

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2004-2005

22 oktober 2004

BELEIDSNOTA

Ruimtelijke Ordening

Monumenten en Landschappen

2004-2009

ingediend door de heer Dirk Van Mechelen,
Vlaams minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening

Met deze beleidsnota wordt voor de periode 2004-2009 een meer concrete uitwerking gegeven aan de basisopties in het regeerakkoord. Een beleidsnota geeft de grote strategische keuzen en opties van het beleid voor de duur van de regeerperiode weer. De nota is de weergave van de visie van de functioneel bevoegde minister en vormt de basis van een debat in het Vlaams Parlement. In voorkomend geval zullen de uitvoeringsmaatregelen, daar waar nodig, ter goedkeuring aan de Vlaamse Regering of het Vlaams Parlement worden voorgelegd.

BELEIDSNOTA**Ruimtelijke Ordening
Monumenten en Landschappen****2004-2009**

*Verder werken aan
een menselijke ruimtelijke
ordering via
gedragen partnerschappen*

*Zorgen voor morgen,
met respect voor het verleden
(behouden om te inspireren
en te ontwikkelen)*

INHOUD

Blz.

A. LUIK RUIMTELIJK ORDERING

Deel I : FUNDAMENTELE UITGANSPUNTEN VAN HET BELEID

1. Inleiding.....	7
2. Uitgangspunt 1 : Integrerende en coördinerende rol.....	9
3. Uitgangspunt 2 : Zorgvuldig en kwalitatief ruimtegebruik.....	11
4. Uitgangspunt 3 : Aandacht voor rechtszekerheid.....	12
5. Uitgangspunt 4 : Minder administratieve lasten en vereenvoudigde procedures	12
6. Uitgangspunt 5 : Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen	13
7. Uitgangspunt 6 : Buitengebied / stedelijk gebied	15
8. Uitgangspunt 7 : Subsidiariteit.....	15
9. Uitgangspunt 8 : Doelstellingen en niet instellingen staan centraal	17

DEEL II : SPEERPUNTEN VAN HET BELEID

1. Inleiding.....	18
2. Ruimte om te wonen	19
3. Ruimte om te ondernemen en te werken.....	22
4. Ruimte voor recreatie, jeugd en cultuurbeleving.....	28
5. Ruimte voor mobiliteit	30
6. Ruimte voor het platteland.....	30
7. Ruimte voor natuur.....	32

DEEL III : INSTRUMENTEN VAN HET BELEID

1. Inleiding.....	34
2. Structuurplanning	34
3. Provinciale en gemeentelijke structuurplannen.....	36
4. Ruimtelijke uitvoeringsplannen	37
5. Generieke, specifieke en projectmatige plannen	38
6. Subsidiariteit.....	38
7. Vergunningenbeleid : klantvriendelijk, snel, kwalitatief en eenduidig.....	39
8. Inperken van de beroepsmogelijkheden gemachtigde ambtenaar	43
9. Projectmatig werken	44
10. Grondbeleid	44
11. Handhavingsbeleid.....	46
12. Adviezen	47

DEEL IV : THEMATISCHE AANDACHTSGEBIEDEN

1. De internationale uitstraling en potentie van Vlaanderen ook ruimtelijk vertalen.....	48
2. Een aanbodbeleid voeren voor wonen en werken	50
3. Zuurstof voor bedrijven	50
4. Voeling met de bedrijfsleiders : stimuleren van inleefbanen in bedrijven.....	51
5. Brownfields	52
6. Vernieuwingsprojecten / leegstaande en verwaarloosde bedrijfsruimten	53
7. Wonen.....	54
8. Geen fossilisering van de afbakeningslijn	56

9. VLACORO	56
10. De beste plaats voor iedere activiteit zoeken	57
11. Strategisch omgaan met verschillende ruimteclaims	60
12. Eigenheid van gebieden erkennen en versterken	63
13. Beter bestuur / relatie met de burger	67
14. Overlappingsen in regelgeving vermijden	68
15. Ontvoogding van de gemeenten	70

B. LUIK ONROEREND ERFGOED

Verder werken aan een menselijke ruimtelijke ordening via gedragen partnerschappen	72
--	----

Deel I: FUNDAMENTELE UITGANGSPUNTEN VAN HET BELEID

1. Uitgangspunt 1 : Het belang van integratie: onroerend erfgoed op de kaart zetten	74
2. Uitgangspunt 2 : Beschermen op maat	76
3. Uitgangspunt 3 : Respect voor subsidiariteit	77
4. Uitgangspunt 4 : Naar een ontwikkelingsgerichte benadering: behoud door goed beheer en gebruik	80
5. Uitgangspunt 5 : Uitbouwen van gedragen partnerschappen	81
6. Uitgangspunt 6 : Vereenvoudiging/afstemming van procedures	82
7. Uitgangspunt 7 : Transparante en alternatieve financiële stimuli	83

Deel II: SPEERPUNTEN VAN HET BELEID

Hoofdstuk Monumentenzorg

1. Integratie via de inventaris	86
2. Ontwikkelingsgerichte bescherming	87
3. De verhouding onroerend erfgoed-roerend erfgoed	88
4. Partners	89
5. Handhaving	91

Hoofdstuk Landschappen

1. Het Europees landschapsverdrag als internationale referentie	92
2. Integratie door inventarisatie	93
3. Anders gaan beschermen: erfgoedlandschappen	94
4. Beheer van landschappen : opbouwen van partnerschappen	95
5. Implementatie van het premiestelsel	96
6. Aanzet tot subsidiariteit: ondersteuning van lagere overheden	97

Hoofdstuk Archeologie

1. De internationale referentie	98
2. Het belang van integratie	99
3. De balans bescherming-beheer: een visie voor de archeologische monumentenzorg	100
4. Subsidiariteit	101
5. Op zoek naar financiering	102
6. Handhaving	103

A. LUIK RUIMTELIJKE ORDENING

Verder werken aan een menselijke ruimtelijke ordening via gedragen partnerschappen

DEEL I : FUNDAMENTELE UITGANGSPUNTEN VAN HET BELEID

Eind juli van dit jaar stelde de Vlaamse regering in het Vlaams Parlement haar regeerakkoord voor.

Het akkoord benadrukt dat Vlaanderen een sterke regio is met veel kansen, die zich echter ook voor veel uitdagingen geplaatst ziet.

Die vaststellingen gaan niet in het minst op voor Ruimtelijke Ordening en Monumenten & Landschappen.

In de Beleidsnota die ik op vandaag voorleg, geef ik aan hoe ik tijdens deze legislatuur met de beleidsvelden Ruimtelijk Ordening en Onroerend Erfgoed, de verzamelnaam voor de beleidsitems Monumenten, Landschappen, Archeologie en Varend Erfgoed, wil bijdragen aan de doelstellingen die de Vlaamse regering zich heeft gesteld.

1. Inleiding

De samenleving is voortdurend in verandering.

De relatie van de Vlaamse overheid met de burgers is tweerichtingsverkeer. Om de doelstellingen van de ruimtelijke ordening te realiseren is een maatschappelijk draagvlak onontbeerlijk.

De burger toont een toenemende bezorgdheid om de kwaliteit van zijn leefomgeving en is steeds beter in staat deze wensen te verwoorden. In een zo dichtbevolkte regio als Vlaanderen heeft elke ruimtelijke ingreep gevolgen die telkens wel iemands leefomgeving beïnvloeden of bepaalde belangen raken. Hierdoor is het vaak moeilijk om keuzes van algemeen belang op het terrein te realiseren.

Door het massale gebruik van nieuwe communicatiemiddelen zoals internet en gsm kunnen de burgers ook buiten de steden een stedelijke leefstijl aanhouden. Bedrijven moeten zich niet meer in de stad vestigen om in contact te blijven met hun zakenrelaties. Mensen moeten niet meer naar de stad om zich te informeren over culturele activiteiten of om hun paperassen in orde te krijgen.

Bereikbaarheid is belangrijker dan afstand: nabijheid is niet meer het omvattend sturend principe, activiteiten van mensen en bedrijven zijn minder gebonden aan een plek, kwaliteit staat voorop. Stedelijke omgevingen komen onder druk te staan omwille van congestieproblemen en veiligheid, en komen in

concurrentie met het platteland. De grens tussen stad en platteland vervaagt, grote delen van Vlaanderen functioneren in een netwerk, waardoor het beleid voor nieuwe uitdagingen staat inzake het behoud van de kwaliteiten van stad en platteland.

In de legislatuur die nu ingaat kan en moet het bestuurlijk beleid ten volle gericht worden op de noden, de tevredenheid en het vertrouwen van de burgers en de ondernemingen. Rechten en plichten zijn hierbij fundamenteel.

De voorbije jaren werd heel wat geïnvesteerd om een prestatiegerichte en slagkrachtige dienstverlening vanuit de ruimtelijke ordening op punt te stellen. Hierin moet blijvend en onverminderd geïnvesteerd worden. Deze investeringen dienen verder gefocust te worden op de kerntaken van de overheid, en gericht zijn op het aantoonbaar bereiken van de gewenste beleidseffecten. Uiteraard zullen hierin prioriteiten moeten worden gesteld in overeenstemming met de reële budgettaire beleidsruimte voor de komende jaren.

We investeren verder in een transparante en toegankelijke overheids-administratie die een betrouwbare, doeltreffende en samenhangende dienstverlening uitbouwt in een breed partnerschap met burgers, ondernemingen, verenigingen, instellingen en organisaties (Vlareg p.9).

2. Uitgangspunt 1 : Integrerende en coördinerende rol

De effectieve uitvoering van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen werd in het Vlaams regeerakkoord opgenomen. Hieraan dient dan ook de volgende jaren verder gewerkt te worden.

Via het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen is in Vlaanderen de perceptie gegroeid dat Ruimtelijke Ordening een eigen finaliteit heeft. Het is aangewezen naar aanleiding van de herziening van het RSV in 2007 terzake orde op zaken te stellen.

De Ruimtelijke Ordening is niet in staat het ruimtelijk beleid alleen vorm te geven. De ruimte wordt veeleer vorm gegeven door allerlei maatschappelijke ontwikkelingen zoals demografische, economische, sociale, culturele en technologische ontwikkelingen die vaak aan de ordenende principes van de ruimtelijke ordening ontsnappen. In die zin moet ruimtelijke ordening enige bescheidenheid vertonen en haar beperktheid ten aanzien van haar ordenend vermogen erkennen. Dit betekent geenszins dat zij geen rol meer te vervullen heeft. Meer dan in het verleden zal ze vanuit een bescheiden opstelling haar integrerende en coördinerende rol ten aanzien van sectorale belangen moeten waarmaken. Daarnaast zal ze een eigen sectoraal belang moeten inbrengen.

In eerste instantie dient het te voeren beleid inzake ruimtelijke ordening gericht te zijn op het afwegen en toewijzen van de diverse sectorbehoefte. De ruimtelijke ordening, waarbij de diverse maatschappelijke activiteiten gelijktijdig tegen elkaar worden afgewogen, behoudt een integrerende en coördinerende rol ten opzichte van de diverse sectorale aanspraken op de ruimte. Conflicterende regelgeving of grafische overlappingsen worden maximaal weggewerkt.

Essentieel in dergelijk model van coördinatie, afweging en integratie is dat de vele sectorale aanspraken op een gestructureerde en gelijkwaardige manier tot stand komen en dat ze een ruimtelijke vertaling zijn van de maatschappelijke doelstellingen die gelden voor het betrokken maatschappelijk veld. Hier ligt dus een uitdrukkelijke opdracht voor alle ruimtebehoevende sectoren. Dit is geen opdracht voor ruimtelijke ordening zelf, tenzij de sectoren zelf in gebreke blijven.

In de praktijk stellen we, samen met VLACORO, vast dat er een toenemende sectoralisering is van de ruimtelijke ordening¹. De coherentie van de ruimtelijke ordening kan op die wijze in het gedrang komt door de accumulatie van sectorale regelingen, parallel met het beleid van de ruimtelijke ordening.

Deze accumulatie van sectorale regelingen die zich enten bovenop het ruimtelijke instrumentarium om een territoriale verankering te verzekeren, leidt ertoe dat de regeling van het ruimtegebruik voor de burger in een aantal gevallen niet transparant is en rechtsonzekerheid met zich meebrengt. Dit is het gevolg van de dubbelzinnigheden en de tegenstrijdigheden in de bestemming

¹ VLACORO, 2003, Advies over de afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur, 16 september 2003.

tengevolge van de accumulatie van sectorale regelingen, wat tot vele en dure juridische betwistingen kan leiden. Tevens leidt dit tot ongelijke behandeling van de rechtsonderhorigen, zoals bijvoorbeeld door het voorzien van verschillende compensatieregelingen.

De vraag naar integratie en gelijktijdige en gelijkwaardige sectorale input denken we te kunnen realiseren in een planningsmodel met een grotere transparantie en grotere structurele betrokkenheid van de sectoren bij de ruimtelijke planning. Dit is het partnerschapsmodel waarvoor de voorzet werd gegeven door de SERV en de Mina-raad².

Een partnerschapsmodel met een ruime betrokkenheid van de relevante maatschappelijke actoren bij de beleidsbepaling en de beleidsuitvoering maakt de rol van het beleidsdomein Ruimtelijke Ordening niet kleiner, eerder in tegendeel. In overleg met de bevoegde ministers (landbouw, economie, natuur, toerisme,...) zal men streven om de sectorale voorstellen in een ongeveer gelijkaardig format op te stellen, zodat ze compatibel zijn met elkaar en een betere afweging tussen de diverse 'wensbeelden' mogelijk maken.

In tweede instantie brengt ruimtelijke ordening, als beleidsveld met een eigen sectorale deskundigheid, in het planproces concepten in zoals ruimtelijke kwaliteit, draagkracht bekeken vanuit verschillende functies, duurzame ruimtelijke ontwikkeling, enzovoort. We moeten ons ervan bewust zijn dat er niet één afwegingskader is dat voor alle partijen aanvaardbaar is. Verdeling van ruimte kan vanuit verschillende waardecomplexen bekeken worden en blijft bijgevolg gevat in een politiek besluitvormingsproces. Het is nochtans de rol van ruimtelijke ordening om het afwegingsproces te organiseren en de verschillende sectorale visies op ruimtegebruik op een evenwichtige en maatschappelijk verantwoorde manier – in samenspraak met de andere betrokken actoren (beleidsdomeinen en sectoren) – in elkaar te passen. Door de ervaring van Ruimtelijke Ordening in het bijeenbrengen van verschillende belangengroepen op zowel het generieke, het specifieke als het projectmatige niveau heeft het beleidsdomein ook de ervaring in huis om de verschillende sectorale visies, samen met de stakeholders, in mekaar te passen. Op die manier zal ze zich vooral richten op het afstemmen van behoeften en vragen die vanuit de samenleving op de ruimtelijke agenda geplaatst worden. Daar waar er conflicten tussen de vragen ontstaan zal de politieke overheid de knoop moeten doorhakken en zal ruimtelijke ordening haar integrerende en coördinerende rol ten aanzien van de verschillende sectorale aanspraken opnemen.

De administratieve organisatie zal verder gericht moeten zijn op samenwerking en wederzijdse informatieuitwisseling. De onderscheiden functies maken nochtans de besluitvorming transparanter en leggen de verantwoordelijkheden waar ze thuishoren.

De coördinerende en integrerende rol van ruimtelijke ordening, en de nood aan een lange termijnvisie in functie van duurzame ruimtelijke ontwikkeling, zijn

² SERV, 2003, Agenda 2007. Aanbeveling over de betrokkenheid van de ruimtevragende beleidssectoren bij het tot stand komen van ruimtelijke visies, doelstellingen en plannen en de realisatie daarvan. SERV en MINA-raad, 2004, Krachtlijnen voor de verdere ontwikkeling van de ruimtelijke structuurplanning in Vlaanderen

bevestigd in het decreet ruimtelijke ordening van 18 mei 1999. Deze opdracht voor Ruimtelijke Ordening, verankerd in het decreet, blijft het uitgangspunt voor het beleid.

3. Uitgangspunt 2 : Zorgvuldig en kwalitatief ruimtegebruik

Om aan alle ruimtevragen tegemoet te komen en om de invulling van de behoeften van de volgende generaties niet te hypothekeren, is zorgzaam en creatief omspringen met de Vlaamse ruimte essentieel. Een zorgvuldig gebruik van de ruimte vertrekt vanuit volgende uitgangspunten, die gebiedsgericht worden ingevuld:

- *Kwalitatief gebruik van de ruimte*

Meer dan ooit voordien moet voor alle sectoren de kwaliteit van de ruimte voorop staan. Het kan niet langer zijn dat de reeds zeer schaarse Vlaamse ruimte onzegd wordt van een kwalitatieve invulling. De afgelopen jaren werden er verschillende inspanningen geleverd om via pilootprojecten kwalitatieve ruimtelijke invullingen mogelijk te maken. Deze filosofie dient nu verbreed te worden naar een ruim gamma van ruimtegebruikers.

- *Hergebruik van ruimte*

De reeds gebruikte ruimte dient optimaal te worden benut om verdere verstening en versnippering van de ruimte in Vlaanderen een halt toe te roepen. Achtergelaten ruimtes zoals verlaten industrieterreinen, landbouwzetels of woningen moeten opnieuw een kwalitatieve invulling krijgen. Echter, steeds zullen bestemmingswijzigingen noodzakelijk blijven, daar men via hergebruik slechts in een deel van de ruimtevraag zal kunnen voorzien.

- *Inzetten op een selectieve verweving van functies*

De complexiteit, die kenmerkend is voor de ruimte in Vlaanderen, maakt het noodzakelijk extra inspanningen te leveren om verschillende functies in elkaars nabijheid te brengen. Ruimtelijke meerwaarden van verweving zijn het ruimtelijk concentreren van activiteiten, het verhogen van ruimtelijke nabijheid (met voordelen t.a.v. bereikbaarheid en mobiliteit) en het ontstaan van complementair gebruik van dezelfde ruimte.

Verweven van functies is echter minder en minder evident. Door de sterk toegenomen sectorale wetgevingen is verweving lang niet overal haalbaar en moeten gebiedsgerichte keuzes gemaakt worden.

- *Inzetten op meervoudig ruimtegebruik*

In bepaalde gevallen kan ruimte ook gespreid in de tijd ter beschikking gesteld worden van verschillende gebruikers. Een parking van een bedrijventerrein bijvoorbeeld kan in het weekend misschien nuttig zijn als parkeerruimte voor

het publiek van sportwedstrijden op een nabijgelegen recreatiecomplex. Zo zijn er wel meer voorbeelden te vinden waarbij door verstandig ruimtegebruik bijkomend ruimtebeslag vermeden wordt.

In bepaalde gevallen kunnen restruimten beter ingevuld worden. Zo kunnen bufferzones over en rond infrastructuur optimaler benut worden. Hierbij kan gedacht worden aan de zones onder viaducten voor het aanleggen van parkings, sportaccommodatie,... of bijvoorbeeld kantoorgebouwen boven spoorwegtrajecten of snelwegen.

In bepaalde gevallen kan naar efficiënter ruimtegebruik gestreefd worden. Zo kunnen bedrijfsgebouwen meer verticaal geconcentreerd worden (indien dit in het kader van het productieproces mogelijk is) dan ze horizontaal over het terrein uit te smeren.

4. **Uitgangspunt 3 : Aandacht voor rechtszekerheid**

Het principe van rechtszekerheid stond reeds centraal in het beleid van ruimtelijke ordening gedurende de vorige legislatuur.

De aandacht voor rechtszekerheid zal ook in deze legislatuur een belangrijke plaats innemen.

Elke burger, elk bedrijf moet duidelijkheid hebben over de toepasselijke regels, over wat kan en wat niet kan. Het oprichten van een kennissysteem als basis voor verschillende gemeenten behoort tot de mogelijkheden.

Goede redactie van decretale bepalingen en goed leesbare en eenduidige stedenbouwkundige voorschriften zijn essentieel. Daarnaast moet gewerkt worden aan de kenbaarheid van wetgeving en reglementering. Ook hier is communicatie en informatieverspreiding noodzakelijk.

5. **Uitgangspunt 4 : Minder administratieve lasten en vereenvoudigde procedures**

Terugdringing van administratieve last is een topprioriteit. Die hinderen bedrijven in hun groei. Dat geldt voor alle sectoren (Vlareg p.6).

Het regeerakkoord stelt een doeltreffend, samenhangend en klantgericht overheidsoptreden voorop. De keuze in het regeerakkoord om verder te investeren in een transparante en toegankelijke overheidsadministratie is ook voor ruimtelijke ordening belangrijk. Een klantvriendelijke en snelle afhandeling van vergunningsaanvragen blijft een prioritair aandachtspunt.

De beperking van nieuwe regelgeving, het beperken van de administratieve procedurelast en voldoende aandacht voor rechtszekerheid zijn belangrijke uitdagingen.

De laatste jaren is de wetgeving en reglementering van andere beleidsdomeinen met impact op het ruimtelijk beleid sterk toegenomen (VLAREM, decreet natuurbehoud, decreet integraal waterbeleid, oppervlaktedelfstoffendecreet, havendecreet, erfgoedlandschappendecreet, ...). De onderlinge afstemming van deze regelgeving verdient verdere aandacht en moet concreet verrijnd worden. Overlappingsen moeten worden vermeden.

Een rechtszeker beleid voeren met minder administratieve lasten en zonder willekeur voor kandidaat-bouwers en -verbouwers vormt het centrale thema van het Vlaamse regeerakkoord inzake ruimtelijke ordening. Voor iedere rechtsonderhorige is het belangrijk dat hij eenduidig en snel kan weten wat op een bepaalde plaats kan of mag. Vanuit de eigen bevoegdheid kan Ruimtelijke Ordening door het opmaken van stamvoorschriften en specifieke gebiedsgerichte voorschriften een eerste stap zetten naar het verhogen van de eenvormigheid en de rechtszekerheid.

6. Uitgangspunt 5 : Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen

We onderschrijven de nood aan een lange termijnvisie voor de ruimtelijke ordening. We zorgen voor de effectieve uitvoering van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen: de uitvoering van de bindende bepalingen en de ruimteboekhouding, mijns inziens onder meer een snelle, correcte afbakening van het stedelijk gebied, het woongebied en de 7.000 ha. extra bedrijventerreinen, evenals de gelijktijdige afbakening van 750.000 ha. agrarisch gebied (met de aanduiding van de ruimte voor de para-agrarische bedrijven), extra 38.000 ha natuurgebied en 10.000 ha bosgebied.

We evalueren het bestaande RSV en bereiden de tijdige herziening ervan voor.

In het tot stand komen van een langetermijnvisie is het belangrijk dat alle ruimtevrage segmenten van de maatschappij evenwaardig en gelijktijdig aan bod kunnen komen. Daarom moet groot belang gehecht worden aan het partnerschapsmodel dat een fundamenteel uitgangspunt van de komende legislatuur is. Dit model betekent dat alle maatschappelijke sectoren met ruimtebehoeften zich voorbereiden op het uitwerken van een ruimtelijke ontwikkelingsvisie van hun sector.

Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen dat in 1997 voor 10 jaar werd vastgesteld, vraagt na een werking van een periode van 10 jaar een herziening van de doelstellingen, visies, methodieken en acties.

Tevens is het nodig om die elementen in te brengen die in het huidige structuurplan niet of onvoldoende aan bod komen alsook die elementen die omwille van maatschappelijke veranderingen nu meer aandacht verdienen dan vroeger. Vanzelfsprekend dienen die doelstellingen en die nog wel valabel zijn niet over boord te worden gegooit, integendeel.

Om de herziening vlot te laten lopen moet er een antwoord komen op volgende speerpunten:

- Kritische bevraging van het concept structuurplannen/uitvoeringsplannen. Hoe kunnen de structuurplannen meer strategische beleidsdocumenten worden dan nu het geval is;
- Kritische bevraging van de concepten in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Zijn de in het structuurplan opgenomen concepten nog valabel of moeten ze nog op dezelfde wijze geïnterpreteerd worden? Is een cijfermatige bijsturing noodzakelijk?
- Wat zijn de pijnpunten en de pluspunten in de uitvoering van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen in relatie tot de (nieuwe) maatschappelijke ontwikkelingen (bv. inzake wonen en werken). Beschikken we over de instrumenten om daadwerkelijk te kunnen sturen? Wat met missing links ?
- Wat zijn de nieuwe ontwikkelingen die relevant zijn als kader voor RSV II. Impliceert de netwerkmaatschappij een ander ruimtelijk beleid?
- Wat zijn de thema's en bijsturingen waarop het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen II bij prioriteit accent zal moeten leggen?
- Welke zijn de actoren (stakeholders) die moeten betrokken worden bij de opmaak en de realisatie. Hoe moet die betrokkenheid georganiseerd worden ?
- ...

Dit werk, dat ondernomen wordt door deskundigen op de verschillende relevante disciplines (ruimtelijke planning, wonen, economie, natuur, milieu, mobiliteit, ...) moet uitmonden in een conceptnota, dat de basis moet vormen voor het nieuw Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Belangrijk hierbij is dat ook de internationale dimensie voldoende aan bod komt. Hierbij kan gedacht worden aan de mogelijkheden van grensoverschrijdende internationale logistieke poorten. Om de opmaak van het RSV II tijdig voor te bereiden, te begeleiden en om het noodzakelijke onderzoek te sturen, is het aangewezen een taskforce op te richten, die zelf zal bestaan uit deskundigen en relevante stakeholders. Een duidelijke timing en procedure dient terzake uitgewerkt te worden.

In navolging van het regeerakkoord kan gesteld worden dat het systeem van planbaten en planschade, alle aankoopverplichtingen en compensatiemechanismen moet geëvalueerd worden en waar nodig sociaal bijgestuurd moet worden (Vlareg p.69)

7. Uitgangspunt 6 : Buitengebied / stedelijk gebied

De alom in Vlaanderen voorkomende lintbebouwing resulteert in de perceptie dat Vlaanderen volgebouwd is. Dit is geenszins het geval.

Zorgzaam omgaan met de ruimte laat ook in Vlaanderen toe de ruimtevragen toe te wijzen. Het perspectief van waaruit we vertrekken lijkt mij niet onmiddellijk de tweedeling buitengebied / stedelijk gebied te zijn.

Het hierboven reeds aangehaalde fenomeen van het ‘foot-loose’ worden van vele activiteiten zet die tweedeling verder onder druk. Vanuit een macro perspectief is Vlaanderen veeleer een verstedelijkt gebied, een lappendeken van plekken die schijnbaar zonder cohesie aan elkaar aansluiten, maar toch een fijnmazig weefsel vormen waar het goed is om te leven en te wonen. Dit is een troef die we niet mogen verliezen en die toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen zullen moeten versterken.

Niet door een demarcatielijn te trekken tussen stedelijk en buitengebied, maar juist door te erkennen dat het ene in het andere overvloeit en dat het ene niet functioneert zonder het andere. Vlaanderen betreft een groot verstedelijkt gebied dat voorziet in locaties met grote bebouwingsdensiteit en minder grote bebouwingsdensiteit. Het onderscheid dat het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen maakt tussen stedelijke gebieden en buitengebieden lijkt op basis van de eerste praktijkervaringen veel te theoretisch te zijn en kent door een totaal verschillend regime dat men beleidsmatig aan beide gebieden koppelt, een reeks praktische bezwaren.

Concluderend kan gesteld worden dat, vooraleer bepaalde nieuwe pistes worden bewandeld, eerst via een grondige wetenschappelijke studie het principe van de ‘harde lijn’ onderzocht dient te worden. Op basis van de voor- en nadelen van de afbakeningslijn van stedelijke gebieden, zullen de praktische bezwaren geëvalueerd worden.

8. Uitgangspunt 7 : Subsidiariteit

Met het decreet van 18 mei 1999 is er in de ruimtelijke ordening voor gekozen om lokale besturen meer verantwoordelijkheid te geven.

In de ruimtelijke planning geldt het subsidiariteitsbeginsel, waarbij ook de gemeenten en de provincies als volwaardig planningsniveau optreden. De gemeenten krijgen meer autonomie in het vergunningenbeleid. Er is al hard aan de weg getimmerd in de voorbije legislatuur: overleg in planningsprocessen, afbouw van de verplichting van voorafgaand advies van de gemachtigde ambtenaar inzake vergunningenbeleid, subsidiestelsels voor opmaak van plannen, opleiding en betaling van gemeentelijke stedenbouwkundige ambtenaren, opmaak van registers, ...

Maar er blijft een heel stuk te gaan. Coaching van gemeenten inzake planningprocessen en steun om te kunnen voldoen aan de voorwaarden voor het voeren van een zelfstandig vergunningenbeleid zijn belangrijke uitdagingen.

Duidelijke afspraken en afstemmingsvergaderingen zijn nodig om het partnerschap gestalte te doen krijgen. Een hoger bestuur dient planningstaken te kunnen overnemen van een lager bestuur én omgekeerd, mits voorafgaandelijk akkoord. Tevens dient te worden gestreefd naar een effectieve ontvoogding van de lokale besturen via het vaststellen van duidelijke taak- en bevoegdheidsafspraken.

Decretaal dient een nieuw kader te worden gecreëerd dat intergemeentelijke samenwerking toelaat bij het implementeren van decretaal opgelegde taken. In de eerste plaats kan hierbij gedacht worden aan bijvoorbeeld gemeenten met minder dan 10.000 inwoners. Echter, ook bepaalde grotere gemeenten zijn vragende partij voor het opstellen van gemeenschappelijke structuurplannen. Het is immers volkomen zinloos om nog langer elke gemeente te verplichten zijn eigen structuurplan op te maken indien meerdere gemeenten samen vanuit de basis tot eenzelfde (en vermoedelijk beter) resultaat kunnen komen.

De implementatie door de Vlaamse gemeenten van de taakstelling in functie van de vijf ontvoogdingsvoorwaarden vervat in artikel 193 §1 van het decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening, verloopt trager dan aanvankelijk door de decreetgever werd verwacht en of verhoopt.

Betreffend gegeven doet evenwel geen afbreuk aan het feit dat de gemeenten terzake, weliswaar trager dan aanvankelijk door de decreetgever werd verhoopt, vorderingen maken. In vele gemeenten werd de dienst ruimtelijke ordening immers verder uitgebouwd en werd er effectief een stedenbouwkundige ambtenaar aangesteld. Heden beschikken bovendien reeds 41 gemeenten over een goedgekeurd ruimtelijk structuurplan; 86 gemeenten zitten op de laatste rechte lijn naar de goedkeuring; 174 gemeenten zijn het proces begonnen ... kortom het merendeel van de Vlaamse gemeenten zijn druk bezig met de opmaak van een structuurplan of hebben reeds een goedkeuring verkregen. Dit laatste geldt evenzeer voor wat betreft de door de gemeenten op te maken plannenregisters, de vergunningenregisters én de registers van de onbebouwde percelen. In die optiek wordt het bijgevolg geenszins aangewezen geacht de Vlaamse gemeenten te diaboliseren indien ze uiterlijk op 1 mei 2005 niet effectief zouden voldoen aan de vijf ontvoogdingsvoorwaarden vervat in artikel 193 §1 (in casu beschikken over een goedgekeurd gemeentelijk ruimtelijk structuurplan, een gemeentelijk stedenbouwkundige ambtenaar, een conform verklaard plannenregister, een vastgesteld vergunningenregister en een register van de onbebouwde percelen). Dit geldt des te meer op basis van het gegeven dat heden inzake het vergunningenbeleid nog geen enkele Vlaamse gemeente effectief is ontvoogd. De bepaling dat de Vlaamse regering voor 1 mei 2004 diende vast te stellen welke gemeenten niet voldoen aan voormelde ontvoogdingsvoorwaarden, is noodzakelijkerwijze dode letter gebleven. In die optiek wordt een uitstel aangewezen geacht.

We verlengen de termijnen waarbinnen de gemeenten hun plannings- en vergunningsopdracht moeten halen (Vlareg p. 69)

Art. 193 §3 DRO stelt dat de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen klaar moeten zijn tegen uiterlijk 1 mei 2005. Dit is voor vele gemeenten een onmogelijke opdracht temeer de beschikbare studiebureau's overbevraagd zijn wat resulteert in het aanrekenen van onverantwoord hoge studiekosten. Bijgevolg wordt voorgesteld betreffende timing te verlengen.

9. Uitgangspunt 8 : Doelstellingen en niet instellingen staan centraal

Als laatste uitgangspunt van deze Beleidsnota willen we een lans breken om de uitvoering van het beleid centraal te stellen, niet wie dit doet.

Eén van de belangrijkste uitgangspunten van elk beleid, en dus ook van het beleid inzake ruimtelijke ordening, is dat doelstellingen moeten centraal staan en niet zozeer de instellingen. Het verdient aanbeveling om dit op het eerste gezicht logisch uitgangspunt hier nog even extra te benadrukken.

In de praktijk komen immers voorschriften voor in bestemmingsvoorschriften en structuurplannen die het privé-initiatief geheel of volledig uitsluiten : "woonreservegebieden" en regionale bedrijventerreinen met openbaar karakter" zijn gebieden die enkel via openbaar initiatief kunnen gerealiseerd worden. Volgens de Raad van State zijn dergelijke voorschriften onwettig omdat ze raken aan de handelingsbekwaamheid van de burgers (R.v.St., nr. 93.834, 9 maart 2001, Albrecht, T.R.O.S., 2001, 141 e.v.). Verschillende bestemmingsplannen (BPA's en RUP's) bevatten in die zin eveneens soms verordenende bestemmingsvoorschriften waarbij enkel de bouw van sociale huur- of koopwoningen mogelijk is.

Een instellingsgerichte visie op de ruimtelijke ordening speelt te weinig in op de mogelijkheden van publiek-private samenwerking, vermits het privé-initiatief geen of een te beperkt ontwikkelingsinitiatief heeft. Daar PPS een fundamenteel uitgangspunt is van de Vlaamse regering dient dit nader onderzocht te worden

DEEL II : SPEERPUNTEN VAN HET BELEID

1. Inleiding

Vlaanderen telt heel wat ruimtevragen.

De Vlaamse ruimte wordt intensief gebruikt, en de manier waarop we die ruimte gebruiken is anders dan vroeger.

Wonen, werken, recreëren, verplaatsen,... vergen allemaal ruimte, welke niet zomaar verzoenbaar is. Het is dan ook de taak van ruimtelijke ordening om binnen het in deel I vooropgestelde partnerschapmodel de legitieme vragen die vanuit de maatschappij komen met elkaar te verzoenen. Het is aan de sectoren om voorstellen te formuleren die dan door ruimtelijke ordening gecoördineerd kunnen worden.

Vlaanderen is ook dichtbevolkt. Elke ruimtelijke ingreep, van de bouw van een nieuwe woning of de ontwikkeling van een bedrijventerrein tot het aanplanten van een stadsrandbos heeft een invloed op de leef sfeer van wie in de buurt woont, werkt,... In die context is er een scheidsrechter nodig.

Ruimtelijke ordening heeft de opdracht om met kennis van zaken uitspraken te doen over de inrichting van onze Vlaamse ruimte. Er moet bestudeerd worden wat de troeven van plekken zijn, welke activiteiten makkelijk met elkaar kunnen samengaan of juist van elkaar moeten worden gescheiden,... Vanuit een afweging moet voor elke activiteit de beste plek worden gekozen.

Communicatie van de behoeften en wensen is essentieel, en inbreng van de eigen inzichten van elk beleidsdomein moet de afweging van de ruimte vragen ondersteunen.

Het ruimtelijke-orderingsbeleid coördineert en integreert.

We moeten de Vlaamse ruimte zo gebruiken en inrichten dat ook in de toekomst aan de behoeften kan worden voldaan. Het is daarom belangrijk te anticiperen op toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen ten gevolge van nieuwe maatschappelijke trends of evoluties. Deze ontwikkelingen moeten permanent en op een systematische wijze opgevolgd worden en moeten bijdragen aan de voorbereiding en onderbouwing van een samenhangende ruimtelijke visie op lange termijn. Het is goed om, in het verlengde van de fundamentele uitgangspunten, een paar algemene speerpunten voorop te zetten die het beleid van de komende jaren mee zullen bepalen. Het is echter niet aan ruimtelijke ordening om het woonbeleid en het economisch beleid te formuleren. Het is aan het beleidsveld om op basis van de behoeften die uit het woonbeleid, het economisch beleid, het agrarisch beleid,... naar voren worden geschoven aan te geven op welke wijze die behoeften een plaats kunnen krijgen in de ruimtelijke realiteit van Vlaanderen. Enkel wanneer de sectorale insteken onvoldoende zijn, kan ruimtelijke ordening zelf een inschatting maken. Belangrijk is echter dat er vanuit de sectoren werk geleverd wordt zodat deze tweede piste niet hoeft bewandeld te worden. De algemene speerpunten dienen dan ook in die zin opgevat te worden.

2. Ruimte om te wonen

Het ruimtelijk ordeningsbeleid staat maximaal ten dienste van de maatschappelijke doelstellingen op het vlak van ondernemen, wonen, maatschappelijke dienstverlening (Vlareg p.69)

- *Zorgen voor voldoende beschikbare woningen en kwalitatieve woonomgevingen*

Er blijft een grote vraag bestaan naar goede woningen. Niet iedereen kan een woning kopen of huren die aansluit bij zijn verwachtingen, behoeften of budget. Vandaar ook dat voor de verschillende woonvormen adequate woonperspectieven geboden moeten worden. Diversiteit en kwaliteit van het aanbod aan woningen blijft een grote uitdaging voor het ruimtelijk beleid. De vraag naar gemiddelde gezinswoningen met een klassieke tuin houdt aan. Tegelijk zoeken meer en meer mensen ook andere soorten woningen, zoals bijvoorbeeld appartementen op aantrekkelijke locaties. Niet alleen de woning zelf, maar ook de directe woonomgeving is voor de bewoner heel belangrijk.

- *Rekening houden met de ruimtelijke gevolgen van vergrijzing en gezinsverduunning*

Bij het bepalen van het woonaanbod en de woonomgeving moet steeds meer rekening gehouden worden met een veranderende samenstelling van de bevolking. Het regeerakkoord signaleert drie grote trends: een toenemende vergrijzing, een stijgende migratiedruk en een verdergaande gezinsverduunning. Het aandeel traditionele gezinnen wordt steeds kleiner en de multiculturaliteit steeds groter. Mensen met uiteenlopende leefstijlen, die leven in verschillende gezinstypes (alleenstaanden, gezinnen zonder kinderen, nieuw samengestelde gezinnen, gepensioneerden,...), hebben specifieke voorkeuren voor bepaalde woonvormen, ruimte voor vrijetijdsbesteding, mobiliteit en publieke ruimte.

Ook manifesteren zich meer en meer specifieke migratiestromen naar bepaalde deelgebieden in Vlaanderen. Hierbij kan gedacht worden aan nationale, grensoverschrijdende migraties (bijvoorbeeld in het noorden van de provincie Antwerpen), Vlaamse migratiestromen (bijvoorbeeld van gepensioneerden naar de kust), intraprovinciale migraties,...

In verkavelingen van de jaren zestig en zeventig komen woningen vrij. Oudere eigenaars verhuizen vaak naar de dorpskern, de stad of de kust. De woningen die zij verlaten, en die vaak landelijk gelegen zijn, maken deel uit van het beschikbaar aanbod, maar beantwoorden niet steeds aan de vraag. Er dient nagegaan te worden hoe op een eenvoudige wijze onder bepaalde voorwaarden een vergunning kan bekomen worden om deze woningen om te vormen tot tweewoonst of 'kangoeroewoonst'.

- *Bouwgronden dienen voor de gemiddelde bouwer betaalbaar te blijven.*

Op basis van de prognoses vervat in het RSV wordt terzake beoogd om op korte termijn vele tienduizenden bouwmogelijkheden te creëren. Abstractie makend van het nemen van beleidsmaatregelen om onbebouwde bouwgronden effectief te laten bebouwen, impliceert dit onder meer het creëren van een supplementair aanbod aan bouwgronden via het bijkomend voor bebouwing vrijgegeven van een deel van de 16.000 ha onbebouwde woonuitbreidingsgebieden. Terzake wordt een studie uitgevoerd.

De Vlaamse minister van ruimtelijke ordening zal met een omzendbrief duidelijk maken onder welke voorwaarden nog niet aangesneden reserves aan woongebied (rood volgens gewestplan) gelegen in het landelijk gebied (in binnengebieden) aangesneden mogen worden. De sociale huisvestingsmaatschappijen moeten hun grondreserve in woonuitbreidingsgebied aansnijden. Er is een studie beschikbaar over welke gronden op korte termijn kunnen worden bebouwd. Ze houdt rekening met hun ligging, de watertoets, de afstand tot een woonkern. De aansnijding van deze zones moet kunnen verlopen via een vereenvoudigde en versnelde procedure. Alle gemeenten en private partners krijgen de kans, via vereenvoudigde procedures, woonuitbreidingsgebieden op hun grondgebied aan te snijden. Er zal ook een oplossing gezocht worden voor gemeenten waar vandaag geen woonzones noch woonuitbreidingsgebieden meer voorhanden zijn. Het aansnijden van woonuitbreidingsgebieden gebeurt na een screening volgens de criteria en voorwaarden zoals bepaald in de omzendbrief RO/2002/03 van 25 oktober 2002. Het gemeentebestuur zal daarbij aantonen op welke wijze er naar wordt gestreefd een gezonde mix te realiseren van normale kavels, sociale kavels (onder de marktprijs) en/of sociale huur en/of koopwoningen in functie van de omvang van het woonuitbreidingsgebied. Private en openbare initiatiefnemers worden in voorkomend geval gestimuleerd om de gewenste sociale mix gezamenlijk te realiseren. Daarbij zal de verkavelingsvergunning bijzondere aandacht hebben voor de maximale oppervlakte van de percelen. De Vlaamse regering zal tevens een indicatief percentage aan sociale kavels vaststellen. In die gemeenten waar een nader te bepalen minimale norm aan sociale woningen niet wordt gehaald zal dit percentage hoger zijn. Tevens zal in een mechanisme worden voorzien om inkomensvallen, als gevolg van al te rigide inkomensgrenzen om in aanmerking te komen voor de aankoop van een sociale kavel, weg te werken (Vlareg, p.27)

We willen stimulerende maatregelen uitwerken, opdat alle actoren (private markt, sociale woonorganisaties, besturen en bewoners) actief op en betrokken bij de woonmarkt, hun verantwoordelijkheid kunnen opnemen om te zorgen voor een betaalbaar woonaanbod.

Gelet op de huidige krapte op de markt, willen wij een actief grond- en pandenbeleid voeren in samenwerking met de andere besturen en private partners. We zullen grondeigenaars stimuleren om hun bouw kavels en panden op een marktconforme manier ter beschikking te stellen. Er moet steeds rekening gehouden worden met (sub)regionale en lokale eigenheden, grondbeleid is maatwerk.

Het beleid zal een dubbel spoor volgen: in de eerste plaats zorgen dat meer kavels gelegen in de woonzone op de markt komen en tegelijk ook het aanbod verhogen door het verantwoord aansnijden van woonuitbreidingsgebieden.

Wij zullen alle publieke rechtspersonen (gemeentebesturen, OCMW's, kerkfabrieken, huisvestingsmaatschappijen, de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest, ...) stimuleren om hun bouwgronden op de markt te brengen. We maken daartoe met hen afspraken. Het werken met gemengde projecten van sociale kavels (is ruimer dan sociaal huurbesluit) en sociale en private woningbouw kan de financiële last van de ontwikkeling drukken.

De Vlaamse regering zal in samenwerking met de gemeenten maatregelen nemen om het om louter speculatieve redenen in eigendom houden van grote aantallen bouwpercelen in goedgekeurde verkavelingen tegen te gaan.

We nemen maatregelen om meer kavels in de woonzone op de markt te krijgen zoals:

De huidige tijdelijke verlaging van de schenkingsrechten op bouwgronden wordt verlengd (nu tot 31.12.2005) én aangevuld met een bouwverplichting binnen een bepaalde termijn. Zo stimuleren we de mensen om op deze gronden inderdaad ook te bouwen.

De persoon die de opbrengst van een bouwkaavel belegt in de 'Woonbevak', geniet niet alleen van een degelijk rendement op zijn belegging, maar weet tevens dat zijn erfgenamen vrijgesteld worden van successierechten op de aandelen.

De gemeenten stellen de lijst van bouw kavels zoals die zijn opgenomen in het register van de onbebouwde percelen publiek ter beschikking. Ze koppelen daar een informatiecampagne aan.

We moedigen de lokale grondregies en intercommunales aan in hun rol om een sociaal grondbeleid te voeren.

Daarnaast denken we dat het belangrijk is ruiloperaties van gronden met verschillende bestemmingen aan te moedigen, met het oog op het sneller op de markt brengen van bouwgrond.

Tevens dient hierbij aandacht geschonken te worden aan de Atlas woonuitbreidingsgebieden.

We waken erover dat de regeling inzake ruimtelijke ordening en sociale huisvesting waarbij het experimenteren met en investeren in eigentijds woonvormen en vernieuwde sociale huisvesting mogelijk wordt. Dat betekent minder geconcentreerd en veel beter gespreid in stad en rand (Vlareg, 57).

In het kader van onder andere zonevreemde woonlinten kan, naast het instrument van de ruimtelijke uitvoeringsplannen (planologische ruil), overwogen worden om de definitie van woonkorrel te verruimen in het kader van de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen. Op Vlaams niveau kan als richtlijn aan de gemeenten via een omzendbrief het begrip woonkorrel verduidelijkt worden.

3. Ruimte om te ondernemen en te werken

"Meer ondernemen, meer werkgelegenheid" is de grote maatschappelijke uitdaging voor Vlaanderen.

Het ruimtelijk beleid kan hier een belangrijke bijdrage aan leveren door te zorgen dat de sterke ruimtelijke troeven die Vlaanderen heeft, optimaal benut worden.

We houden bij het nastreven en realiseren van de doelstellingen inzake ecologische en ruimtelijke duurzaamheid rekening met de impact op de competitiviteit van de ondernemingen. Aan de hand van globale benchmarks op het vlak van energie, milieu, fiscaliteit... bewaken we de aantrekkelijkheid van Vlaanderen voor ondernemingen in verhouding tot de buurlanden en –regio's (Vlareg p.11).

Vlaanderen moet zorgen voor ruimte voor de sectoren met groeikansen.

De verschillende vormen van 'economie' vragen hoogwaardige en professionele locaties in of nabij de steden, zodat voldoende werkgelegenheid kan gecreëerd worden. Het typisch Vlaamse netwerk van KMO's en zelfstandigen breidt nog steeds uit. Landbouwbedrijven in traditionele zin en ook vernieuwde landbouwbedrijven s.l. (bijvoorbeeld de glastuinbouw en niche-teelten) dienen te beschikken over ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden. Daarnaast vragen ook para-agrarische en ambachtelijke bedrijven, toerisme, welzijn en dienstverlening een plek op het platteland.

Vernieuwingen in het productieproces maken ruimtelijke aanpassingen en herinrichting nodig, niet alleen op de bedrijventerreinen zelf, maar ook in hun onmiddellijke omgeving. Er is een duidelijke trend zichtbaar van hergebruik van bestaand industrieel weefsel, met sanering van brownfields en herstructurering van verouderde bedrijventerreinen. Tegelijk is er vraag naar nieuwe bedrijventerreinen voor industrie. Beide pistes dienen simultaan ontwikkeld te worden. Deze dubbele strategie vormt de kern van "Ruimte om te ondernemen" en bouwt verder op het principe van een duurzame ruimtelijke ordening. Succesvolle acties in dit kader zijn o.a. het urgentieproject voor knelpuntterreinen. Voor bestemde terreinen, waar de ontwikkeling een knelpunt vormt, wordt er per terrein gezocht naar een concrete oplossing, met als doel om zo snel mogelijk tot een effectief aanbod te komen. Ook het revitaliseren van verwaarloosde en/of leegstaande bedrijfsruimten is een niet te onderschatten taakstelling waar via de zgn. vernieuwingsprojecten ruim aandacht aan wordt besteed, alsmede de potenties van 'brownfields' moeten optimaal ingeschat worden.

Vanuit het bedrijfsleven wordt steeds meer en terecht belang gehecht aan een kwalitatief imago van de vestiging en aan een duurzaam beheer ervan. Dit geldt voor alle type bedrijven, en zeker ook voor innovatieve economische activiteiten.

Om competitief te blijven hebben ondernemingen zowel hun interne organisatie als hun relaties met andere ondernemingen de laatste 20 jaar grondig herzien. Het afstoten van activiteiten die niet tot de hoofdcompetentie behoren, vormt

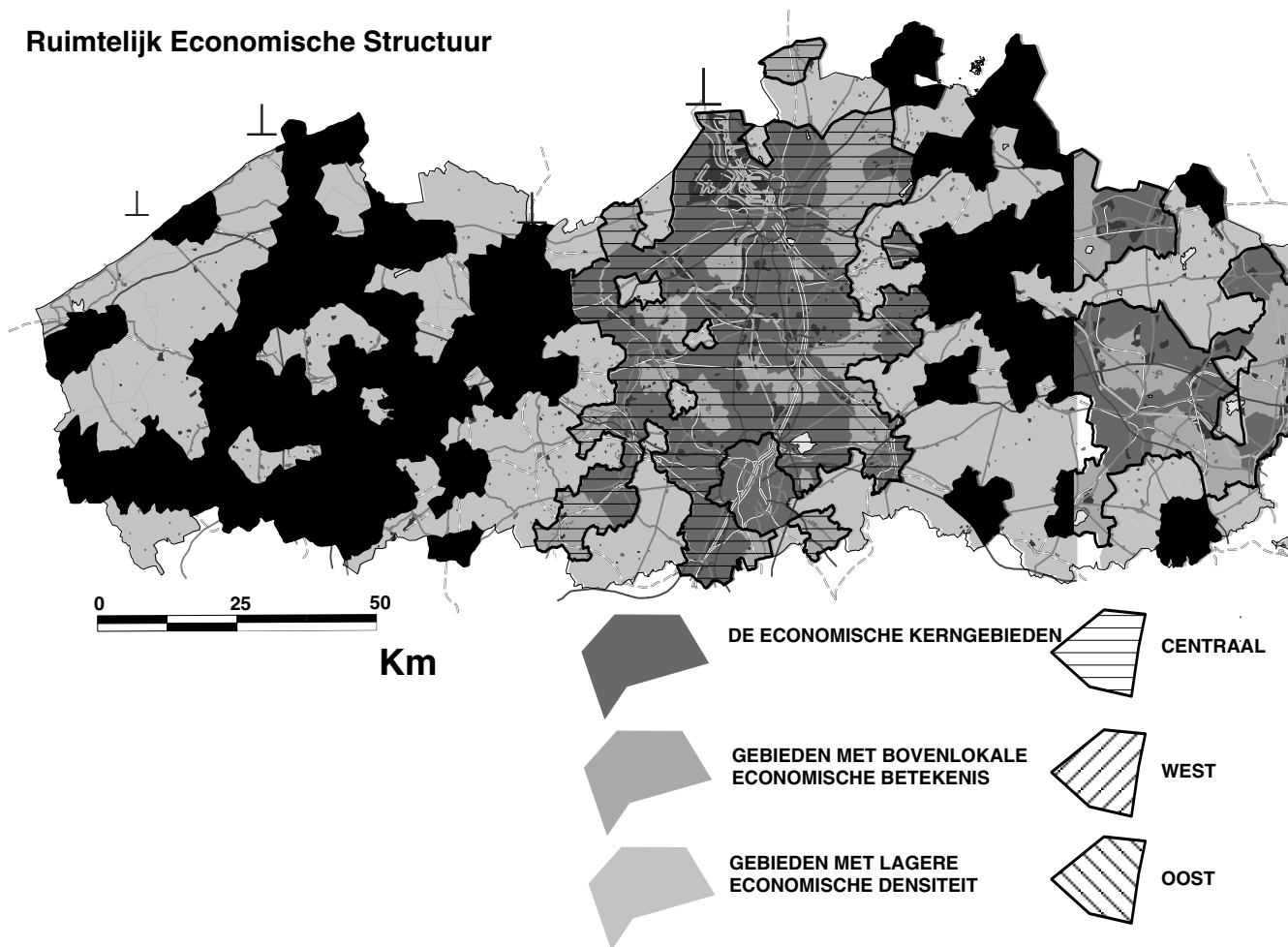
een steeds belangrijker onderdeel van de ondernemingsstrategie in realisatie van de kostenminimalisatie (Castells 1996, 2000).

Het specifiek economisch ruimtegebruik in Vlaanderen is eerder beperkt., met name iets meer dan 5% van de Vlaamse ruimte. Een essentiële vaststelling is dat een groot deel van de economie verweven is met andere functies. Niet minder dan 80% van de economische vestigingen is in het woongebied gelokaliseerd. Deze bedrijven vertegenwoordigen 61% van de werkgelegenheid en 45% van de toegevoegde waarde. In het agrarisch gebied bevinden zich 12.5% van de bedrijfsvestigingen (zogenaamde zonevreemde bedrijven). Uiteraard is dit gedifferentieerd in functie van de activiteit.

Fundamenteel uitgangspunt voor bestaande bedrijven buiten bedrijventerreinen is het optimaal valoriseren van de ontwikkelingsperspectieven. De potenties hiertoe worden vooral bepaald door de aard en het karakter van het bedrijf zelf, alsook door de ruimtelijke draagkracht van de omgeving waarin het bedrijf is gevestigd. Een belangrijke uitdaging voor de toekomst bestaat erin om deze verweving van economische activiteiten te blijven stimuleren en een werkbaar beleidskader aan te reiken. In het ruimtelijk afwegingsproces dienen de aspecten tewerkstelling, omzet en toegevoegde waarde meer dan in het verleden in rekening te worden gebracht. Indien geopteerd wordt om bedrijven te laten uitdoven, dan dient een herlokalisatiemogelijkheid in de directe omgeving voorhanden te zijn.

De economische kerngebieden samen met de gebieden met een bovenlokale economische betekenis vormen de ruimtelijk-economische structuur van Vlaanderen. Dit gebied bevat nagenoeg 90% van de Vlaamse economie. De ruimtelijk-economische structuur van Vlaanderen kan verder opgedeeld worden in een Westelijk, een Centraal en een Oostelijk Economisch Kerngebied, die allen binnen een grensoverschrijdende context moeten bekeken worden.

Ruimtelijk Economische Structuur

figuur : de ruimtelijk-economische structuur (bron : SPRE)

Naast de enorme potentie van stedelijke regio's moet ook aandacht geschonken worden aan de locatie-eisen van de ruimtebehoevende bedrijven.. In die zin zijn de geografische actieruimtes van economische activiteiten heel wat ruimer dan de historische stad, ze functioneren in een rasterstedelijke context.³ Dit is overigens, in een zich verder ontwikkelende netwerkeconomie, nog meer het geval dan vroeger. Goed bereikbare plekken langs hoofdinfrastructuren moeten we vrijwaren voor mogelijke economische ontwikkeling in de toekomst. Deze visie past binnen het rasterstadconcept waarbij de ruimte op basis van de eigen kenmerken en potenties wordt geëvalueerd en na de noodzakelijke afweging wordt ingezet.

Naast de versterking van de economische knooppunten en poorten moet tevens voldoende aandacht gaan naar de plattelandseconomie (onder de vorm van para-agrarische bedrijvigheid, KMO's en ambachtelijke bedrijven, toerisme, dienstverlening,..) en andere zones buiten de economische knooppunten (bijvoorbeeld strategische locaties - de 'topmob'-locaties - op en langs verkeersknooppunten).

³ BOUDRY L., CABUS P., CORIJN E., DE RYNCK F., KESTELOOT C., LOECKX A., (editors), (2003), *De eeuw van de stad, Van rastersteden en stadsrepublieken, Witboek Stedenbeleid*

Bovendien is veel afhankelijk van het soort bedrijvigheid dat in een bepaald gebied wordt gevraagd vanuit de markt. Ook hier dienen nieuwe accenten gelegd te worden (bijvoorbeeld zal onderzocht worden hoe de hernieuwde kijk op de invulling van de bedrijventerreinen, waarbij men naast de kwalitatieve en duurzame invulling ook afstapt van de opdeling in regionale en lokale bedrijventerreinen concreet kan ingevuld worden). Tevens dient het privé-initiatief meer gevaloriseerd te worden bij de ontwikkeling.

Naast dit Actieplan Bedrijventerreinen op Vlaams niveau wordt het aanbodbeleid tevens geïmplementeerd door provincies en gemeenten.

We zorgen voor het snel en makkelijk aansnijden van nieuwe en het saneren van de bestaande bedrijfsterreinen. Tegen 2007 realiseren we de 7000 ha bedrijfsterreinen zoals opgenomen in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (1997-2007). Bij de opmaak van het nieuwe RSV voorzien we in een strategische voorraad aan bedrijfsterreinen (Vlareg p.15).

Na de planologische afbakening, versnellen we het bouwrijp maken en in gebruik nemen van bedrijventerreinen. We blijven het principe van de ijzeren voorraad aan bedrijventerreinen onderschrijven. Op die wijze zullen de vaak noodzakelijk lange termijnen voor het afbakenen en bouwrijp maken van de terreinen minder hinderlijk zijn. Bij de bestemming van bedrijventerreinen streven we maximaal naar een multimodale ontsluiting (Vlareg p.15).

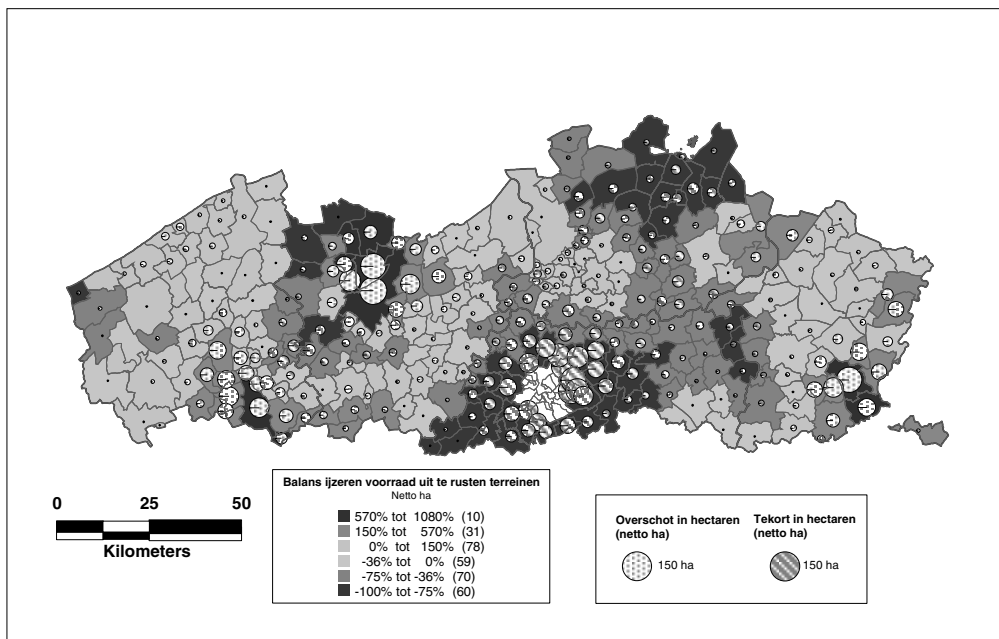
We eerbiedigen het gebruiks- en eigendomsrecht van burgers en ondernemingen zo veel als mogelijk (Vlareg p.71).

Bij de berekening van de ruimtebalans (confrontatie van vraag en aanbod) wordt uitgegaan van een strategische of ijzeren voorraad. Dit houdt in (volgens internationale standaarden) dat er op elk tijdstip een voortschrijdend aanbod van bouwrijpe terreinen moet zijn dat beantwoordt aan de verwachte vraag van de volgende drie jaren. Omdat het drie jaar duurt om een bestemd bedrijventerrein bouwrijp te maken dient men een gelijkaardige reserve van bestemde maar nog niet bouwrijp gemaakte terreinen te voorzien.

Een ruimtebalans dient dus met twee zaken rekening te houden. Ten eerste moet ervoor gezorgd worden dat er continue een ijzeren voorraad bestaat van bouwrijpe en uit te rusten terreinen. Dit veronderstelt dus ook dat er een timing en een continuïteit in het voorzien van een aanbod bestaat. Dit is iets wat nog maar gedeeltelijk gerealiseerd is via het huidig ruimtelijk orderingsbeleid. Ten tweede dient men een aanbod te voorzien dat tegemoet komt aan verwachte vraag tijdens een planperiode.

Om de vooropgestelde ijzeren of strategische voorraad mogelijk te maken, is het noodzakelijk voldoende zoekzones of zoekstrips te detecteren en een routeplan uit te werken. Eén van de mogelijkheden hiertoe werd embryonaal uitgewerkt door Voka (zgn. ROTO systeem met aandachtsgebieden). Een andere mogelijkheid bestaat om de invulling meer op het clusteringmodel te baseren.

Voor de bestemde maar nog uit te rusten terreinen is de geografische verspreiding van de tekorten als volgt:

grafiek : Afwijking t.o.v. de ijzeren voorraad aan
uit te rusten terreinen 1/1/2003 (bron : SPRE)

De vraag naar ruimte is een continu gegeven, zij het dat die duidelijk onderhevig is aan conjuncturele schommelingen. Om optimaal te kunnen inspelen om deze ruimtevraag dient het beleid te voorzien in een permanent ruimteaanbod. Wanneer de vraag in een regio beneden de verwachtingen blijft kan het toekomstig aanbod overeenkomstig aangepast worden. Omgekeerd, bij een duidelijke of continue onderschatting van de vraag in een regio dient men het aanbod op te trekken.

De ijzeren voorraad heeft op zich niets te maken met taakstellingen zoals die in het RSV gedefinieerd zijn. Het is alleen een garantie dat er een continu aanbod aanwezig is. Taakstellingen en ijzeren voorraad zijn trouwens perfect te combineren met elkaar. Ruimtebalansen opstellen voor langere periodes blijft nodig om in de structuurplanning een idee te krijgen hoeveel ruimte men ongeveer zal moeten bestemmen voor economisch gebruik. Het voorzien van een ijzeren voorraad zal na verloop van tijd aangeven of de ruimtebalansen moeten aangepast worden per regio. In het RSV werd geen rekening gehouden met een ijzeren voorraad op het einde van de planperiode. Impliciet gaat men uit van een nul-voorraad. We opteren voor een beperkte herziening van het RSV I wat dit luik betreft.

Wat is de geografische schaal waarop men vraag en aanbod met elkaar moet confronteren? In het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen werd de provincie als schaalniveau genomen. Wij stellen dat het provinciaal niveau vaak te groot is en dat er ook op subregionale schaal moet gekeken worden naar vraag en aanbod (o.a. omdat bedrijven op korte afstand verhuizen). Tenslotte, mag niet elk aanbod in de berekeningen opgenomen worden: grote voorraden op één enkele plaats (vb. Genk) zullen niet volledig ingenomen worden tegen 2007. Ze dienen dan ook overgeheveld te worden als een beginaanbod voor de periode erna i.p.v. opgenomen te worden in de ruimtebalans berekeningen. Tevens

dient de problematiek van speculatie van bedrijventerreinen en de reserves van bepaalde bedrijven onderzocht worden.

We maken een einde aan de ruimtelijke wildgroei van baanwinkels via een goede ruimtelijke clustering van deze groothandelszaken (Vlareg p.16).

Een verdere ruimtelijke ongebreidelde en planologisch niet verantwoorde uitbreiding van disperse baanwinkels moet vermeden worden. Grootschalige kleinhandelszaken, volumineuze handel, hypermarkten, etc dienen zoveel mogelijk geclusterd te worden, indien mogelijk aansluitend op bestaande ambachtelijke of kleinhandelszones.

4. Ruimte voor recreatie, jeugd, cultuurbeleving

Recreatie krijgt een steeds prominentere plaats in de levensstijl van veel mensen.

Meer dan vroeger besteden we onze vrije tijd buitenshuis en verplaatsen we ons om van onze vrije tijd te genieten. Dat is het geval voor gezinnen met kinderen en evengoed voor de steeds actievere ouderen. Dat heeft nu al gevolgen voor het ruimtegebruik maar zal nog sterk toenemen. Rekening houden met een specifieke ruimtebehoefte voor vrije tijd

Meer en meer besteden we onze vrije tijd op plekken die speciaal daarvoor zijn ingericht. Shoppingcentra, bioscopen, pretparken, horeca, vakantiecentra, fitness, sportterreinen,... zijn erg populair voor een vrije dag en weekends. Dit soort activiteiten vestigen zich zowel in stedelijke centra als daarbuiten want we willen ook genieten van stadsbossen, landschap en natuur in onze vrije tijd.

Voor nieuwe locaties moet men streven naar een hoogwaardige multi-modale invulling. Tegelijk hebben ook goed ingerichte en uitgeruste stadskernen, met hun winkels, terrasjes, cultuuraanbod en publieke ruimte een grote aantrekkingskracht op een ruim publiek.

We zetten de resolutie over de weekendverblijven van het Vlaams parlement van 15 januari 2003 om in decretale regelgeving. Zo bieden we eindelijk rechtszekerheid. We zorgen zoveel als mogelijk voor een planologische oplossing. Wanneer dit niet mogelijk is waarborgen we een uitdovend woonrecht. (Vlareg, p.61)

Het 'Beleidsplan Problematiek Weekendverblijven' werd op 15 januari 2003 goedgekeurd door de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement. Dit document bevat naast een stand van zaken in verband met de planningsinitiatieven bij de geselecteerde knelpuntgemeenten een uitgewerkt voorstel van planningsgerichte aanpak. Deze aanpak is slechts relevant voor clusters van weekendverblijven, waarbij individuele weekendverblijven worden uitgesloten, en richt zich op de drie beleidsniveaus. Naast een afweging ten aanzien van de gebieden die op Vlaams niveau structurerend zijn, wordt door de Vlaamse Overheid een nieuw verordenend kader opgesteld over weekendverblijven. Ook werd een algemeen stappenplan voor de verdere opvolging van de problematiek uitgewerkt. De relevante gemeenten verzorgen een inventarisatie, de provincies staan in voor de coördinatie.

Inzake campeerterreinen pleiten we voor een verdere kwalitatieve verbetering van de bestaande en nieuw te realiseren camping. Ook andere vormen van verblijfsrecreatie (zoals apparthotels, golfhotels,...) moeten voldoende ontwikkelingskansen krijgen.

In de culturele en educatieve sector (concerten, tentoonstellingen) is een ontwikkeling waar te nemen naar grootschalige (commerciële) evenementen, die tijdelijke of soms permanente ruimte innemen. Daarvoor is het belangrijk een geschikte en goed bereikbare locatie aan te bieden.

Ook sporten vraagt meer en beter uitgeruste voorzieningen. Naast terreinen voor de jeugdverenigingen en sportclubs vragen sporten als tennis en golf veel

ruimte. Ook tijdelijke en permanente terreinen voor lawaaisporten zijn een uitdaging voor het ruimtelijk beleid, zeker ten aanzien van het beperken van de omgevingsproblemen. De keuze van de locatie, alsmede de inrichting dient dan ook goed overwogen te geschieden.

Op basis van onderbouwde en objectieve behoeftes voor de belangrijkste ruimtebehoevende sporten zal op korte termijn onderzocht worden of de in het RSV voorziene 1000 ha extra tegen 2007 voor recreatieve doeleinden volstaat voor de huidige en toekomstige vragen vanuit de recreatieve en toeristische sector. De conclusies van dit onderzoek zullen op korte termijn geïmplementeerd worden.

Door de stijging van de vrije tijd en het succes van allerlei vormen van sportbeoefening, moet in functie van de herziening van het RSV meer aandacht besteed worden aan het ruimtelijk vertalen van de voorstellen vanuit de toeristisch-recreatieve sector.

Betreffende nieuwe multifunctionele zones voor lawaaiërende en niet lawaaiërende sporten zetten we de inspanningen van vorige legislatuur verder. In navolging van de regeringsbeslissingen terzake worden gewestelijke en/of provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen opgestart. Ook sectorale initiatieven blijven na overleg mogelijk. Binnen de huidige planperiode dient men, net als voor andere sectoren, zuinig met de ruimte om te springen. Er wordt dan ook voorgesteld om in functie van de nieuwe ruimtelijke aanspraken van de recreatieve sector zoveel mogelijk vragen te bundelen en multifunctioneel in te vullen.

Dit ligt in het verlengde van de opties die reeds genomen zijn in het kader van de lawaaiërende en niet lawaaiërende sporten. Echter, alhoewel bundeling de voorkeur geniet, moeten ook sectorale oplossingen mogelijk blijven.

In de eerste plaats zal er werk gemaakt worden van de PRUP's/GRUP's voor lawaaiërende en niet lawaaiërende sporten.

Inzake lawaaiërende sporten zullen er in Vlaanderen maximaal 15 terreinen worden aangeduid. Hierbij dient vertrokken te worden vanuit bestaande zones of indien deze niet voorhanden zijn, vanuit gedesaffekteerde zones die hun oorspronkelijke functie verloren hebben (bijvoorbeeld militaire terreinen of andere relevante terreinen).

Met betrekking tot de niet lawaaiërende sporten worden de opties uit het Vlaams Golfmemorandum verder geconcretiseerd, en worden in functie van de reeds opgeleverde behoeftestudie en na politiek en maatschappelijk overleg nieuwe multifunctionele terreinen voor niet lawaaiërende sporten aangeduid (behalve voor de beperkte voorafname zoals gedefinieerd in het Vlaams Golfmemorandum). Ook de provincies en de gemeenten hebben terzake een belangrijke opdracht.

Wij creëren voldoende ruimte voor kinderen en jongeren: speelruimte, ruimte voor kampplaatsen, jeugdlokalen voor jongerenorganisaties, speelbossen, ... Het bestaande overleg tussen ruimtelijke planners en jeugdwerkers dient bestendig te worden. Verder dient het decretaal initiatief inzake recreatief medegebruik vergezet te worden.

De verschillende acties zullen gebeuren in overleg met de bevoegde ministers.

5. Ruimte voor mobiliteit

We nemen maatregelen voor een betere infrastructuur, een beter gebruik van de infrastructuur en een betere afstemming van het mobiliteitsbeleid op het planologisch en locatiebeleid.

We zorgen voor de invulling van de missing links in het wegen-, waterwegen- en spoorwegnet. Het uitgangspunt is de lijst opgenomen in het ontwerp mobiliteitsplan Vlaanderen. Deze kan geëvalueerd en eventueel aangepast worden in het kader van de herziening van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (Vlareg p.65).

Verkeer en vervoer blijven toenemen in Vlaanderen. Het ruimtelijk beleid kan helpen om bestemmingen bereikbaar te houden en de verkeersleefbaarheid en -veiligheid te garanderen. Voor vlot bedrijfstransport, woon-werkverplaatsingen en allerlei ander verkeer is een optimaal infrastructuurnetwerk erg belangrijk. Maar ook een goed locatiebeleid is essentieel. De juiste activiteit op de juiste plek vermijdt overbodig verkeer of ondoelmatig gebruik van infrastructuur. Een goede bereikbaarheid van plekken die economisch belangrijk zijn verhoogt de aantrekkingskracht van Vlaanderen voor wie wil investeren. Verbeteren van de verkeersleefbaarheid en -veiligheid is essentieel. Verkeersdrukte heeft een sterke negatieve invloed op de leefkwaliteit. Verkeersveiligheid blijft een knelpunt. Een doordachte inrichting van wegen en openbaar domein, en het voorzien in ruimte voor andere vervoersvormen kunnen de verkeersleefbaarheid en de veiligheid gevoelig verhogen.

Vanuit ruimtelijke ordening zal constructief meegewerkt worden aan de studies inzake streefbeelden voor missing links en de ruimtelijke vertaling van doortochten op gewestwegen.

6. Ruimte voor het platteland

Ook op het platteland moeten ontwikkelingen mogelijk blijven, die aansluiten bij de eigenheid van de omgeving.

De beroepslandbouw heeft nood aan zekerheid over de gebieden waar ook in de toekomst nog aan landbouw gedaan kan worden. De landbouwfunctie vereist een minimale ruimtelijke samenhang en een minimale oppervlakte om exploiteerbaar te zijn. Om het ecologisch functioneren van natuur- en bosgebieden én het behoud van de biodiversiteit te kunnen garanderen, is er nood aan aaneengesloten en met elkaar verbonden gebieden. Naast de ecologische betekenis van deze natuur- en bosgebieden, is er ook een maatschappelijke vraag naar meer toegankelijke natuurgebieden, stads- en speelbossen.

Steeds terugkerende problemen van wateroverlast en overstromingen in dorpskernen en steden wijzen er op dat de rivieren en beken niet voldoende ruimte hebben om te (over)stromen en dat regenwater te snel in riool, beek of rivier terecht komt.

Daarnaast komen er steeds meer vragen naar medegebruik van de open ruimte voor economische functies (verruiming van plattelandseconomie, para-agrarische bedrijvigheid, winning van delfstoffen, windenergieparken...), ecologische functies (waterzuivering, wachtbekkens,...), recreatieve functies (trage wegen, jeugdkampplaatsen,...), toeristische functies (plattelandstoerisme, bezoekerscentra...) of sociale functies (opvangcentra, zorgboerderijen,...).

Het vrijwaren van de open ruimte voor de essentiële functies en tegelijkertijd deze nieuwe ruimtevragen op een verantwoorde manier inpassen is een belangrijke opdracht voor het ruimtelijk beleid.

We onderkennen en ondersteunen de rol van de landbouw die verder evolueert naar duurzame landbouw, ondermeer biologische landbouw, en integratie in streekontwikkeling. We breiden de economische functie van het platteland verder uit tot para-agrarische bedrijvigheid, KMO's en ambachtelijke bedrijven, toerisme en dienstverlening. Het integreren van belangen en sectoren op het platteland is een basisopdracht van gewest, provincies en gemeenten.

We zorgen voor een goede afstemming van de bestaande regelgeving en waar nodig voor specifieke aanpassingen in functie van de typische noden van het platteland (Vlareg p. 57-58)

Landbouw is nog steeds een belangrijke economische functie op het platteland.

Echter de landbouw bepaalt, in de lijn met de reeds lang geleden ingezette transitie van een agrarische, via een industriële naar een postindustriële maatschappij, hoe langer hoe minder het economische landschap.

We kennen vandaag een multifunctionele economische portefeuille – met zowel industrie als diensten - op het platteland, in de kernen en in heel wat gevallen ook als zonevreemde economie. Er zijn overigens ook heel wat interacties tussen stad en platteland.

Omdat stad en platteland flankerende gebieden zijn, is het ook evident dat er een samenhangend ontwikkelingsperspectief wordt opgezet in een rasterstedelijke context. De problematiek van leegstand van hoevegebouwen en het bestaan van zonevreemde economie impliceert ook dat er een kader voor uitdovende, bestaande en nieuwe economische dragers zal moeten ontwikkeld worden

Als we het platteland vitaal willen houden zal ook het economisch perspectief de nodige zuurstof moeten toebedeeld krijgen. Dit perspectief ("ruraal ondernemerschap") vertrekt uiteraard van de eigen identiteit en van de ruime waaier van activiteiten die nu reeds op het platteland aanwezig is.

Finaal dient ook onderstreept te worden dat de nieuwe Europese landbouwpolitiek en -visie repercussies zal hebben op het ruimtelijk functioneren van de agrarische sector en een heroverweging van het ruimtegebruik kan impliceren.

Net zoals voor andere sectorale insteken, dient er inzake het hierboven geschetste kader overleg gepleegd te worden met de bevoegde Vlaamse minister

7. Ruimte voor natuur

We voeren een beleid gericht op een grotere toegankelijkheid van natuur voor iedereen. We realiseren de extra 38.000 ha natuurgebied en 10.000 ha bosgebied, zoals voorzien in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen. We streven naar het behoud, het herstel en de versterking van de biologische diversiteit. We optimaliseren de mix aan instrumenten (aankoop, subsidiëring van aankoop, beheersovereenkomsten met resultaatsverbintenissen, grondruil, ...) en budgetten op basis van een objectieve evaluatie. ... We stemmen het decreet op het natuurbehoud beter af op het landschapsdecreet en brengen het volledig in overeenstemming met de Europese regelgeving. ... We zorgen voor de aanleg van meer stadsbossen en speelbossen, met eerbiediging van de ruimteboekhouding. (Vlareg p.70-71)

In het RSV zijn belangrijke taken weggelegd voor de Vlaamse overheid, onder andere inzake de afbakening van en ontwikkelingsperspectieven voor de natuurlijke structuur. In de ruimteboekhouding en de bindende bepalingen van het RSV zijn de doelstellingen opgenomen inzake uitbreidingen van 10.000 ha. extra bosgebied of bosuitbreidingsgebieden en 38.000 ha. extra voor reservaat en natuurgebied.

Deze kwantitatieve opties worden momenteel vertaald in oppervlaktewijzigingen van bestemmingen.

De afbakeningsprocessen voor groot- en regionaalstedelijke gebieden worden opgevat als open planningsprocessen met diverse partners van de diverse beleidsniveaus en maatschappelijke geledingen. Het zoeken naar de afbakening van het stedelijk gebied gaat gepaard met discussie over het invullen van de taakstellingen inzake bijkomende woningen, bedrijventerreinen,... en belangrijke grensstellende elementen vanuit het buitengebied. Omwille van de kwaliteit en de leefbaarheid van de stedelijke gebieden wordt er tijdens de processen ook gezocht naar 'groen' in de vorm van stadsbossen, stedelijke natuurgebieden en randstedelijke groengebieden.

Het administratie-overschrijdend project inzake de afbakeningsprocessen van Grote Eenheden Natuur en Grote Eenheden Natuur in Ontwikkeling, natuurverwevingsgebied en agrarisch gebied wordt verder uitgewerkt. Vlaanderen wordt hierbij opgedeeld in minstens 15 buitengebied-regio's (minstens 3 per provincie).

Ter uitvoering van de Europese Richtlijn 92/43/EEG (Habitatrichtlijn) hechtte de Vlaamse regering op 4 mei 2001 haar goedkeuring aan het voorstel tot aanvulling van de 'Speciale Beschermingszones' in Vlaanderen. Deze beslissing is opgenomen in het Besluit van de Vlaamse regering van 24 mei 2002 tot vaststelling van de gebieden die in uitvoering van artikel 4, lid 1, van

Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna aan de Europese Commissie zijn voorgesteld als speciale beschermingszones. Artikel 36ter van het decreet natuurbeschoud, door de laatste wijziging bij decreet van 19 juli 2002, voert de verplichting in van de passende beoordeling (zoals vereist door de habitatrichtlijn) voor een plan wanneer het een betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken van een speciale beschermingszone kan veroorzaken. In 2002 werd de eerste ervaring opgedaan met deze passende beoordeling voor gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen. De verantwoordelijke administraties worden betrokken bij de planningsprocessen o.a. om mogelijke nood aan passende beoordeling en alternatievenonderzoek te signaleren. Op basis van ervaring hiermee hebben we gemerkt dat er nood is aan een betere administratie-overschrijdende coördinatie en samenwerking om aan de voorwaarden van goede besluitvorming tegemoet te komen.

DEEL III : INSTRUMENTEN VAN HET BELEID

1. Inleiding

Om de opdracht van ruimtelijke ordening in te vullen is een aangepast instrumentarium nodig.

Een ad-hoc-beleid kan onmogelijk antwoord bieden op de ruimtelijke uitdagingen in Vlaanderen. Anderzijds kan men niet blijven uitgaan van een vanuit de ruimtelijke ordening maakbare maatschappij. Ook hier is het partnerschapmodel belangrijk en zijn de visies vanuit de sectoren essentieel.

Werkbare decretale regelingen en een goede planningsmethode vormen het kader, zonder de dynamiek van de maatschappij te willen ontkrachten. Voorstellen vanuit de sectoren moeten als volwaardig aanzien worden. Eenmaal de beleidskeuze gemaakt is, moet ruimtelijke ordening deze in haar instrumentarium omzetten.

Concrete planningsinitiatieven en een vergunningenbeleid op basis van bestaande en nieuwe plannen, aangevuld door grondbeleid moeten de beleidslijnen in de praktijk waarmaken. Het handhavingsbeleid tenslotte vormt het sluitstuk.

2. Structuurplanning

We onderschrijven de nood aan een langetermijnvisie voor de ruimtelijke ordening. We zorgen voor de effectieve uitvoering van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen: de uitvoering van de bindende bepalingen en de ruimteboekhouding, m.n. o.m. een snelle, correcte afbakening van het stedelijk gebied, het woongebied en de 7.000 ha. extra bedrijventerreinen, evenals de gelijktijdige afbakening van 750.000 ha. agrarisch gebied (met de aanduiding van de ruimte voor de para-agrarische bedrijven), extra 38.000 ha natuurgebied en 10.000 ha bosgebied. We evalueren het bestaande RSV en bereiden de tijdige herziening ervan voor (Vlareg p.68)

Een ruimtelijk structuurplan vertrekt van de studie van de bestaande ruimtelijke situatie en van een inschatting van actuele en toekomstige ruimtebehoeften. Het wordt voor het volledige betrokken grondgebied gemaakt en houdt rekening met alle ruimte-aanspraken. Op die manier laat het ruimtelijke ordening inderdaad toe om een integrerende en coördinerende rol te spelen, en te werken met een langetermijnperspectief. Het is dan ook belangrijk dat voldoende aandacht blijft gaan naar de opmaak, evaluatie en herziening van de ruimtelijke structuurplannen op de diverse planningsniveaus.

Het eerste Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) dateert van 1997. Het werd partieel herzien in 2003. De planningshorizon van het bestaande RSV loopt af in 2007. Een tijdige herziening in functie van de opmaak van een RSV

II is dus essentieel. Dat wordt ook in het regeerakkoord gesteld. We moeten daarom het bestaande document (RSV I) evalueren en investeren in omvattende studies naar toekomstige ruimtebehoeften.

Gelet op hun functie situeert beleidsbepaling zich zeker op niveau van de structuurplannen. Op het eerste gezicht valt beleidsuitvoering samen met de ruimtelijke uitvoeringsplannen. Dit laatste is echter slechts partieel juist. Inderdaad valt het onderscheid beleidsbepaling/-uitvoering niet samen met het onderscheid tussen structuurplannen en ruimtelijke uitvoeringsplannen. Beleidsbepaling is ook altijd aan de orde in de RUP's. Dit geldt bijvoorbeeld voor de 'eenvoudige' (thematische) RUP's (bv. voor de bestemming van 1 bedrijventerrein). De beleidsbepaling in dergelijke plannen bestaat er dan in dat gekozen wordt voor deze locatie en niet voor een andere. Dit geldt uiteraard nog meer voor meer gecompliceerde RUP's. We willen het functioneren van de structuur met structuurplannen en uitvoeringsplannen op drie niveaus zoals die vandaag bestaat, verder optimaliseren, afstemmen en/of terug in overweging nemen.

We stellen vast dat Albrechts/ISRO structuurplannen veeleer zien als strategische documenten, met andere woorden als een beleidsdocument dat moet doorwerken eerder dan gerealiseerd worden. In die zin zie ik structuurplannen als strategische beleidsdocumenten met de verwachte ruimtelijke beleidskeuzes voor de komende periode. In deze functie kunnen gemeentelijke structuurplannen, naast een informatief luik, alleen richtinggevend zijn. Zelfs in deze rol zien we in de structuurplannen een belangrijk instrument. Met de keuze voor een beleidsplan kunnen ze trouwens ook beter inspelen op de snelle maatschappelijke wijzigingen die vandaag aan de orde zijn. Er zal nagegaan worden op welke manier snellere de procedure van een structuurplan kan vereenvoudigd en/of versneld worden.

Dit sluit overigens ook aan bij een analyse van Asbeek e.a.⁴ die menen dat het onmogelijk wordt om een gewenste ruimtelijke structuur eenduidig te vatten. Vandaag wordt volgens hen de ruimtelijke ordening te veel geënt op de fysiek ruimtelijke structuur gekoppeld aan een aantal voorbijgestreefde wensbeelden (oa compacte stad en hiërarchie van centra) en veel te weinig op de onderliggende functionele verbanden. Verder stelt Vandervliet⁵ in een bijdrage voor Ruimte & Planning (2003, 23/3) vast dat de structuurplannen dreigen te bezwijken onder hun techniciteit⁶ en dat een structuurplan uiteindelijk meer selectief zou moeten ingevuld worden. Die selectiviteit is mogelijk omdat volgens hem 90% van het Vlaamse territorium weinig of niet actief moet geordend worden gelet op de bestaande toelatingsplanologie die ongewenste maatschappelijke ontwikkelingen belet. VLACORO stelt in haar advies inzake de eerste wijziging van het RSV vast dat de procedure te lang duurt en te log is.

⁴ ASBEEK BRUSSE W., VAN DALEN H. and WISSINK B., (2002), Stad en land in een nieuwe geografie. Maatschappelijke veranderingen en ruimtelijke dynamiek, WRR, Sdu uitgevers, Den Haag

⁵ Op basis van de lectuur van een themanummer van het Nederlandse tijdschrift Stedenbouw en Volkshuisvesting (2003/3). Dit themanummer was gewijd aan de crisis in de ruimtelijke planning in Nederland.

⁶ Uitspraak van Eddy Baldewijns voormalig minister van ruimtelijke ordening in de nieuwsbrief van de VRP.

3. De provinciale en gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen

Alle vijf Vlaamse provincies hebben op vandaag een goedgekeurd provinciaal ruimtelijk structuurplan. Die plannen zijn vrij recent, en herzieningen dringen zich nu nog niet op. Toch zal ik bij de provincies aandacht vragen voor continue monitoring en evaluatie, zodat ook daar de toekomstige actualisatie van de beleidsdocumenten gegarandeerd wordt.

Op het ogenblik dat ik deze beleidsnota aan het Parlement voorleg, hebben een kleine vijftig gemeenten een goedgekeurd gemeentelijk ruimtelijk structuurplan. Het is belangrijk dat alle 308 Vlaamse gemeenten beschikken over een eigen beleidsdocument inzake ruimtelijke ordening.

Het bestaande subsidiestelsel voor opmaak van gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen wordt gehandhaafd. In overeenstemming met het regeerakkoord zal ik een ontwerp van decreetswijziging aan de regering voorleggen dat het mogelijk maakt dat gemeenten een gezamenlijk ruimtelijk structuurplan opmaken. Dat moet alvast voor kleinere gemeenten drempelverlagend werken. Echter, ook bepaalde grotere gemeenten zijn vragende partij voor gemeenschappelijke structuurplannen. Indien deze wens van onderuit aanwezig is, kan dit gestimuleerd worden.

Bijzondere aandacht moet gaan naar het strategisch karakter van de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen. Op vandaag neigen een aantal documenten naar te gedetailleerde en al te omvattende boekwerken. We moeten nagaan hoe een ruimtelijk structuurplan alle nodige ingrediënten kan bevatten zonder te verworden tot een survey-rapport gevolgd door een hele reeks uitspraken van een detailniveau dat veeleer voor ruimtelijke uitvoeringsplannen is weggelegd. De structuurplannen omvatten heden een informatief deel, een richtinggevend deel én een bindend deel. Door het voorhanden zijn van een bindend deel wordt structuurplanning over het paard getild... met een onflexibele en buitengewoon statische planningslogica tot gevolg. Dit is zonder meer problematisch in een complexe maatschappij die alle dagen wijzigt. Noodzakelijkerwijze dient structuurplanning dan ook te worden herleid tot datgene waarvoor het initieel was bedoeld, in casu het stipuleren van een ruimtelijke visie als toetsingskader voor ruimtelijke uitvoeringsplannen dewelke bindende en verordenende voorschriften omvatten. Dit moet toelaten om zonodig gemotiveerd te kunnen afwijken van de aanvankelijk voorgestelde visie, wat de flexibiliteit en het dynamisme van het ruimtelijke beleid in sterke mate ten goede zal komen.

Het bindend gedeelte van het Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan (GRS) maken we dan ook facultatief voor de gemeenten. Het volstaat dat ze het richtinggevend of indicatief deel maken. Alleen de gemeenten die een bindend gedeelte van hun ruimtelijk structuurplan afwerken komen in aanmerking om zelfstandig vergunningen af te leveren. We geven de mogelijkheid aan gemeenten om samen, in het raam van samenwerkingsverbanden, een GRS op te maken (Vlareg p.69).

In overeenstemming met het regeerakkoord zal een ontwerp van decreetswijziging aan de regering voorgelegd worden waarbij de termijn voor de opdracht om een gemeentelijk ruimtelijk structuurplan op te maken, verlengd wordt. De in 1999 gestelde decretale deadline heeft de verdienste dat ze veel gemeenten gestimuleerd heeft om werk te maken van hun ruimtelijk structuurplan. Op vandaag de sterke tijdsdruk wegnemen kan echter een gunstig effect hebben op de kwaliteit van de structuurplannen en in het bijzonder het strategisch karakter. Gemeenten zullen minder geneigd zijn om snel een product af te leveren, en daarvoor een opdracht uit te besteden waarbij onvoldoende aandacht gaat naar het opmaakproces en de continue inbreng van de eigen inzichten van het gemeentebestuur. Gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen zijn een kwestie van maatwerk en niet van serieproductie. In dit verband lijkt het ook nuttig om voldoende aandacht te besteden aan informatie- en vormingsinitiatieven voor gemeentelijke stedenbouwkundige ambtenaren, zodat ze (zeker in kleine gemeenten) beter werk kunnen leveren.

4. Ruimtelijke uitvoeringsplannen

Het belang van een actief beleid van opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen in opvolging van het ruimtelijk structuurplan kan niet genoeg benadrukt worden. De ruimtelijke uitvoeringsplannen vormen het kader voor ruimtelijke ingrepen op het terrein. Op die manier beantwoorden ze de ruimtevragen en optimaliseren ze het ruimtegebruik. Door systematisch en pro-actief te werken met ruimtelijke uitvoeringsplannen wordt ook vermeden dat vergunningsaanspraken op basis van bestaande plannen de ruimtelijke ontwikkeling een andere kant opsturen dan de gewenste ontwikkeling geschetst in het ruimtelijk structuurplan.

De trein van gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen is in de vorige legislatuur op gang gekomen. De inspanningen terzake moeten minstens gehandhaafd worden. De systematiek in het werken met de gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen is ook gediend met (waar mogelijk) aandacht voor uniformiteit van de stedenbouwkundige voorschriften in die plannen. In de vorige legislatuur werd aan de Vlaamse regering een voorstel voorgelegd om tot typevoorschriften te komen. De eerste voorbeelden van dergelijke typevoorschriften zullen kortelings aan de Vlaamse regering voorgelegd worden. Voor alle ruimtelijke uitvoeringsplannen, ook op provinciaal en gemeentelijk niveau, moet goede redactie van stedenbouwkundige voorschriften een permanent aandachtspunt zijn. Rechtszekerheid, werkbaarheid, afdwingbaarheid, flexibiliteit zijn kernbegrippen. Voorschriften met weloverwogen opties en marges zijn een noodzakelijke voorwaarde voor een goed vergunningenbeleid. Waar functies verweven voorkomen, zoals woonfunctie in bijvoorbeeld landbouwgebied, moet dit in de planvoorschriften zelf geregeld worden. In datzelfde verband moeten bijvoorbeeld de stedenbouwkundige voorschriften ook een voldoende kader bieden voor functiewijzigingen die verenigbaar zijn met de algemene opties voor een gebied.

5. Generieke, specifieke en projectmatige planning

Albrechts(2003) en ISRO (2003) maken een onderscheid tussen drie planningslijnen: de generieke, de specifieke en de projectmatige.

Het generieke handelt over enerzijds de vastlegging van algemeen geldende ruimtelijke principes (visie en toetskader), en anderzijds over een pakket van maatregelen en acties (een programma), dat nodig is om ze te verwezenlijken. Ook uitspraken over bevoegdheidsverdeling (tussen bestuurlijke niveaus) horen hierbij. Volgens Albrechts en ISRO blijven visie en toetskader gebaseerd op de ruimtelijke principes van het RSV, maar de operationalisering op het Vlaamse niveau wordt herbekeken zodat het plan een meer strategisch karakter krijgt. Beleid m.b.t. de stedelijke gebieden (selectie, taakstellingen,...) wordt in overeenstemming gebracht met de nieuwe inzichten inzake netwerkstedelijkheid⁷. Het programma duidt de projecten en specifieke thema's /gebieden aan die Vlaanderen in de volgende periode zal aanpakken. Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen behoort duidelijk tot de generieke planningslijn.

Het specifiek thematisch of gebiedsgericht beleid speelt in op specifieke behoeften. Hiervoor wordt een strategisch plan uitgewerkt. Dit leidt tot een visie en een korte termijn actieplan (projecten en andere acties) gedragen door de verschillende actoren. Het specifieke heeft dus ondermeer te maken met bijzondere situaties of knelpunten (bv. een haven). Dit mondt dan uit in strategische plannen (waarbij alle actoren betrokken zijn) en realisatiegerichte actieplannen.

Tenslotte is er de effectieve realisatie van strategische projecten om het nodige aanbod te creëren aan woningen, bedrijventerreinen, groene ruimten,... op de geschikte plaats. Binnen de ontwikkelde filosofie van het partnerschapsmodel zie ik hier zowel het beleidsveld ruimtelijke ordening als andere ruimtelijk relevante beleidsvelden als trekker optreden.

6. Subsidiariteit

Op elk niveau kan een bestuur de onderwerpen aanpakken die best op dat niveau hun beslag krijgen. Voor heel veel zaken is duidelijk welke overheid bevoegd is, soms is de toewijzing minder makkelijk maar brengen overleg en afspraken de oplossing. Het decretaal vastleggen van "lijstjes" met betrekking tot de taakverdeling in de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen lijkt te ver gezocht. Dit verzwaart alleen maar het systeem en is een bijkomende bron van louter formeel-juridische betwistingen. Wel moeten we onderzoeken of er behoefte is aan mechanismen die beperkte verschuivingen in de taakverdeling toelaten, en dit principe juridisch-procedureel mogelijk maken. Er kan hierbij gedacht worden aan situaties waarbij een gemeente een plan voor een bepaald deel van haar grondgebied opmaakt, waarbij voor specifieke plekken en opties

⁷ Dit is een nieuw concept dat het begrip stedelijk netwerk vervangt. Hierbij komt het accent te liggen op functionele relaties tussen verschillende ruimtes.

eigenlijk de gewestelijke of provinciale overheid bevoegd is, maar de gemeente de uitspraken hierover evengoed zou kunnen meenemen in het gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan. Uiteraard moet het gaan om opties waarover dan een consensus bestaat binnen het gevoerde planproces, waar met andere woorden de bevoegde overheid het wel degelijk eens is met de keuzes in het ruimtelijk uitvoeringsplan.

7. Het vergunningenbeleid: klantvriendelijk, snel, kwalitatief en eenduidig

De ruimtelijke uitvoeringsplannen vormen een toetskader en tegelijk een werkkader. Wat op het terrein effectief gebeurt is inderdaad een zaak van enerzijds vergunningenbeleid en anderzijds projectmatig werken en grondbeleid. De realisatie van de ruimtelijke uitvoeringsplannen via vergunningenbeleid is afhankelijk van vergunningsaanvragen. Het kan vaak nuttig en nodig zijn om daarnaast als overheid ook actief initiatief te nemen voor de realisatie van de planopties. Projectwerking en grondbeleid zijn dus complementair aan het vergunningenbeleid.

In overleg met de betrokken besturen waarborgen we een klantgerichte en snelle afhandeling van bouwvergunningsaanvragen op alle bestuursniveaus. We responsabiliseren deze bestuursniveaus om de vergunningsaanvragen binnen de decretaal voorgeschreven termijnen af te handelen. We preciseren vage begrippen als "ruimtelijke draagkracht" enz. Zo kunnen mensen veel beter inschatten en voorspellen onder welke voorwaarde ze een bouwvergunning kunnen bekomen. (Vlareg, p.68-69)

Om beleidskeuzes over de ruimtelijke ontwikkeling in Vlaanderen in de praktijk waar te maken, is een gericht vergunningenbeleid even belangrijk als de inzet van ruimtelijke uitvoeringsplannen. Op een aantal meer procedurele aspecten van het vergunningenbeleid, zoals de opties inzake de overstap van gemeenten naar het autonome vergunningenbeleid, kom ik verderop in deze nota uitvoerig terug. Hier wil ik focussen op een tweetal aspecten die met de inhoud van het vergunningenbeleid te maken hebben.

Een eerste aandachtspunt is de afstemming tussen het planningsbeleid en het vergunningenbeleid. Stedenbouwkundige voorschriften in ruimtelijke uitvoeringsplannen hebben noodzakelijkerwijs een zekere graad van algemeenheid en abstractie. Dat hangt onder meer samen met de benodigde flexibiliteit waarvan hierboven reeds sprake was. Er moet voldoende marge zijn om een verantwoordelijk vergunningenbeleid te voeren. Tegelijk moet echter het vergunningenbeleid bij de interpretatie en toepassing van de voorschriften zoveel als mogelijk bijdragen tot de ruimtelijke doelstellingen die aan die voorschriften ten grondslag hebben gelegen.

Die afstemming verzekeren kan alleen door voldoende informatie-uitwisseling tussen de opstellers van plannen enerzijds en de verantwoordelijken voor het vergunningenbeleid anderzijds. De verantwoordelijken voor het

vergunningenbeleid moeten door de opstellers van plannen betrokken worden bij de planopmaak. Dat is ook nuttig voor de kwaliteit van de voorschriften omdat vergunningverleners een goed zicht hebben op de werkbaarheid van voorschriften. Anderzijds moeten de verantwoordelijken voor het vergunningenbeleid bij het beoordelen van aanvragen voldoende aandacht schenken aan bijvoorbeeld de toelichting die opgenomen is bij voorschriften, en die aanwijzingen bevat voor de gewenste interpretatie van de voorschriften.

Een tweede aandachtspunt dat met het eerste samenhangt is de invulling van de opportuiniteitsbeoordeling die verbonden is aan de behandeling van vergunningsaanvragen. In het decreet ruimtelijke ordening is expliciet opgenomen dat de beoordeling van vergunningen zowel een legaliteitstoets als een opportuiniteitstoets omvat. Dit blijft het uitgangspunt. Stedenbouwkundige voorschriften kunnen door de reeds aangehaalde graad van algemeenheid en abstractie niet het enige toetsingscriterium zijn. De hierboven vermelde marge voor een verantwoordelijk vergunningenbeleid valt inderdaad grotendeels samen met de ruimte voor opportuiniteitsafweging.

Verder stelt het regeerakkoord een precisering van het begrip "ruimtelijke draagkracht" voorop, opdat mensen beter zouden kunnen inschatten onder welke voorwaarden een vergunning kan worden bekomen. Meer algemeen lijken mij volgende eisen belangrijk naar de opportuiniteitsbeoordeling in het vergunningenbeleid:

- *grondige uitwerking van de motieven gebruikt bij de opportuiniteitsbeoordeling*; zo kan bijv. de loutere vermelding dat "de draagkracht wordt overschreden" inderdaad absoluut niet volstaan;
- *stroomlijning van de opportuiniteitsbeoordeling*: de beoordeling moet in diverse dossiers op een gelijkaardige manier gebeuren; dit kan bevorderd worden door bijvoorbeeld telkens dezelfde criteria of aandachtspunten te onderzoeken;
- *afstemming van de opportuiniteitsbeoordeling op de doelstellingen van de stedenbouwkundige voorschriften van het relevante plan* (zie ook het eerste aandachtspunt).

Er zal onderzocht worden welke concrete initiatieven nodig en nuttig zijn om de afstemming van planningsbeleid en vergunningenbeleid op elkaar af te stemmen en om de kwaliteit en de voorspelbaarheid van de opportuiniteitsbeoordeling te verhogen.

In het licht van een transparant vergunningenbeleid moet vooroverleg met de vergunningverlenende overheid én alle adviesinstanties m.b.t. grotere projecten de regel zijn. Voor kleinere projecten is dit een facultatief element. Op dit ogenblik hangt het organiseren van een dergelijke bespreking af van de goodwill van de overheid en de adviesinstanties.

Aangewezen is om de openbare of private ontwikkelaar het initiatiefrecht te verlenen zodat op zijn verzoek een 'plenaire vergadering' wordt samengeroepen waarop de aanvrager zijn project kan komen toelichten, waarbij vervolgens de adviesverlenende instanties stelling dienen te nemen zodoende dat – in geval geoordeeld wordt kwestieuze aanvraag niet te vergunnen – de aanvrager bij het indienen van een hernieuwde aanvraag terdege weet met welke elementen hij rekening dient te houden. Duidelijke criteria zijn terzake aangewezen.

Voor beslissingen inzake ruimtelijke ordening zal de gemachtigde ambtenaar enkel nog in beroep kunnen gaan tegen de beslissingen van de Bestendige Deputatie wanneer hij van oordeel is dat de beslissing onwettig is. Een beroep door de gemachtigde ambtenaar op basis van opportuniteitsoverwegingen sluiten we uit. Het algemeen toezicht door de Vlaamse overheid blijft mogelijk.

Artikel 127 van het decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening voorziet geen administratieve beroepsmogelijkheid voor vergunningsaanvragen waarover door de gewestelijke stedenbouwkundige ambtenaar beslist wordt. Dit kan in vraag gesteld worden.

Een eenvoudige oplossing (die ook kadert in de in het regeerakkoord aangekondigde beperking van bijkomende procedures en regels) kan gevonden worden door het activeren van het algemeen aanvaarde principe van het "willig beroep" of "hiërarchisch beroep".

Er zal dan ook een omzendbrief uitgevaardigd worden om de aanvragers die onder de toepassing van artikel 127 vallen, te wijzen op de mogelijkheid om bij de Vlaamse Regering een dergelijk beroep in te stellen. Deze omzendbrief zal de praktische modaliteiten ter zake vastleggen.

Voor de eigen vergunningsaanvragen krijgen alle aanvragers art. 127 de mogelijkheid om bij de Vlaamse overheid in beroep te gaan tegen afwijzende beslissingen.

In navolging van het regeerakkoord (p.68-69) dient er gezorgd te worden voor één infoloket per provincie, een gedeconcentreerde dienst van de Vlaamse overheid, waar mensen informatie en advies kunnen opvragen m.b.t. hun bouwdoossier, alsmede planologische vragen kunnen stellen.

Klantvriendelijkheid en administratieve vereenvoudiging is een fundamenteel uitgangspunt van het beleid van de komende jaren. Het is dan ook essentieel dat de burger goed geïnformeerd kan worden over zowel het vergunningenluik als het planologisch luik. In navolging van het Vlaams regeerakkoord moeten er in elke Vlaamse provincie informatieloketten worden uitgebouwd waar alle doelgroepen (individuele burgers, ondernemers, verenigingen,...) terecht kunnen met hun vragen. In dit kader kunnen er ook afspraken gemaakt en afstemming gezocht worden met bestaande beroepsorganisaties, met het Vlaams Agentschap Ondernemen (VLAO), ... om overlappingsen te voorkomen.

We streven naar een systeem van geïntegreerde unieke vergunning van zodra de administratie klaar is om deze op een snelle en kwaliteitsvolle wijze af te leveren (Vlareg p.14). Op korte termijn zullen we een stap zetten inzake de integratie van de bouw – en milieu-vergunning zoals voorzien in hoofdstuk XII, 1 van het Vlaams Regeerakkoord.

De Vlaamse Regering betracht een gunstig bedrijfseconomisch klimaat te scheppen. Eén van de mogelijke pistes voor het daadwerkelijk onderbouwen van deze doelstelling werd uitdrukkelijk in het Vlaams regeerakkoord opgenomen, namelijk het introduceren de geïntegreerde vergunning voor welbepaalde categorieën van activiteiten en inrichtingen die momenteel zowel een milieu- als stedenbouwkundige vergunning nodig hebben maar waarvan de stedenbouwkundige impact beperkt is.

Er kunnen terzake twee sporen bewandeld worden.

Een eerste spoor wordt aangereikt door de zogenaamde “gemengde projecten”, meer bepaald projecten waarvoor in de huidige stand van de regelgeving zowel een voorafgaande stedenbouwkundige vergunning vereist is als een voorafgaande milieuvergunning.

Deze problematiek moet op een concrete, pragmatische doch juridisch onderbouwde wijze benaderd worden, waarbij voornamelijk een duidelijke procedure voor de aanvrager en het principe van de subsidiariteit inzake vergunningsverlening moet beoogd worden.

Daarom zal een onderzoek terzake opgestart worden, waarbij in de eerste plaats gemengde projecten gelegen in een geëigend homogeen gebied waar het aanvullend stedenbouwkundig onderzoek voor de stedenbouwkundige vergunning geen meerwaarde biedt en dus quasi overbodig is gescreend worden. Nadien kan dan eventueel een verdere uitdieping overwogen worden.

Een andere mogelijk spoor bestaat erin om te vertrekken van de mogelijkheden geboden door het bestaande decreet inzake de ruimtelijke ordening. Het artikel 107, tweede lid, van het decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening bepaalt immers dat de Vlaamse Regering in de mogelijkheid kan voorzien dat de dossiers voor de vergunningsaanvraag in het kader van dit decreet en in het kader van het decreet van 28 juni 1985 betreffende de milieuvergunning gezamenlijk op de gemeente worden ingediend. Van deze bepaling is tot op heden echter geen gebruik gemaakt.

Concluderend kan gesteld worden dat bij het streven naar vereenvoudiging van regelgeving en procedures, zowel naar de burger als naar de bedrijven, daadwerkelijke integratie van de stedenbouwkundige vergunning en de milieuvergunning moet nagestreefd worden. Op langere termijn kan bijkomend ook de integratie met de socio-economische vergunning overwogen worden, temeer de socio-economische vergunning, of althans de beoordeling ervan, ontegensprekelijk een (zwaar doorwegend) ruimtelijk luik omvat. Dit impliceert dat in overleg met de federale overheid de overheveling van de socio-economische vergunning naar de gewesten doelbewust dient te worden nagestreefd.

De uitvoering van belangrijke infrastructuurprojecten en grote werken van openbaar nut of algemeen belang worden heden geconfronteerd met zeer lange beslissingstermijnen, veelal gelet op de noodzaak tot opmaak van een strategische of plan-MER, de eventuele bijsturing van het bestemmingsplan en/of uitvoeringsplan, een project-MER en de fase van de vergunningsaanvraag. Er kan onderzocht worden om mogelijke procedures te vereenvoudigen en te integreren met het oog op tijdswinst, maar met behoud

van de rechtszekerheid uitgaande van de bezorgdheid van Europa voor efficiënt en behoorlijk bestuur.

Specifiek kan verder het volgende gesteld worden: Aangezien verkavelingsvergunningen veelal voldoende gedetailleerde voorschriften omvatten is het overbodig het naleven van betreffende voorschriften nogmaals voorafgaandelijk te checken in functie van de afgifte van een concrete bouwvergunning in de kwestieuze verkavelingen. Aangewezen is te onderzoeken indien betreffend systeem vervangen kan worden door een meldingsplicht. Indien door de vergunningverlenende overheid of de Vlaamse administratie geen bezwaar wordt geformuleerd binnen een tijdsbestek van bijvoorbeeld 20 dagen, wordt er geacht geen probleem te zijn waardoor de werken kunnen aanvangen.

Er wordt tevens duidelijkheid verschaft inzake het statuut van oude verkavelingen, vooral met betrekking tot de definiëring van begrippen als verkaveling met wegenis, grondafstand, etc. Het vergunningenregister zal op termijn uitsluitsel moeten geven over de verkavelingen.

8. Inperken beroepsmogelijkheid gemachtigde ambtenaar

In het huidige vergunningensysteem, vastgelegd in het decreet betreffende de ruimtelijke ordening, gecoördineerd op 22 oktober 1996, kan de gemachtigde ambtenaar bij de Vlaamse Regering in beroep gaan tegen elke beslissing van de bestendige deputatie, zowel om legaliteitsredenen als om opportuniteitsredenen. In het nieuwe vergunningensysteem, dat in werking zal treden in de gemeenten die aan bepaalde voorwaarden voldoen, is uitdrukkelijk bepaald (artikel 126) dat de gewestelijke stedenbouwkundige ambtenaar enkel een legaliteitstoezicht zal uitoefenen. Op dat moment zijn er echter heel wat garanties dat de gemeente goed voorbereide en gefundeerde beslissingen kan opmaken en opstellen: ze beschikken over een goedgekeurd ruimtelijk structuurplan, kunnen de ordening gedetailleerd vastleggen in (gemeentelijke) ruimtelijke uitvoeringsplannen, hebben een eigen (of gedeelde) ambtenaar ruimtelijke ordening en kunnen beroepen op registers met gegevens over vergunningen en plannen. In tussentijd is het aangewezen dat de gemachtigde ambtenaren, naar analogie met deze bepaling, voldoende terughoudend zijn wat betreft het instellen van een hoger beroep en dit te doen vanuit een bewaken van de Vlaamse belangen inzake legitimiteit. Indien aan deze oproep niet het gewenste gevolg wordt gegeven, zullen de op dat moment aangewezen maatregelen genomen worden. Deze voornemens zijn uiteraard geen vrijgeleide voor de bestendige deputaties om hun taak als bewaker van het algemeen belang inzake ruimtelijke ordening, niet ernstig ter harte te nemen. Per slot van rekening heeft in het nieuwe decreet elke overheid op zijn of haar niveau die bevoegdheden en verantwoordelijkheden gekregen en moet ze die terdege opnemen.

9. Projectmatig werken

Het wervend karakter dat uitgaat van (strategische) projecten mag niet onderschat worden. Ze hebben vaak een sterke hefboomfunctie. Volgende aspecten zijn belangrijk:

- opzetten van projectgroepen met diverse betrokkenen, waarbij de projectgroep activeert, coördineert en opvolgt; daarbij moet meer dan vroeger de aandacht gaan naar onder meer de mogelijkheden van PPS, alsmede alternatieve financieringsmogelijkheden, waarbij onder andere beroep gedaan kan worden op de kennis en kunde van de Participatiemaatschappij Vlaanderen (PMV);
- investeren in (strategische) projecten door financiële (subsidies) en personele inbreng van overheidswege;
- informeren en communiceren omtrent voorbeeldprojecten.

De centrale rol van de overheid is hierbij als facilitator.

10. Grondbeleid

Er wordt een grondbeleidsplan en een grondenbank op Vlaams niveau opgericht, die kan opereren op de grondmarkt door het aankopen en verkopen van onroerende goederen. Deze zal zich beperken tot zaken van Vlaams niveau, zoals de ontwikkeling van brownfields, strategische projecten van gewestelijk belang (stationsomgevingen), Vlaamse poorten, strategische bedrijventerreinen,...), de uitoefening van de aankoopplicht en het voorkeepsrecht in ruimtelijk kwetsbare gebieden of potentiële overstromingsgebieden en het beheer van het Vlaams patrimonium (Vlareg, p.68)

Onder het Vlaams grondbeleid wordt de inzet van een hele reeks instrumenten verstaan die bijdragen tot de realisatie van ruimtelijke doelstellingen (onder meer bindende bepalingen en ruimteboekhouding van het RSV) en planopties op het terrein. Dit gaat van klassieke instrumenten zoals onteigening over recentere instrumenten zoals voorkeepsrecht, tot informatie-initiatieven.

Ruimtelijke ordening heeft, zoals eerder gesteld, vooral een integrerende en coördinerende rol. Dat blijkt ook uit de bepalingen over het grondbeleidsplan uit het decreet ruimtelijke ordening. Volgens het DRO bevat het grondbeleidsplan ten minste een beschrijving, analyse en evaluatie van het gevoerde beleid, de krachtlijnen voor het te voeren grondbeleid op korte en lange termijn, en de maatregelen, middelen en termijn die vooropgesteld worden om de doelstellingen van het grondbeleid te halen. De regelgeving die betrekking heeft op het grondbeleid, erdoor ondersteund wordt of er op invloed heeft wordt aangegeven.

Er wordt een grondbeleidsplan en een grondenbank op Vlaams niveau opgericht.

Na een aantal voorbereidende, vooral inventariserende onderzoeken is enkele maanden geleden gestart met onderzoek voor de opmaak van een voorontwerp van grondbeleidsplan. Bij deze studie wordt nauw overleg gepleegd met betrokken sectoren (wonen, economie, landbouw, natuur, ruimtelijke ordening, ...) en wordt de visie op het grondbeleid mede getoetst aan het marktgebeuren (private partners, semi-publieke actoren, ...). Aan de hand van binnenlandse en buitenlandse cases wordt gezocht naar innovatieve instrumenten die de bestaande kunnen aanvullen (vb. grondbank). Voor de opmaak wordt vertrokken van een strategische planningsbenadering teneinde tot een actiegericht plan te komen met duidelijke prioriteiten en gebiedsgerichte benadering. Het grondbeleidsplan houdt tevens rekening met gebiedsgerichte doelstellingen van hedendaagse topics zoals de Vlaamse Rand, stadsvernieuwing, kwetsbare gebieden, ... Er wordt geëvalueerd in welke mate het bestaande ondersteunende instrumentarium dient aangevuld of (decretaal) bijgesteld te worden om een krachtadig grondbeleid te kunnen voeren. Een belangrijk instrument wordt de grondbank op Vlaams niveau die ingezet wordt op de grondmarkt voor de aankoop en verkoop van onroerende goederen of alternatieve ontwikkelingsmechanismen (o.a. T.D.R.'s – Transferabel Development Rights). De grondbank opereert enkel op Vlaams niveau en wordt ingezet voor onder andere het realiseren van strategisch stedelijke projecten, brownfields, stationsomgevingen, poorten, uitoefening van de aankoopplicht in ruimtelijk kwetsbare gebieden of potentiële overstromingsgebieden, het beheer van het Vlaams patrimonium, enzovoort.

In het decreet ruimtelijke ordening is geen vaststellingsprocedure voor het grondbeleidsplan ingeschreven. Na een eerste beslissing op regeringsniveau lijkt het aangewezen een politiek en maatschappelijk debat over het ontwerp te voeren. Dit zowel via een adviesronde bij de lokale besturen/sectoren, als in het Vlaams parlement. Naast het werk aan het grondbeleidsplan wil ik in het raam van het grondbeleid ook op volgende punten inzetten:

- *ondersteuning van het gemeentelijk grondbeleid*: bestaande subsidiestelsels worden behouden (subsidie voor opmaak en actualisatie register onbebouwde percelen, subsidie strategische projecten, ...); er wordt daarnaast technische bijstand verleend (bijvoorbeeld inzake opmaak en actualisatie register onbebouwde percelen);

- *onderzoek en monitoring*: het is nodig een correct én permanent actueel beeld te hebben van bijvoorbeeld beschikbaar aanbod inzake woonlocaties en bedrijventerreinen, van de potenties maar ook knelpunten die er zijn om gronden te kunnen inschakelen voor maatschappelijke behoeften; dergelijk onderzoek en analyse is een voorwaarde om een doordacht grondbeleid te voeren met strategische aankopen, ontwikkeling, grondruilen enz.;

- *informatie naar de burger*: het regeerakkoord vermeldt in dat verband bijvoorbeeld de informatieverbreiding over het register van onbebouwde percelen; even belangrijk is de toegankelijkheid van informatie over de toepasselijke stedenbouwkundige voorschriften en dergelijke; dit vraagt performante plannen- en vergunningenregisters.

11. Handhavingsbeleid

Er wordt onderzocht in welke mate het decreet op het handhavingsbeleid moet aangepast worden teneinde meer rechtszekerheid te geven met betrekking tot de afhandeling van oude bouwmisdrijven (van voor 1 mei 2000)(Vlareg p.69).

Het ruimtelijk ordeningsbeleid staat maximaal ten dienste van de maatschappelijke doelstellingen op het vlak van ondernemen, wonen, maatschappelijke dienstverlening (Vlareg p.69)

Er moet vermeden worden dat de realisatie van planopties en ruimtelijke doelstellingen op het terrein doorkruist wordt door stedenbouwkundige overtredingen.

Rekening houdend met de overwegingen van het decreet van 4 juni 2003 houdende wijziging van het decreet van 18 mei 1999 houdende organisatie van de ruimtelijke ordening wat de handhaving betreft (B.S., 22 augustus 2003) zorgen we voor een consequent handhavingsbeleid.

Het decreet van 4 juni 2003 (tot wijziging van decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening) mbt. het handhavingsbeleid en het voorafgaande parlementaire debat blijft de uitvalspositie voor een consequent handhavingsbeleid.

Door het arrest van het Arbitragehof van 22 juli 2004 werden enkele bepalingen van deze decreetswijziging inmiddels ongrondwettig verklaard.

Een aanpassing van deze decreetswijziging is dan ook op korte termijn onontbeerlijk om de rechtszekere oplossing te bieden, zowel voor de rechtsonderhorige, de administratie, als voor de parketten en de rechtbanken. Een aanpassing kan gebaseerd zijn op de volgende krachtlijnen :

- op een rechtszekere wijze wegwerken van het historisch passief, rekening houdend met de vereisten van een goede ruimtelijke ordening en zonder afbreuk te doen aan de rechten van eventuele benadeelden, en een zero-tolerantie ten aanzien van recente en nieuwe bouwovertradingen
- nagaan welke rol inzake de beoordeling van herstelmaatregelen toekomt aan de met inspectieopdracht belaste instanties en welke rol eventueel moet of kan toevertrouwd worden aan de Hoge raad voor het Herstelbeleid.

Volgens het uitvoeringsbesluit van 23 april 2004 (BS. 24 mei 2004) en de daaropvolgende kandidaatstelling zal deze Hoge Raad voor het Herstelbeleid worden opgericht voor einde 2004.

12. Adviezen

We onderzoeken de invoering van het 'gezaghebbend advies'. Elke burger of onderneming kan, voor zij starten met de uitvoering van hun plannen, van alle overheidsdiensten vernemen hoe de overheid zal reageren ten overstaan van welomschreven situaties (op fiscaal vlak, inzake ruimtelijke ordening, leefmilieu, ...). Wanneer het gezaghebbend advies wordt gevolgd, kan aan de burger of ondernemer geen sanctie worden opgelegd omdat hij of zij de wet niet zou hebben nageleefd. Integendeel: wie zich conformeert, wordt gehonoreerd (Vlareg p.61).

Vooroverleg met de vergunningverlenende overheid én alle adviesinstanties m.b.t. grotere projecten moet de regel zijn. Inzake kleinere projecten is dit facultatief. Op dit ogenblik hangt het organiseren van een dergelijke bespreking af van de goodwill van de overheid en de adviesinstanties.

Aangewezen is om de openbare of private ontwikkelaar het initiatiefrecht te verlenen zodat op zijn verzoek een 'plenaire vergadering' wordt samengeroepen waarop de aanvrager zijn project kan komen toelichten, waarbij vervolgens de adviesverlenende instanties stelling dienen te nemen zodoende dat – in geval geoordeeld wordt kwestieuze aanvraag niet te vergunnen – de aanvrager bij het indienen van een hernieuwde aanvraag terdege weet met welke elementen hij rekening dient te houden. Duidelijke criteria zijn terzake aangewezen.

Voor de eigen vergunningsaanvragen krijgen onder andere de lokale besturen en de sociale huisvestingsmaatschappijen de mogelijkheid om bij de Vlaamse overheid in beroep te gaan tegen afwijzende beslissingen.

DEEL IV : THEMATISCHE AANDACHTSGEBIEDEN**1. De internationale uitstraling en potentie van Vlaanderen ook ruimtelijk vertalen**

Het economisch aandeel van Vlaanderen in de wereld moet worden opgevoerd. Stimulering van het internationaal ondernemerschap, exportgroei, het aantrekken van investeerders en het erkend worden als topregio zowel inzake creatieve en kenniseconomie als meer traditionele sectoren vormen daarbij de speerpunten.

Deze doelstelling vraagt om een versterking van het internationaal vestigingsklimaat, waar een ruimtelijk antwoord op geboden moet worden.

Het uitspelen van troeven zoals de hoge scholingsgraad, de talenkennis, de werkcultuur en de geografische ligging van Vlaanderen vormt een opdracht voor verschillende beleidsdomeinen. Ook het ruimtelijk beleid dient hier optimaal op in te spelen. De uitstraling van Brussel, de economische hoofdstructuur, de grensoverschrijdende economische zones en de centrale ligging in Europa vormen daarbij bijzondere aandachtspunten.

Het versterken van het internationaal vestigingsklimaat zal gebeuren aan de hand van concrete acties op korte termijn en door onderzoek te verrichten naar de wijze waarop dit thema kan verankerd worden in een lange termijnvisie.

- *De Vlaamse Poorten optimaal benutten*

We erkennen het belang van de regionale luchthavens voor het economisch weefsel zonder de hinder uit het oog te verliezen die ze betekenen voor de omwonenden. Samen met de particuliere sector garanderen we het voortbestaan van de regionale luchthavens, met een management dat de maatschappelijke kosten en baten in evenwicht kan brengen. We waken over een betere beheersing en beperking van de hinder voor de omwonenden (Vlareg p.65-66).

De Antwerpse regio, met zijn 24.500 deels multinationale bedrijven en als wereldhandelscentrum voor diamant, heeft het recht op het behoud en de uitbouw van een regionale zakenluchthaven. Daartoe zullen de regeringsbeslissingen van 3 maart 2000, 19 juli 2002, 27 juni 2003 en 16 januari 2004 onverkort worden uitgevoerd (Vlareg p. 65-66).

Door de ontwikkelingskansen van de zeehavens en de internationale luchthaven te garanderen, blijven de cruciale logistieke schakels van de wereld naar Vlaanderen functioneren. De resultaten uit de lopende strategische planningsprocessen dienen verzilverd te worden in gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen. Ook voor de luchthaven van Zaventem moet aangedrongen worden op het spoedig uittekenen van een gebiedsgericht en geïntegreerd ontwikkelingsperspectief.

Voor elk havengebied zal een strategisch plan en een ruimtelijk uitvoeringsplan worden opgesteld dat uitgaat van de hierboven geschetste principes.

We treffen de nodige maatregelen zodat de terreinen in havengebieden effectief in gebruik kunnen worden genomen (Vlaereg p. 66).

- *De internationale bereikbaarheid vrijwaren*

Het vrijwaren van een goede bereikbaarheid is van groot belang voor het internationaal vestigingsklimaat. Teneinde het logistieke netwerk, verbonden aan de poorten, goed te laten functioneren, dient het netwerk van internationale verbindingen geoptimaliseerd.

Grote infrastructuurwerken in de buurlanden of beleidsbeslissingen op bovengewestelijk niveau hebben een aanzienlijke impact op het ruimtelijk beleid en de ruimtelijke ontwikkeling van Vlaanderen. In dit kader kunnen verdere gesprekken gevoerd worden met de buurlanden en buurregio's. Dit zal geschieden in samenspraak met de Vlaamse minister voor Buitenlands Beleid.

Daarnaast moet ook een kwalitatief systeem voor personenvervoer verder uitgebouwd worden.

Naast het verbeteren van hoofdwegen, hoofdspoorwegen en hoofdwaterwegen, moeten belangrijke missing links ingevuld worden.

Multimodale ontsluiting staat, waar mogelijk, voorop.

- *Inzetten op toplocaties van internationaal niveau*

De kantoorontwikkeling op internationaal niveau is sterk gekoppeld aan de positie van Brussel als vestigingsplaats voor belangrijke internationale instellingen en bedrijven, de internationale luchthaven van Zaventem, het HST-station van Antwerpen en de stedelijke gebieden in de driehoek tussen Brussel, Antwerpen en Leuven. De kenniscentra op internationaal niveau zijn enerzijds de grote universitaire instellingen in Vlaanderen (Leuven, Gent, Antwerpen, Brussel) en anderzijds spin-off bedrijven.

Binnen de lopende planningsinitiatieven zal ik een bijkomende klemtoon leggen op het maximaliseren van deze troeven. Voor grootschalige en stuwende logistieke activiteiten van internationaal niveau is er nood aan multimodale logistieke parken in of rond de vier zeehavens enerzijds en aan grote gemengde bimodale terreinen in het achterland, die strategisch gelegen zijn ten opzichte van de (Europese) afzetmarkt anderzijds. Er is dringend nood aan een samenhangend beleidskader voor internationale logistieke activiteiten in Vlaanderen, waarin de poorten en de achterlandlocaties in samenhang bekeken worden. Inzake realisatie moeten afspraken gemaakt worden tussen het Vlaams gewest en andere besturen. Nieuwe evoluties en kansen hebben nood aan een beleidsmatig antwoord. Daarom moet een voldoende groot ruimtelijk aanbod aan al dan niet strategische locaties aangeboden worden om adequaat in te kunnen spelen op deze troeven om het internationale vestigingsklimaat te valoriseren. Door de administraties zal op korte termijn een voorstel van dergelijke locaties geformuleerd worden.

2. Een aanbodbeleid voeren voor wonen en werken

Om ruimte te bieden aan een Vlaanderen waar het goed om leven en werken is, moet een actief aanbodbeleid inzake wonen en werken gevoerd worden.

Dit gebeurt in eerste instantie door de resultaten te verzilveren van de reeds geleverde inspanningen in uitvoering van het RSV.

Het aanbodbeleid t.a.v. werken wordt onder andere gerealiseerd in de stedelijke gebieden, de poorten, het economisch netwerk Albertkanaal en de economische knooppunten buiten de steden.

Het aanbodbeleid t.a.v. wonen krijgt gestalte in onder andere de afbakeningsprocessen van stedelijke gebieden en de ontwikkelingsmogelijkheden in de woonkernen.

Daarnaast wordt ingespeeld op actuele problematieken (zoals vb. het tekort aan bedrijventerreinen in bepaalde regio's, het aansnijden van de woon-uitbreidingsgebieden, de permanente bewoning op campings, ...).

Om antwoord te bieden op een aantal recente maatschappelijke vragen, zal via uitvoeringsgericht onderzoek bekeken worden hoe een aanpassing van de lange termijnvisie voor de ruimtelijke ordening mogelijk is.

3. Zuurstof voor bedrijven

De lopende inspanningen om specifieke ruimte te voorzien voor ondernemingen zal via een tweesporenbeleid onverkort verder gezet worden.

Ten eerste zal ik de inspanningen opdrijven om bestaande, onderbenutte of vervuilde bedrijventerreinen te herstructureren of hergebruiken. In vele gevallen zal dit een innoverende of creatieve aanpak vereisen bij zowel overheid als private partijen. Op die manier kan een gedeelte van de ruimte voor ondernemen geput worden uit herinrichting, intensivering, transformering of zelfs herbestemming van bestaande bedrijventerreinen of individuele bedrijfspanden. Tevens is de definiëring van bedrijventerreinen aan vernieuwing toe.

Tevens is het aangewezen dat bestemde bedrijventerreinen waar mogelijk snel in gebruik genomen worden en dat de toegewezen ruimte zorgvuldig, zuinig en kwaliteitsvol gebruikt wordt, dit natuurlijk in samenspraak met de economische partners en terreinontwikkelaars. Een kwalitatief en goed overwogen ruimtegebruik op bedrijventerreinen kan immers leiden tot een ruimtelijke meerwaarde, een grotere representativiteit, aantrekkelijke omgevingsfactoren en daardoor tot een competitiever Vlaanderen.

Ten tweede is het ontegensprekelijk een feit dat nieuwe bedrijventerreinen essentieel zijn en blijven om voldoende zuurstof te verschaffen aan de Vlaamse economische ontwikkeling. Onverminderd wordt gezocht naar de beste locaties voor het nog te plannen deel van de voorziene hectaren bijkomend bedrijventerrein.

In het kader van gewestplanwijzigingen en plannen van aanleg werd reeds een kleine 750 ha gerealiseerd. Vlaanderen staat in voor de groot- en regionaalstedelijke gebieden en het economisch netwerk Albertkanaal. Tijdens de vorige legislatuur werden de meeste van deze planningsprocessen opgestart. Voor 370 ha werd reeds een bestemmingswijziging doorgevoerd en voor 288 ha loopt momenteel de procedure voor de goedkeuring van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan. De vorige Vlaamse regering heeft ook een beslissing genomen over een aanzienlijk pakket bedrijventerreinen in het kader van de nadere uitwerking van het economisch netwerk Albertkanaal (560 ha is beslist en 234 ha is in onderzoek). Daarnaast zijn er voorstellen ten belope van 267 ha op basis van afgeronde planningsprocessen voor stedelijke gebieden op Vlaams niveau. In het kader van de knelpunten terreinen wordt nog eens voor meer dan 800 ha actie gevoerd.

Bijkomend is het belangrijk het bedrijventerreinenverloop te monitoren en evalueren. Hiertoe wordt het Actieplan Bedrijventerreinen en de inspanningen in functie van de werkgelegenheidsconferentie verder gezet. Een essentieel element uit het Vlaams regeerakkoord is echter de noodzaak aan een ijzeren voorraad bedrijventerreinen voor Vlaanderen. Er zal onderzocht worden hoe dit het best gerealiseerd kan worden.

Verder moet er voldoende aandacht gaan naar de differentiatie van bedrijventerreinen. Niet alle ruimtevragende bedrijven zijn immers op zoek naar eenzelfde soort oppervlakte en ligging. Sommige bedrijven, zoals bijvoorbeeld kantoren en kennisintensieve bedrijven, zijn vooral op zoek naar hoogwaardige locaties, niet zozeer naar grote oppervlaktes. Andere type bedrijven moeten, gezien hun productieproces, nog steeds noodgedwongen beroep doen op eerder grotere oppervlakten. Tevens zal worden onderzocht op welke wijze de vraag aan ruimte voor KMO's, die moeilijk verweefbaar zijn in het woonweefsel, kan worden aangeboden op regionale bedrijventerreinen.

Ook binnen de ruimtelijke ordening worden partnerschappen uitgebouwd. Belangrijke oppervlaktes bijkomende bedrijventerreinen worden vastgelegd door de vijf Vlaamse provincies, conform de inmiddels goedgekeurde provinciale ruimtelijke structuurplannen. Met de provincies zullen afspraken worden gemaakt over de verdeling van bedrijventerreinen in die gevallen waar het verantwoord is om een deel van de Vlaamse kwantitatieve doelstelling over te dragen aan de provincie. Ook omgekeerde bewegingen zijn op verschillende deelthema's mogelijk.

4. Voeling met de bedrijfsleiders: stimuleren van inleefbanen in kmo's

Vlaanderen is een land waar kleine en middelgrote ondernemingen mee de ruggengraat vormen van de economie. Heel wat van deze bedrijfjes zitten verweven, ongeacht de bestemming die de plannen aan de ruimte gegeven hebben. Het maakt deel uit van het veelkleurig pallet aan functies die zowel in de stedelijke als in de landelijke omgeving aanwezig zijn.

Een deel van deze bedrijven is zonevreemd. De cijfers over deze zonevreemde bedrijven uit het Strategisch Plan Ruimtelijke Economie zijn veelzeggend. Het gaat om 23.000 bedrijven, waaronder ongeveer 4.000 zelfstandigen. Zij creëren

een toegevoegde waarde van 2.2 miljard €; zij staan in voor een tewerkstelling van 70.000 mensen en zij nemen 3.000 ha aan ruimte in. De zonevreemde economie is dus geen marginaal gegeven in de Vlaamse economie en binnen het landelijk gebied nemen ze een belangrijk deel van de economie voor hun rekening. Echter, tussen de leefwereld van de bedrijfsleiders en deze van ambtenaren bestaat er in een aantal gevallen nog een kloof. Via het project “inleefbanen voor ambtenaren ruimtelijke ordening in KMO’s” moeten beide leefwerelden beter op elkaar afgestemd worden.

Doelstelling van het project is ambtenaren ruimtelijke planning beter vertrouwd maken met de eigenheid van een KMO-bedrijf(sleider). Het is de bedoeling dat een ambtenaar via een stage een beter inzicht krijgt in het dagelijks functioneren van een KMO. Op zijn beurt kan de bedrijfsleider de ambtenaar duiden op enkele administratieve pijnpunten (zoals de papierenberg) en de bedrijfseconomische realiteit. Doelstellingen zijn inzicht verkrijgen in de administratieve lasten van een KMO, de evaluatie van overheidscommunicatie naar de KMO toe en de beeldvorming van de specifieke besluitvorming in een KMO stageverslag, waarin aanbevelingen opgenomen worden. Hierbij kan gedacht worden aan een bedrijfseffectrapportage. Deze bedrijfseffectrapportage moet gebruiksvriendelijk opgesteld worden, zodat geen sprake kan zijn van bijkomende administratieve rompslomp.

De finaliteit van de bedrijfseffectrapportage moet erin bestaan dat de maatschappelijke en bedrijfseconomische kostprijs op een evenwichtige basis wordt afgewogen.

5. Brownfields

We pakken de problematiek van de vervuilde bedrijfsgronden beter aan door een optimale samenwerking en kostendeling tussen de Vlaamse overheid, de gemeenten en de private sector. We zorgen voor kortere en efficiëntere procedures met minder vormvereisten, zonder dat dit de kwaliteit van de sanering aantast. We realiseren een scheiding tussen actor - en regisseursrol. De regisseursrol vertrouwen we toe aan OVAM. We evalueren de werking van OVAM terzake. Er worden maatregelen genomen opdat de lasten en kosten voor “onschuldige” bezitters worden verminderd. Daartoe wordt onder meer tijdens de sanering de leegstandheffing gestuit. Tevens worden in de fase van het beschrijvend bodemonderzoek de kosten en afspraken zo vroeg mogelijk bekend gemaakt. Inzake cofinanciering worden er meer flexibele regels ingevoerd voor bepaalde types van bodemvervuiling. We realiseren een vlugge sanering van vervuilde gronden met gezondheidsrisico's. We richten een apart fonds op, binnen PMV, voor de versnelde sanering en heringebruikneming van vervuilde bedrijfsgronden (Vlareg, p.72).

Deze Vlaamse regering hecht groot belang aan de herontwikkeling en herwaardering van oude, vaak vervuilde terreinen.

Dit levert een aantal voordelen op. Het milieupassief wordt verder teruggedrongen, bestaande gebieden voor industrie of woonzone worden opnieuw in gebruik genomen zodat nieuwe, ongerepte gebieden (zgn.

“greenfields”) niet moeten worden aangesneden en de bestemming van de bodem op meer zinvolle wijze kan gebeuren.

In het regeerakkoord werd afgesproken dat brownfields waar mogelijk zullen worden herontwikkeld en dat er een taakverdeling komt (OVAM, PMV, gemeente, private partners,...).

Aan de PMV (ParticipatieMaatschappij Vlaanderen) wordt de rol toebedeeld van medefinancier en actor. Dit zou o.m. gebeuren via het Egalisatiefonds dat wordt voorzien als PMV-dochteronderneming.

Ter zake werd een ontwerp van decreet opgesteld en door de Vlaamse regering op 28 mei 2004 principieel goedgekeurd.

Herontwikkeling van bestaande al dan niet vervuilde sites is een opgave die een grote maatschappelijke return kan opleveren. Deze sites zijn immers meestal goed gelegen en zijn veelal goed ontsloten. Bovendien wordt hierdoor het aansnijden van bijkomende ruimte vermeden.

Toch mag men niet uit het oog verliezen dat daarnaast nog steeds nood is aan bijkomend economische ruimte. Enerzijds zullen de te herontwikkelen sites slechts aan een fractie van de vraag naar economische ruimte tegemoet kunnen komen. Brownfieldherontwikkelingen en het herinrichten van oude bedrijventerreinen dient simultaan te gebeuren met nieuwe greenfieldontwikkelingen.

Ten tweede is de herontwikkeling van vervuilde sites wel vergemakkelijkt met de nieuwe instrumenten, maar dat belet niet dat de tijdsspanne waarbinnen ze kunnen ontwikkeld worden nog relatief lang is.

Tenslotte zijn door hun specifieke ligging en de veranderde eisen van de bedrijven ten aanzien van hun locatie niet alle sites geschikt voor economisch hergebruik. Door hun ligging zijn ze dikwijls zelfs beter geschikt om andere functies, zoals wonen, te herbergen.

6. Vernieuwingsprojecten en leegstaande/verwaarloosde bedrijfsruimten

Het besluit van de Vlaamse regering van 1 juli 1997 tot uitvoering van het decreet van 19 april 1995 houdende maatregelen ter bestrijding en voorkoming van leegstand en verwaarlozing van bedrijfsruimten (en latere wijzigingen) resulteerde in een behoorlijke opwaardering van het stedelijk weefsel. Heel wat verloederde en/of verlaten sites verkregen via dit instrumentarium een kwalitatieve injectie, waardoor de algemene leefomgeving rond deze projecten grondig verbeterde. Na een aantal jaren werking is dit instrumentarium echter aan actualisatie toe, waarbij onder andere de conclusies van de opgeleverde studie terzake in overweging kunnen worden genomen. Een belangrijk aspect hierbij is het verfijnen van het subsidiemechanisme, waarbij meer aandacht moet gaan naar de publiek-private samenwerking, de verschillende nabestemmingen, de meerwaarde voor het gemeentelijk weefsel,... Tevens dient men zich te bezinnen over de waaier aan vernieuwingsdossiers welke jaarlijks in aantal nog stijgen. Het bepalen van prioriteiten dringt zich op.

7. Wonen

Naast ruimte voor ondernemen, moet gelijktijdig ook een kwalitatief aanbodbeleid voor wonen gevoerd worden.

In een groot deel van Vlaanderen zijn nog kavels onbebouwd binnen de bestaande woongebieden. Specifiek naar zones waar vele van deze kavels gebundeld voorkomen, zal de Vlaamse regering in samenwerking met de gemeenten maatregelen nemen om het om louter speculatieve redenen in eigendom houden van grote aantallen bouwpercelen in goedgekeurde verkavelingen tegen te gaan.

Wij zullen alle publieke rechtspersonen (gemeentebesturen, OCMW's, kerkfabrieken, huisvestingsmaatschappijen, de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest, ...) stimuleren om hun bouwgronden op de markt te brengen. We maken daartoe met hen afspraken. Het werken met gemengde projecten van sociale kavels (is ruimer dan sociaal huurbesluit) en sociale en private woningbouw kan de financiële last van de ontwikkeling drukken.

Via het grondbeleidsplan op Vlaams niveau zullen de bestaande instrumenten ingezet worden om deze doelstelling te bereiken. Om een actueel beeld te behouden, is het ook hier aangewezen om het beschikbare aanbod te monitoren.

- *Woonuitbreidingsgebieden en bijzondere woonvragen*

In functie van een aanbodbeleid wordt in de eerste plaats een groot deel van de woonuitbreidingsgebieden in de stedelijke gebieden vrijgegeven en herbestemd volgens de principes beschreven zoals hierboven in het hoofdstuk wonen "ruimte voor wonen". Waar mogelijk moeten de gemeenten aangemoedigd worden om in ruimtelijk uitvoeringsplannen de nieuwe terreinen zo snel mogelijk effectief te realiseren. Voor het vrijgeven van woonuitbreidingsgebieden in stedelijke gebieden waarvoor nog geen ruimtelijke uitvoeringsplan is opgemaakt, of woonuitbreidingsgebieden in kernen van het buitengebied, kunnen momenteel gebieden worden vrijgegeven na planologische afweging in een gemeentelijk structuurplan of in een gemeentelijke woonbehoeftestudie.

Naar de toekomst toe wordt voorgesteld om voor woonuitbreidingsgebied een principeel akkoord (volgens omzendbrief RO2002/03) tot vrijgave mogelijk te maken. Verder wordt gesuggereerd een vervaltermijn op het principeel akkoord in te voeren, zodat het woonuitbreidingsgebied op korte termijn moet aangesneden worden. Hier moet wel voldaan zijn aan volgende planologische criteria: ligging in hoofddorp of woonkern, ligging in stedelijk gebied, geen lintbebouwing, inbreidingsgericht en kernversterkend, voldoende hoge dichtheid, ... Tevens kan voor restpercelen in woonuitbreidingsgebieden onmiddellijk een stedenbouwkundige vergunning worden aangevraagd, zonder over een principeel akkoord te beschikken.

Voor de beoordeling van toekomstige projecten wordt een 'atlas van vrij te ontwikkelen woonuitbreidingsgebieden' opgesteld. De basis vormt een kaartenset met weergave van de afwegingselementen voor elk woonuitbreidingsgebied. Hierbij wordt rekening gehouden met de planologische criteria zoals vastgelegd in de omzendbrief RO2002/03 en met de opties van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Om prioriteiten en faseringen aan te geven, zal de atlas zeker getoetst worden aan een aantal criteria. Deze 'atlas' zal zowel voor de overheden, administraties als voor de burger op een gebruiksvriendelijke en toegankelijke manier ter beschikking gesteld worden (vb. via een digitaal loket).

Naast aanbieden van nieuwe bouwkavels, is het een belangrijke uitdaging om verouderde of leegstaande gebouwen te transformeren zodat ze voldoen aan hedendaagse woonvereisten. Op kleine schaal gaat dit over de renovatie van het verouderde woningpatrimonium. Op grotere schaal moeten de stadskankers of verloederde gebieden vermeden worden door verlaten gebouwen en terreinen opnieuw in gebruik te nemen. Hiertoe zullen de nodige initiatieven genomen worden.

Naast het voorzien van voldoende aanbod voor eengezinswoningen, moet ook een antwoord geboden worden op een aantal bijzondere woonvragen, zoals permanent bewoonde weekendverblijven, aangepaste huisvesting voor ouderen, enzovoort. Bij voorstellen voor een nieuw woningaanbod zullen de behoeften voor deze bijzondere doelgroepen aangekaart moeten worden..

Inzake de invul- en inbreidingsregel dient duidelijkheid verschaft te worden waaraan aanvragen getoetst moeten worden.

Ook naar specifieke woonvragen in functie van migratiestromen in Vlaanderen (grenszone, kustgebied,...) moeten bijkomende woonmogelijkheden gecreëerd worden, zodat de eigen locale woonmarkt niet ernstig verstoord wordt.

Bij de inrichting van bepaalde woongebieden geraakt het begrip 'dichter wonen' steeds meer ingeburgerd. De uitgave van het voorbeeldenboek "Dichter Wonen" en de bijhorende informatiecampagne hebben velen inspiratie gegeven om te zoeken naar woonvormen die de beschikbare ruimte optimaal benutten zonder de woonkwaliteit te hypothekeren. Vanuit de ruimtelijke planning en vanuit het vergunningenbeleid zal deze trend verder ondersteund worden. In de eerste plaats kan hierbij gedacht worden aan een voorbeeldenboek 'kwalitatieve bedrijven en bedrijventerreinen'.

De komende jaren moet ook meer aandacht gaan naar de kwaliteit van de verkavelingen. Oude verkavelingen leiden vaak tot conflicten met hedendaagse wooneisen, materiaalgebruik, ... In de nieuwe verkavelingen moet er meer oog zijn voor de verschillende woonvereisten zonder de kwaliteit van het geheel, de leefomgeving, uit het oog te verliezen. Hierbij moet men ook aandacht hebben voor duurzaam bouwen, zuinig energieverbruik, meergezinswoningen, plaats voor de jeugd, enzomeer.

Tot slot willen we bij de inrichting van bedrijventerreinen en woongebieden meer aandacht vragen voor het integraal waterbeleid. In ieders belang moeten enerzijds de natuurlijk overstroombare gebieden behouden blijven of geherwaardeerd worden, én anderzijds de nodige maatregelen voor een

optimale waterafvloeiing op nieuwe en bestaande terreinen worden genomen. Indien niet, zullen problematische overstromingen nog toenemen.

- *Anticiperen op nieuwe trends*

Onze maatschappij is voortdurend aan het veranderen. Daarom houdt de overheid de vinger aan de pols en onderzoekt en volgt ze de nieuwe trends, behoeften en leefstijlen inzake wonen en werken én de effecten ervan op onze ruimte. Mogelijke onderzoeksthema's zijn vergrijzing, gewijzigde vrijetijdsbesteding, de netwerkeconomie, de impact van logistieke ontwikkelingen, alternatieve energievoorzieningen, thuiswerken, evolutie van transport en communicatie, ...

8. Geen fossilisering van de afbakeningslijnen

Bij het definiëren van de afbakeningsplannen van stedelijke gebieden is beleidsbepaling aan de orde. Vooreerst impliceert het traject van de lijn een duidelijke beleidskeuze (in het RSV staat immers alleen dat er een lijn moet komen, werden zelfs de gemeenten opgesomd waar die lijn komt, maar moet nog steeds bepaald worden waar ze exact moet komen). Dit is ook bijvoorbeeld het geval bij een vaststelling dat de in het structuurplan voorziene hectares economische ruimte niet binnen de afbakeningslijn passen.

De afbakeningslijn wordt echter al te vaak als een dogma aanzien, als een scherpe scheidingslijn tussen urbane ontwikkelingen en het buitengebied. Dit terwijl de lijn eerder als een aanduiding van de morfologische agglomeratie moet gezien worden, als fysische verduidelijking van het urbane weefsel, zonder dat er naar een bevrozing gestreefd wordt.

Concluderend kan gesteld worden dat, vooraleer bepaalde nieuwe pistes worden bewandeld, eerst via een wetenschappelijke studie het principe van de 'harde lijn' onderzocht dient te worden. Op basis van de voor- en nadelen van de afbakeningslijn van stedelijke gebieden, zullen de praktische bezwaren geëvalueerd worden.

9. VLACORO

Overeenkomstig het decreet van 18 mei 1999 werd de Vlaamse Commissie voor Ruimtelijke Ordening opgericht (VLACORO). Deze gewestelijke commissie werd krachtens het hiervoor vernoemde decreet een ruime adviesbevoegdheid toegekend. De verdere vertaling van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen in ruimtelijke uitvoeringsplannen, de opmaak van provinciale en gemeentelijke structuurplannen, evenals het hoge aantal aanvragen tot het bekomen van een planologisch attest, maakt dat het aantal adviesvragen voor de commissie sterk is gestegen. Hierdoor moeten de commissieleden steeds meer inhoudelijke werkzaamheden op zich nemen. Zo komt een evenwaardige inbreng van de vertegenwoordigers van de verschillende maatschappelijke geledingen bij de adviesvorming in het gedrang.

Opdat de commissie terdege zou kunnen functioneren werd in het decreet onder art. 7, § 7 bepaald dat de Vlaamse Regering aan VLACORO een permanent secretariaat en middelen ter beschikking stelt. Het permanent secretariaat ondersteunt de commissie zowel op organisatorisch als inhoudelijk vlak.

Een steeds actievere participatie van burger en middenveld heeft tot gevolg dat het aantal bezwaarschriften per dossier veelal hoog is, maar tevens door hun uitvoerige onderbouwing een intensieve behandeling vereisen. Zowel de stijging van het aantal adviesvragen, als het aantal en de aard van de bezwaarschriften, maakt dat de werklast voor VLACORO sinds haar oprichting is gestegen.

Om aan deze situatie het hoofd te bieden zal overleg worden gepleegd met de collega bevoegd inzake ambtenarenzaken.

10. De beste plaats voor iedere activiteit zoeken

Naast de algemene principes in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, vormt ook een gericht locatiebeleid de basis voor ruimtelijke keuzes. Dit locatiebeleid vertrekt niet alleen vanuit mobiliteitsaspecten, maar houdt ook rekening met de aanwezigheid van complementaire of ondersteunende voorzieningen en het imago van een bepaalde plek.

- Mobiliteitsprofiel afstemmen op bereikbaarheidsprofiel

Elke soort activiteit (bedrijven, winkelcentra, toeristische en recreatieve voorzieningen,...) heeft zijn eigen mobiliteitsprofiel. Sommige bedrijven zorgen voor veel vrachtverkeer, andere bedrijven genereren veel woon-werkverkeer, of allebei. Bepaalde activiteiten kunnen het gebruik van openbaar vervoer stimuleren omdat ze relatief veel werknemers of bezoekers aantrekken (kantoorfuncties, openbare dienstverlening, themaparken,...), andere activiteiten blijven sterk autogericht.

Bij het voeren van een locatiebeleid zijn volgende elementen van belang: het aantal werknemers of bezoekers, de haalbaarheid van gemeenschappelijk vervoer in het woon-werkverkeer, de haalbaarheid van goederenvervoer over het spoor of over het water, de internationale dimensie,...

Omgekeerd heeft elke plek ook een eigen bereikbaarheidsprofiel. Bepaalde locaties kennen een goede aansluiting op het openbaar vervoersnet, andere locaties kennen enkel een goede ontsluiting via de weg. Interessante plekken kennen een multimodale bereikbaarheid, dit is zowel over de weg, via het spoor of via het water.

Vanuit een doordachte afstemming tussen het mobiliteitsprofiel van elke activiteit en het bereikbaarheidsprofiel van de plekken moeten de beste locaties aangeboden worden voor verschillende activiteiten. Hierbij is het primordiaal optimaal gebruik te maken van die plekken die tegelijkertijd via verschillende vervoersmodi goed bereikbaar zijn of kunnen gemaakt worden.

- *Optimaliseren van het wegen-, spoorwegen-, waterwegen- en communicatienetwerk*

Vlaanderen vervult een centrale rol in het Europees logistiek netwerk. Ook naar de toekomst toe moet dit niet enkel mogelijk blijven maar zelf versterkt worden.

Een goed functionerend netwerk van infrastructuur voor verschillende vervoersmodi is een belangrijke basisvoorwaarde voor een doordacht locatiebeleid. Vanuit het ruimtelijk beleid willen we daarom bijdragen tot de verdere uitbouw van het netwerk aan hoofd- en primaire wegen, hoofdspoorwegen en hoofdwaterwegen. Deze uitbouw moet wel op een selectieve wijze gebeuren, met aandacht voor de economische meerwaarde, het belang van kwetsbare logistieke schakel, ... maar anderzijds ook de draagkracht en het schaalniveau van de omgeving. Ook de verdere ontwikkeling van communicatienetwerken is prioritair.

In de streefbeeldstudies wordt voor de wegen een geïntegreerde verkeerskundige en ruimtelijke visie aangereikt in onderling overleg tussen alle betrokken beleidsdomeinen (wegen en verkeer, openbaar vervoer, landschap, milieu en natuur, ruimtelijke ordening, ...). Op deze manier wordt een betere afstemming tussen het mobiliteitsbeleid en het planologisch beleid nagestreefd.

Voor een aantal belangrijke missing links in het infrastructuurnetwerk werden reeds verkeersplanologische kaders uitgewerkt die volop in uitvoering zijn. Rond de aanpak van de overige missing links moeten bijkomende acties ondernomen worden.

- *Inspelen op potenties voor intensief goederen- en personenvervoer*

Binnen het locatiebeleid is het aangewezen bijzondere aandacht te besteden aan de inplanting van grootschalige activiteiten die een sterke mobiliteit van goederen en/of personen genereren. Voor deze grootschalige projecten dient een apart gericht beleidskader uitgewerkt te worden.

Voor het goederenvervoer willen we inzetten op een beleidskader rond logistieke en distributienetwerken in Vlaanderen, waarbij niet alleen de internationale multimodale logistieke parken in de poorten (zeehavens en luchthaven) in beeld komen, maar ook andere strategische plekken die potenties bieden om de belangrijke logistieke functie van Vlaanderen te ondersteunen, waarbij voldoende ruimte om te ondernemen vrijgemaakt wordt (oa 'topmob'-locaties).

Vanuit het personenvervoer willen we werken aan een beleid voor bovenlokale activiteiten die belangrijke stromen aan woon-werkverkeer of bezoekers genereren. Het kan gaan om uitgesproken stedelijke functies zoals kantoren, grootschalige kleinhandel, volumineuze handel, publieke voorzieningen of stedelijke recreatiegebieden. Deze kunnen bijvoorbeeld ingeplant worden aansluitende bij bestaande bedrijventerreinen. Maar ook buiten de stedelijke gebieden kunnen er activiteiten voorkomen die sterke mobiliteit opwekken, zoals grotere toeristisch-recreatieve polen, specifieke economische ontwikkelingen in het platteland, enzovoort. Al deze functies vragen om een gericht locatiebeleid en moeten bekeken worden in samenhang met een kwalitatief netwerk van wegen en openbaar vervoersverbindingen.

- *Creëren van hoogwaardige en gevarieerde werkmilieus*

Om Vlaanderen te kunnen profileren op een toekomstgerichte "meerwaardeneconomie", is het belangrijk om hoogwaardige en gevarieerde werkmilieus te creëren. Op deze plekken zijn niet enkel de mobiliteitsaspecten van belang maar ook andere omgevingsfactoren zoals het imago, de beschikbaarheid van opgeleid personeel, de nabijheid van hoogwaardige stedelijke voorzieningen, de bereikbaarheid met openbaar vervoer, het klantenbereik, ...

In het bijzonder (maar niet alleen) kan hierbij gedacht worden aan kennis- en personeelsintensieve kantoren, waarvoor in de driehoek Antwerpen-Brussel-Leuven nog heel wat mogelijkheden kunnen gecreëerd worden. Tevens verdienen spin-offs en R&D-bedrijven nog kansen in ruimtelijke samenhang met de Vlaamse kenniscentra. Naast de zoektocht naar goede locaties voor specifieke economische ontwikkelingen, moet ook aandacht worden besteed aan initiatieven die minder locatiegebonden zijn, zoals e-werk, thuiswerken of satellietkantoren. Ook op traditionele terreinen moet adequaat rekening gehouden worden met de mogelijkheden van het uitbouwen van aangename werkmilieus.

Andere voorbeelden van gevarieerde milieus zijn de stadscentra met verschillende voorzieningen en winkels. We moeten de handelsfunctie van de steden verder versterken door het lokaal handelsapparaat een grotere belevingswaarde toe te kennen. Ook het aanbieden van een niche aanbod is niet te onderschatten. Grootchalige detailhandel en volumineuze handel moeten op welbepaalde locaties geclusterd worden, ter versterking van de stedelijke structuur en complementair aan het uitbouwen van andere economische accenten in stedelijke gebieden. Tevens is het aanbevolen om het binnenstedelijke winkelapparaat en buurtwinkels voldoende te ondersteunen.

- *Anticiperen op uitdagingen voor een locatiebeleid op lange termijn*

Gelet op het toenemend mobiliteitsprobleem, is het van belang om voor het toekomstig locatiebeleid blijvend aandacht te besteden aan de gebruiksmogelijkheden van het openbaar vervoer en van alternatieve vervoersmodi. Een veranderend mobiliteitsgebruik kan tevens de locatievoorkeuren voor bepaalde activiteiten (zoals ondernemingen of voorzieningen) gaan beïnvloeden, niettegenstaande steeds rekening zal moeten gehouden worden met de specifieke vereisten van elk bedrijf (bijvoorbeeld inzake het productieproces).

Meer en meer vertonen bepaalde plekken buiten onze steden interessante locatiekwaliteiten, (bijvoorbeeld multimodale overslag), of verkiezen dynamische activiteiten (zoals grootschalige recreatie) gewoonweg een plek in de open ruimte. Onderzoek zal worden verricht om de mogelijkheden van dergelijke plaatsen te leren kennen en af te wegen ten opzichte van mogelijke alternatieven.

11. Strategisch omgaan met verschillende ruimteclaims

Het bieden van voldoende ruimte voor de verschillende sectorale claims is de grote uitdaging. In eerste instantie moet daarvoor, rekening houdende met een aantal randvoorwaarden, het aanbod vergroot worden. Echter, dit bijkomend aanbod moet dan ook ten volle benut kunnen worden.

Al te vaak botsen nieuwe bedrijventerreinen, nieuwe recreatiezones, nieuwe woongebieden, etc. (en meer en meer ook bestaande activiteiten) op weerstand van buurtbewoners of op milieuregels, of is er geen maatschappelijk en/of politiek draagvlak. De bekommernis om de woonkwaliteit en de open ruimte is natuurlijk terecht, maar ze mag er niet toe leiden dat het aanbodbeleid ernstig in het gedrang komt of dat het onmogelijk wordt noodzakelijke infrastructuur te realiseren. Uiteraard kunnen locaties zorgvuldig gekozen worden zodat hinder vermeden wordt. Door de grote verspreiding van functies in Vlaanderen volstaat dit echter niet (meer) om overal tot aanvaardbare oplossingen te komen. Het aanbodbeleid moet daarom ondersteund worden met concrete maatregelen om activiteiten waar mogelijk te verweven. Het moet gaan om een omvattende strategie, met specifieke maatregelen voor de verschillende activiteiten en sectoroverschrijdend. Het mag duidelijk zijn dat dit zich ook dient te vertalen naar de ruimtebalans, waarbij het aspect verweving dient uitgeklaard te worden. Het mag niet de bedoeling zijn dat alles op een 'apothekersweegschaaltje' afgewogen wordt.

In eerste instantie is het aangewezen energie te steken in maatregelen die onmiddellijk op het terrein inzetbaar zijn en zichtbare resultaten opleveren, die met andere woorden een duidelijke ruimtelijke meerwaarde hebben. Alleen op die manier kan de maatschappelijke aanvaardbaarheid ervan verhogen. Aangepaste begeleidende communicatie naar de betrokken besturen en naar het ruime publiek is dus noodzakelijk. Een mentaliteitswijziging is nodig (geen "nimbyisme"). We moeten dus opletten dat verweving geen alibi vormt om allerlei onaanvaardbare verstoringen goed te praten.

- *Behoefte aan gemengde woon-werkmilieus*

Er is behoefte aan gemengde woon-werkmilieus. Door de toenemende flexibiliteit in arbeidsomstandigheden stellen werknemers hoge eisen aan hun werkplek. Meestal gaat dat in de richting van een verweving van activiteiten: aanbieden van diensten in de omgeving van de werkplek (kinderopvang, fitnessruimtes, winkels...). Veelal zijn de voorschriften in ruimtelijke uitvoeringsplannen en plannen van aanleg nog niet aangepast aan dit soort ontwikkelingen. Een nieuwe planningspraktijk dient ondersteund te worden om hiervoor geschikte, goed bereikbare locaties aan te duiden en aangepaste stedenbouwkundige voorschriften uit te werken. Het gaat om vormen van nieuwe stedelijkheid die alleen goed zullen functioneren als ze zorgvuldig worden ingericht.

Ook in (nieuwe) woongebieden zijn er zeker mogelijkheden om economische activiteiten in te passen. Bedrijven die actief zijn in de technologie of communicatie zijn kleinschalig en niet hinderlijk, omdat er geen productie bij te pas komt. Ook bepaalde productieactiviteiten moeten in een stedelijk milieu

mogelijk blijven. Dat geldt ook voor allerlei vormen van dienstverlening (kinderopvang, buurtwinkel, ..). Om die mogelijkheden beter te benutten zullen richtlijnen uitgewerkt worden zodat er bij gemeenten en initiatiefnemers duidelijkheid bestaat over welke activiteiten in het woongebied kunnen toegelaten worden.

Tevens kan hierbij gewerkt worden met best-practices van gemengde woon-werkmilieus, met nieuwe creatieve benaderingen,... Ze zullen ter beschikking gesteld worden aan alle geïnteresseerden.

- *Meervoudig ruimtegebruik*

In het verleden is soms gekozen om activiteiten af te zonderen omdat ze hinderlijk zijn voor hun omgeving. Vandaag biedt dit mogelijkheden om er andere activiteiten aan te koppelen.

Bepaalde ruimtes, zoals de parking van een kantoorgebouw of een voetbalstadion worden maar gedurende een beperkte tijd gebruikt. Tegelijk is er in veel woonbuurten tekort aan parkeerplaatsen. Meer en meer zullen we in de toekomst de ruimte beter en intensiever moeten benutten. De parking van het grootwarenhuis kan bijvoorbeeld ook als buurtparking gebruikt worden. Het voetbalveld van de school kan in het weekend ook als speelterrein voor de jeugd in aanmerking komen. De mogelijkheden van het meervoudig ruimtegebruik zijn vandaag te weinig gekend en niet altijd gemakkelijk in praktijk te brengen. Er moet onderzocht worden op welke manier deze strategie, indien hiervoor een draagvlak aanwezig is, als een werkbare oplossing kan ingezet worden. Dit aspect moet een vertaling krijgen in de plannen en moet in rekening gebracht worden bij de inrichting van de ruimte. Bovendien zullen er afspraken gemaakt moeten worden tussen de verschillende gebruikers. Iedereen draagt een stukje van de verantwoordelijkheid.

- *Versterken van bestaande multifunctionele plekken*

Verweving is niet nieuw. Er is al een sterke verweving van functies in stedelijke gebieden, in kernen, langs de oude steenwegen. Die multifunctionaliteit is een kwaliteit die niet verloren mag gaan. Multifunctionele plekken hebben een eigen dynamiek en vormen aantrekkelijke, flexibele woon- en werklocaties. Door de strenger geworden (milieu)wetgeving worden sommige activiteiten nog te vaak te snel verplicht te herlocaliseren. In overleg met de betrokken sectoren zullen er afspraken gemaakt worden om enkel die activiteiten die onaanvaardbare hinder veroorzaken af te zonderen. Een kritische evaluatie van het gebruik van afstandsregels dringt zich op.

Volgens diverse studies ligt ongeveer 80% van alle bedrijfsvestigingen nu verweven in het woongebied. Ook naar de toekomst toe moeten de plaatselijke ontwikkelingsmogelijkheden van deze bedrijven maximaal gevaloriseerd worden. Hiervoor zullen we een werkbaar beleidskader en actieplan op Vlaams niveau aanreiken. Zo willen we o.a. maatregelen treffen om te voorkomen dat verweven bedrijven al te snel worden verplicht te verhuizen. Tevens dient hierbij telkens de herlocalisatiekostprijs in overweging genomen te worden. Anderzijds wordt rekening gehouden met snelle groeiers die beter gedijen op

een professioneel bedrijventerrein. Bij nieuwe ontwikkelingen van woonwijken moet aandacht besteed worden aan een zorgvuldige verweving met economische en andere functies

- *Erkennen van verweving op het platteland*

Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen voorziet de afbakening van 150.000 ha natuurverwevingsgebied overlappend met recreatie (10.000 ha), landbouw (750.000 ha), bosbouw (40.000 ha) en overig groen (30.000 ha). Voor de verwevingsgebieden moet ook de vertaling naar de ruimtebalans gescreend worden. Vanuit de planningsprocessen voor landbouw, natuur en bos worden op korte termijn een aantal actiegebieden geselecteerd.

De vraag vanuit het integraal waterbeleid naar meer ruimte voor water, wordt bij voorkeur ook gezocht in verweving met andere functies. Ruimtes voor waterberging kunnen de overstroming van andere gebieden, als woonwijken, bedrijventereinen, ... verhinderen. Wanneer een overstromingsgebied niet te vaak overstroomt, kunnen er ook vormen van natuurontwikkeling en vormen van landbouw plaatsvinden. De landschappelijke diversiteit kan interessant zijn voor het recreatief medegebruik: de wandel- en fietsroutes.

- *Zonevreemde woningen en bedrijven afstemmen op hun omgeving*

Voor de verweving en uitbreiding van zonevreemde bedrijven op het platteland, werden reeds verschillende belangrijke stappen gezet.

In de periode 1994-2003 werd al 606 ha ingekleurd voor zonevreemde bedrijven, waarvan circa 35-45% voorzien was voor de uitbreiding van deze bedrijven. Dit percentage varieert sterk afhankelijk van de beschouwde regio. Instrumenten zoals de opmaak van een sectoraal plan voor zonevreemde bedrijven of het instrument van het planologisch attest blijven de geschikte beleidsinstrumenten om de ondernemingen rechtszekerheid te bieden. Beslissingen over ruimtelijke mogelijkheden voor zonevreemde bedrijven zullen tevens rekening houden met de impact op de competitiviteit van de onderneming. Indien zonevreemde bedrijven niet zouden kunnen blijven, moet hier uitdrukkelijk de meerkost van een herlocalisatie in overweging genomen worden. Om de bekendheid van deze instrumenten op te drijven zullen de nodige communicatie-initiatieven uitgewerkt worden, teneinde de instrumenten optimaal te kunnen inzetten. Om de maatschappelijke aanvaardbaarheid te versterken is het aangewezen dat er ten aanzien van zonevreemde bedrijven een 'vergroeningsbeleid' wordt gevoerd, waarbij via streekeigen beplantingen naar een ruimtelijke inkleding wordt gestreefd. Daarnaast zijn deze kleinschalige groenelementen tevens belangrijk als lokale groene corridors voor planten en dieren.

Op Vlaams niveau zijn initiatieven genomen om de problematiek van de zonevreemde woningen aan te pakken.

Ook voor de zonevreemde sportvelden en speelterreinen zijn werkbare instrumenten uitgewerkt. De verruimde mogelijkheden voor functiewijzigingen van bestaande zonevreemde gebouwen sluiten hier bij aan. Voor de gemeenten ligt hier nog een belangrijke taak. De opmaak van ruimtelijke

uitvoeringsplannen en het opvolgen van individuele aanvragen (attesten, vergunningen) vragen nu een grote inzet van de gemeenten. Ook voor dit aspect zal de Vlaamse administratie zorgen voor de nodige informatiedoorstroming, opleiding en ondersteuning.

12. Eigenheid van gebieden erkennen en versterken

Het is van belang om de kwaliteit van de eigenheid van een bepaald gebied in Vlaanderen te benoemen en om aan gebieden met een sterke ruimtelijke samenhang ook een sterke identiteit toe te kennen.

- *Open ruimtes beheren*

Om de eigenheid en kwaliteiten van de open ruimtes te beheren, kunnen structurerende open ruimtefuncties, zoals landbouw, natuur, bos,... functioneren in voldoende samenhangende gehelen. Verlies aan kwantiteit en versnippering van de open ruimte is een bedreiging voor deze functies. De (economische) landbouwfunctie vereist een minimale ruimtelijke samenhang en oppervlakte om exploiteerbaar te zijn. De natuurlijke overstromingsgebieden van rivier- en beekvalleien kunnen beeldbepalend zijn en tegelijkertijd de problemen van wateroverlast in bebouwde gebieden oplossen. De landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten bieden aanknopingspunten voor het verbreden van de landbouw en het uitwerken van toeristisch-recreatieve potenties.

- *Prioritaire uitvoering van de planningsprocessen voor landbouw, natuur en bos*

De tweede fase van het afbakeningsproces voor de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur werd eind 2003 opgestart met de beslissing van de Vlaamse regering over het plan van aanpak (BVR 17 oktober 2003). Voor deze planningsprocessen werd een administratieoverschrijdende projectwerking opgericht die gecoördineerd wordt door de afdeling Ruimtelijke Planning. De opmaak van geïntegreerde en gebiedsgerichte ruimtelijke visies in overleg met gemeenten, provincies en belangorganisaties moet het kader bieden voor een gelijktijdige en gelijkwaardige afweging van functies. Op korte termijn zal een voorstel van actieprogramma (met inbegrip van een timing en prioriteitenstelling) voorgelegd worden aan de Vlaamse regering om de bindende bepalingen van het RSV inzake de agrarische en natuurlijke structuur te realiseren.

Er wordt stapsgewijs, via een continu lopend proces geëvolueerd naar 750.000 ha agrarisch gebied, 150.000 ha natuur- en reservaatgebied, 53.000 ha bosgebieden en 34.000 ha andere groengebieden. Deze evolutie wordt beleidsmatig opgevolgd via een monitoringsysteem, de zogenaamde ruimteboekhouding.

Een bijkomende opdracht bestaat in het zoeken naar een oplossing voor wateroverlast. In de steden en woonkernen is er immers vaak (niet meer) de

ruimte om de problematiek van verharding met onvoldoende infiltratie en versnelde afvoer op te lossen. De beste oplossing ligt meestal in de bovenlopen van de rivieren en beken, ver weg van probleemgebieden.

- *Opzetten strategische open ruimteprojecten*

Vanuit de ruimtelijke visievormingsprocessen voor landbouw, natuur en bos of voor stedelijke gebieden kunnen complexe planningsvraagstukken voor strategische open ruimteprojecten gedefinieerd worden.

In uitvoering van en parallel aan de processen van visievorming voor landbouw, natuur en bos trachten we per provincie minstens één strategisch project op te zetten voor de open ruimte via een samenwerkingsverband tussen Vlaams gewest, provincies en gemeenten. Bijzondere aandacht bij de selectie van deze projecten gaat naar multifunctionele open ruimte gebieden in de stedelijke netwerken of aan de rand van stedelijke gebieden⁸ waarin de ruimtelijke verweving van recreatie⁹, verbredende landbouw, waterberging, randstedelijke bossen en het hergebruik van cultuur-historisch erfgoed via natuur- en landschapsbouw vorm gegeven kan worden. Een specifiek ruimtelijk onderzoek naar nieuwe kansen en actuele ruimtevragen moet leiden tot de opmaak van een specifiek ruimtelijk uitvoeringsplan en een inrichtingsprogramma.

- *Differentiatie van het agrarisch gebied verder operationaliseren*

Vanuit het ruimtelijk beleid wordt het Vlaams plattelandsbeleid ondersteund.

Bij de planningsprocessen voor landbouw, natuur en bos krijgt de wijzigende rol van de landbouw volwaardig aandacht. Binnen dit kader wordt telkens onderzocht op welke manier het agrarisch gebied verder gedifferentieerd kan worden in functie van de bebouwingsmogelijkheden.

Parallel aan de globale planningsprocessen voor landbouw, natuur en bos worden een aantal initiatieven opgezet om de differentiatie van het agrarisch gebied in functie van de bebouwing verder te operationaliseren:

° Strategisch project voor agrarische bedrijvenzones:

Er zal een pilootproject uitgewerkt worden voor de realisatie van een agrarische bedrijvenzone voor glastuinbouwbedrijven in een van de concentratiegebieden voor glastuinbouw van Vlaams niveau in overleg met de betrokken sectoren. Een ontwerp van gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan wordt hiervoor voorgelegd aan de Vlaamse regering.

° Handleiding voor gemeenten voor een gebiedsgerichte aanpak:

Er wordt een handleiding voor gemeenten uitgewerkt met een werkwijze en ruimtelijke concepten voor het verder differentiëren van het (afgebakende) agrarisch gebied in functie van de bebouwingsmogelijkheden, het heroriënteren van bestaande landbouwbedrijfszetels in functie van toerisme, dienstverlening

⁸ Bv. ook Vlaamse rand rond Brussel.

⁹ Binnen die context moet het mogelijk zijn een aantal projecten voortvloeiend uit bv. het Golfmemorandum in een breder ruimtelijk kader te plaatsen.

of andere bedrijvigheid, het hergebruiken van verlaten landbouwbedrijfszetels en de inrichting van kwalitatieve, kernversterkende lokale bedrijventerreinen. Er wordt geopteerd voor een planmatige benadering waarbij via de opmaak van ruimtelijke structuurplannen en uitvoeringsplannen de rol van het platteland als dynamisch productiegebied gerealiseerd wordt. Uitgangspunt daarbij is een duurzame ruimtelijke ontwikkeling gebaseerd op draagkracht en kwaliteit waarmee uitvoering gegeven wordt aan de ontwikkelingsperspectieven voor het buitengebied uit het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen én de doelstellingen van het Vlaams plattelandsbeleidsplan.

De internationaal georiënteerde landbouw heeft vooral potentieel nabij Lochristi (voor wat betreft sierteelt) en nabij Roeselare/Ardooie, Sint-Katelijne-Waver en Hoogstraten voor glastuinbouw en veiling gerelateerde landbouwactiviteiten. Voor deze internationaal concurrerende economische activiteiten als varkensteelt, sierteelt en glastuinbouw zullen we een aantal toplocaties trachten te vrijwaren. Dit kan gebeuren door het aansnijden van nieuwe locaties en indien mogelijk door het hergebruik van strategisch gelegen onderbenutte locaties.

- *Monitoring van leegstand en dynamiek in plattelandsbebouwing*

Een uitdaging voor het ruimtelijk beleid is het op een verantwoorde manier vrijkomende (agrarische) bebouwing op het platteland een hergebruik te laten kennen. Inventarissen van leegstaande of verwaarloosde bedrijfsruimten en afgeleverde planologische attesten kunnen de basis vormen voor specifiek beleidsvoorbereidend onderzoek.

- *Attractiviteit van het urbaan weefsel verhogen*

Onze steden en gemeenten zijn de stuwende motor van de economie en huisvesten het merendeel van de Vlamingen. Ze kunnen er beroep doen op goed uitgebouwde diensten en voorzieningen om leven en werken optimaal te laten samengaan. Een kwalitatieve invulling staat hierbij voorop. Met dit beleid hopen we de stedelijke gebieden aantrekkelijk te houden en te versterken voor wonen, werken en recreatie, de mobiliteitsproblematiek beter te beheersen. Dit betekent niet dat er geen wonen, werken, recreatie, ... meer mogelijk is buiten de stedelijke gebieden. Ook hier moeten verschillende ontwikkelingen mogelijk blijven. Een al te rigide opdeling van stedelijk en buitengebieden is dan ook eerder theoretisch en niet conform de realiteit.

In Aalst en Turnhout zijn de overlegprocessen succesvol afgerond en de resulterende gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen goedgekeurd door de Vlaamse regering. Voor andere stedelijke gebieden zijn de overlegprocessen afgerond of nog lopende. Gezien de meeste dominostenen nu aan het rollen zijn, zal tijdens de lopende legislatuur een aanzienlijk deel van het te realiseren aanbod juridisch verankerd worden.

Daarnaast willen we de initiatieven van de provincies ondersteunen inzake de afbakening van de kleinstedelijke gebieden. Hierdoor zal - aanvullend op de Vlaamse inspanningen - een bijkomend aanbod voor wonen en werken gerealiseerd worden dat gespreid is over heel Vlaanderen.

- *Inzet vergroten op strategische stedelijke projecten*

Bij de afbakening van de stedelijke gebieden komen telkens bepaalde plaatsen in beeld omwille van de potenties voor inplanting en verweving van stedelijke activiteiten. Zo zijn onder andere de stationsomgevingen geschikt voor bedrijven of kantoren die gebruikmaken van hoogwaardig openbaar vervoer, naast andere activiteiten als wonen, recreatie, shopping, ... Ook kunnen vernieuwingen in het bestaand industrieel weefsel in steden leiden tot hoogwaardig gelegen locaties voor de Vlaamse economie of voor gemengde projecten rond wonen, werken en ondersteunende voorzieningen.

Omwille van de grote voorbeeldwaarde van deze strategische stedelijke projecten, willen we de inspanningen voor de realisatie ervan verder aanmoedigen, en in het bijzonder de subsidieregeling van de Vlaamse overheid voor deze strategische projecten sterker promoten. Wel dient een aangepast subsidiëringssysteem uitgewerkt worden, waarbij meer aandacht zal gaan naar publiek-private samenwerking en een actuelere definiëring van de projecten zelf.

- *Invloed van de stedelijke netwerken*

Tussen de steden bestaan sterke onderlinge relaties zoals kapitaalstromen, goederenstromen, informatie-uitwisseling, personenverkeer, financiële diensten en verrichtingen, allerlei vormen van samenwerking, ... Door deze relaties functioneren de stedelijke gebieden in Vlaanderen niet op zich, maar staan ze steeds in relatie tot elkaar en tot andere gebieden. De toenemende functionele specialisatie van de steden leidt eveneens tot een vorming van netwerken van grotere en kleinere steden. Het belang van een stad wordt niet langer bepaald door de omvang van zijn bevolking of door het hinterland, maar door de plaats binnen nationale en internationale netwerken.

Bij de uitwerking van het beleid voor de stedelijke gebieden, voor bedrijventerreinen, voor wonen, voor toerisme en recreatie, ... zal de invloed van de stedelijke netwerken altijd sterk meespelen. In specifieke gevallen, bijvoorbeeld voor het netwerk van de kust, kan een apart planningsproces aangewezen zijn om de invloed van het aanwezige netwerk beter te detecteren en te vertalen naar ruimtelijke ontwikkelingen. Op korter termijn zullen terzake een aantal initiatieven genomen worden

- *Anticiperen op de vervaging van het onderscheid tussen stedelijke gebieden en open ruimtegebieden*

Sinds enkele jaren groeit het aantal ruimtevragen in de open ruimtes van Vlaanderen. Naast de geëigende vragen vanuit landbouw, natuur, en water, is er een toenemende vraag voor economische activiteiten, ecologische functies (o.a. waterzuivering, overstromingsgebieden, oevergebieden en baggerzones i.f.v. integraal waterbeheer), recreatieve functies (golf, motorsport, speelbossen...), toeristische functies (hoeve- en plattelandstoerisme en andere vormen van verblijfsrecreatie,...), sociale functies (opvangcentra voor vluchtelingen, zorgboerderijen, nieuwe functies in voormalig militaire domeinen), ... Door een blijvend groeiende mobiliteit zijn deze ruimtevragen immers steeds minder afhankelijk van geografische nabijheid.

Op die manier komt er een vervaging tussen de verstedelijkte gebieden en de open ruimtes. Niettemin blijft de variatie aan meer stedelijke en meer open en landelijke omgevingen met elk een eigen karakter een belangrijke ruimtelijke kwaliteit. Tevens blijft de noodzaak van een verschillend beleid voor deze aparte gebieden, al is het maar omdat de ruimtelijke uitdagingen verschillen. In de steden zal de ruimtelijke ordening vooral moeten meewerken aan het versterken van de stad als kwalitatieve woon- en werkomgeving door het tegengaan van stedelijk verval (verkrotting, stadskankers, ...) en het verbeteren van de interne bereikbaarheid. Buiten de steden stelt zich vooral de vraag in hoeverre nieuwe functies zoals recreatie, wonen en bedrijvigheid kunnen samengaan met traditionele plattelandsfuncties zoals landbouw en natuur. Een rigide scheiding van beide gebieden is niet aangewezen.

13. Beter bestuur / Relatie met de burger

Het Vlaams regeerakkoord stelt een aantal fundamentele uitgangspunten voorop over de relatie burger – overheid. Hierna enkele citaten:

- *Werken aan het herstel van het gezag van en het vertrouwen in de overheid. Daartoe herzien we ook de werkwijze en organisatie van de overheid. En realiseren we een meer doeltreffend, samenhangend en klantgericht optreden.*
- *We versterken de bestuurskracht en slagkracht van de lokale besturen. We investeren verder in een transparante en toegankelijke overheidsadministratie die een betrouwbare, doeltreffende en samenhangende dienstverlening uitbouwt in een breed partnerschap met burgers, ondernemingen, verenigingen, instellingen en organisaties.*
- *Vanuit het principe van het primaat van de politiek werken we met een duidelijke en consistente taakverdeling tussen het politieke en het ambtelijke niveau, tussen departementen, gericht op de beleidsondersteuning, en agentschappen, gericht op de beleidsuitvoering. Beleidsondersteuning en beleidsuitvoering verhouden zich als communicerende vaten en vereisen een optimale wisselwerking.*
- *We gaan verkokering in het overheidsoptreden tegen door een coherente beleidsafstemming binnen en over de grenzen van de beleidsdomeinen heen en tussen de bestuursniveaus. We garanderen een open overheid zodat burgers, bedrijven en voorzieningen de contacten met de overheid ervaren als toegankelijk, bereikbaar en verstaanbaar.*
- *De verdere uitbouw van en de decentralisatie naar de Vlaamse administratieve centra in de Vlaamse provinciesteden en de realisatie van satellietkantoren en tele(thuis)werkfaciliteiten zal worden geëvalueerd. Dat gebeurt vanuit een meer efficiënt en effectief vastgoed- en facility management, een laagdrempelige toegang voor de burger en een*

herkenbare aanwezigheid van Vlaanderen in Brussel.

- *We versterken de capaciteit van de Vlaamse overheid om regelgeving van hoge kwaliteit te produceren zodat maatschappelijke doelen doeltreffend en efficiënt worden bereikt.*

Dit zijn slechts enkele aanhalingen uit het regeerakkoord. Een verdere verfijning dringt zich op.

14. Overlappen in regelgeving vermijden

De werkwijze waarbij de resultaten van planningsprocessen binnen de ruimtelijke ordening na afloop van het planningsproces onderworpen moeten worden aan tal van effectenbeoordelingen en toetsen (milieueffectenbeoordeling, veiligheidsrapport, passende beoordeling ten aanzien van speciale beschermingszones, watertoets...) is in een aantal gevallen zeker contraproductief en vertraagt het ruimtelijke orderingsbeleid aanzienlijk, niettegenstaande deze beoordelingen inhoudelijk nodig zijn.

In essentie moet de ruimtelijke ordening bij de afweging van de ruimtelijke behoeften van de verschillende maatschappelijke activiteiten rekening houden met de ruimtelijke draagkracht en de gevolgen voor het leefmilieu en de culturele, economische, esthetische en sociale gevolgen. Er moet een concrete werkwijze uitgewerkt worden die moet garanderen dat binnen de ruimtelijke planningsprocessen hier ook daadwerkelijk rekening mee gehouden kan worden om te vermijden dat formele effectenbeoordelingen achteraf de maatschappelijke consensus rond een bepaald ruimtelijk vraagstuk opnieuw in vraag stellen.

- *Afstemmen met en waar mogelijk integratie van sectorale plannen binnen de afwegingsprocessen van ruimtelijke ordening*

De ruimtelijke ordening moet ten aanzien van de sectorale plannen zoals reeds eerder gesteld een integrerende en coördinerende rol blijven spelen waarbij diverse maatschappelijke activiteiten gelijktijdig en gelijkwaardig tegen elkaar afgewogen worden in planningsprocessen (voor stedelijke gebieden, voor zeehavens, voor landbouw, natuur en bos, ...). Resultaten uit sectorale planningsprocessen en de voorstellen voor ruimtelijke uitvoeringsplannen die hieruit voortvloeien, mogen de globale doelstellingen en ontwikkelingsperspectieven uit het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen niet in het gedrang brengen en moeten ruimtelijk en maatschappelijk effectief afgetoetst worden ten aanzien van andere activiteiten en functies. Op die manier moeten conflicterende of overlappende afbakeningen vermeden worden.

Een aantal sectorale plannen zullen leiden tot afzonderlijke ruimtelijk uitvoeringsplannen die getoetst en afgewogen moeten binnen een globale ruimtelijke visie uitgaande van het RSV (oppervlakedelfstoffenplannen,

gemeenschaps- en nutsvoorzieningen, toeristisch-recreatieve infrastructuur...), een aantal andere sectorale plannen zullen verder afgewogen worden in planningsprocessen zoals afbakening van stedelijke gebieden of natuur- en landbouwgebieden (erfgoedlandschappen, bekkenbeheerplannen,...).

° *Vogel- en habitatrichtlijngebieden*

Afbakeningen die vanuit Europese regelgeving opgelegd worden (m.n. speciale beschermingszones) worden waar mogelijk vertaald, geheroriënteerd en geïntegreerd binnen de ruimtelijke planning. Ook herafbakeningen en compensaties behoren tot de mogelijkheden. Dit betekent dat het planningsproces voor landbouw, natuur en bos de ruimtelijke vertaling moet geven van de instandhoudingsdoelstellingen voor de soorten en habitats waarvoor deze speciale beschermingszones zijn aangewezen.

° *Bekkenbeheerplannen vanuit integraal waterbeheer*

De kennis over het watersysteem die opgebouwd wordt in het kader van de bekkenbeheerplannen moet doorwerken bij de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen. Vanuit de bekkenbeheerplannen kunnen sectorale voorstellen komen voor het bijstellen van de bestaande plannen van aanleg. Deze (sectorale) voorstellen moeten ingebracht worden in de planningsprocessen van ruimtelijke ordening waarin ze verder afgewogen en getoetst worden ten aanzien van andere maatschappelijke functies en activiteiten. In hoofdzaak zal bv. de aanduiding van overstromingsgebieden in uitvoering van deze bekkenbeheerplannen verder afgewogen moeten worden in de planningsprocessen voor landbouw, natuur en bos, maar zeker ook in de planningsprocessen voor de stedelijke gebieden moet deze kennis ingebracht worden. In overleg met de minister bevoegd voor het waterbeleid wordt een nota en actieprogramma uitgewerkt die uitklaart op welke wijze de bekkenbeheerplannen afgestemd worden met de planningsprocessen van ruimtelijke ordening.

° *Ontginnen van oppervlakedelfstoffen*

Het oppervlakedelfstoffendecreet stelt de opmaak van bijzondere oppervlakedelfstoffenplannen voorop per delfstoffenzone. Vanuit de ruimtelijke visievorming op landbouw, natuur en bos kunnen randvoorwaarden aangegeven worden voor de ontwikkeling van deze functies. De visievorming op landbouw, natuur en bos biedt een ruimtelijk afwegingskader voor deze bijzondere delfstoffenplannen. Hiervoor zal er een nauw overleg opgezet worden tussen de bevoegde administraties.

° *Erfgoedlandschappen*

Het erfgoedlandschappendecreet stelt de aanduiding van ankerplaatsen voorop die verder afgewogen kunnen worden binnen de planningsprocessen van ruimtelijke ordening en in ruimtelijke uitvoeringsplannen aangeduid kunnen worden als erfgoedlandschappen. In gebiedsspecifieke stedenbouwkundige

voorschriften wordt de ruimtelijke randvoorwaarden vastgelegd om het behoud van cultuur-historisch waardevolle erfgoedelementen te garanderen. Op die manier wordt gewerkt aan ruimtelijke kwaliteit en behoud van identiteit.

° *Grootschalige toeristisch-recreatieve voorzieningen*

Om een maatschappelijk verantwoorde invulling te geven aan de bijkomende gebieden voor toeristisch-recreatieve infrastructuur is een behoefteraming en verdeling over de verschillende toeristisch-recreatieve sectoren nodig. Een voorstel over hoe deze bijkomende ruimte gedifferentieerd ingevuld zal worden in de periode 2004-2009 zal in samenspraak met de Vlaamse minister van Sport en de Vlaamse minister van Toerisme aan de Vlaamse regering worden voorgelegd.

Voor de inplanting van nieuwe grootschalige toeristisch-recreatieve infrastructuur van bovenlokaal belang gelden, zeker tot 2007, de ontwikkelingsperspectieven van het RSV.

De voor ruimtelijke ordening lopende en relevante vereenvoudigingsvoorstellen in het kader van het actieplan reguleringsmanagement van de Vlaamse overheid zullen opgevolgd worden in samenspraak met de Vlaamse minister bevoegd voor administratieve vereenvoudiging. Ook de bestaande vereenvoudigingsvoorstellen inzake ruimtelijke ordening uit het eindrapport van 24 december 2003 van de Kenniscel Wetsmatiging zullen in overleg met de Vlaamse minister bevoegd voor administratieve vereenvoudiging gescreend worden. De punten waarover consensus bestaat, zullen onverwijld worden uitgevoerd

15. Ontvoogding van de gemeenten

Met het decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening (hierna DRO) is ervoor gekozen de gemeenten autonoom te maken in het stedenbouwkundig vergunningenbeleid.

Daar waar nu de gemeentelijke beslissing over vergunningsaanvragen in veel gevallen nog afhankelijk is van een voorafgaand advies van de gemachtigde ambtenaar, kunnen de gemeenten in de toekomst op zelfstandige basis beslissen over die aanvragen, mits ze voldoen aan een aantal voorwaarden.

Artikel 193 DRO stelt 5 voorwaarden, namelijk het hebben van:

- een gemeentelijk ruimtelijk structuurplan;
- een gemeentelijke stedenbouwkundige ambtenaar;
- een plannenregister;
- een vergunningenregister en
- een register van de onbebouwde percelen

De decreetgever heeft een beperkte overgangsperiode van 5 jaar ingesteld voor de overstap naar het nieuwe systeem: de gemeenten moeten aan deze

voorwaarden voldoen voor 1 mei 2005. Zoniet vervalt hun vergunningbevoegdheid en komt deze aan de bestendige deputatie toe.

Men kan er niet omheen dat op vandaag, enkele maanden voor het verstrijken van de overgangsperiode, nog geen enkele gemeente voldoet aan alle voorwaarden. Het is duidelijk dat slechts een beperkt aantal gemeenten (in een optimistische schatting enkele tientallen) binnen een jaar zal voldoen aan de gestelde voorwaarden.

Gelet op de impact van de in het decreet geformuleerde sanctie (art. 193 §3 DRO) en rekening gehouden met de positie van de provincies, die hun personeel maximaal inzetten op de reeds verruimde taken inzake ruimtelijke ordening, stelt zich hier een knelpunt.

Concluderend kan gesteld worden dat de bepaling dat de Vlaamse regering voor 1 mei 2004 diende vast te stellen welke gemeenten niet voldoen aan voormelde ontvoogdingsvoorwaarden, noodzakelijkerwijze dode letter is gebleven. In die optiek wordt een uitstel aangewezen geacht, zonder dat over afstel mag gesproken worden..

B. LUIK O n r o e r e n d E r f g o e d :
Zorgen voor morgen, met respect voor het verleden
(behouden om te inspireren en te ontwikkelen)

In het Vlaams Regeerakkoord wordt gesteld (p.51): “We activeren het onroerend erfgoed (monumenten en landschappen) met betrokkenheid van de private sector. Onze prioriteit gaat naar visieontwikkeling over de inzet van erfgoed in stedelijke ontwikkelingen. Ook restauratie bekijken we in het raam van een actuele herbestemming. Dit vereist specifieke, selectieve en gegradeerde beschermingsregels, met de mogelijkheid om bestaande beschermingen te heroverwegen en/of te nuanceren. Ook voor de bescherming van het levend erfgoed nemen we de nodige maatregelen”.

Deze visie wordt in de voorliggende beleidsnota verwoord in 7 cruciale uitgangspunten of thema's, die deze legislatuur centraal zullen staan inzake de onroerenderfgoedzorg in Vlaanderen.

De uitgangspunten en beleidsopties worden eerst toegepast op het beleidsveld Onroerend Erfgoed in zijn geheel, vervolgens worden de verschillende beleidstakken (Monumenten, Landschappen en Archeologie) eraan getoetst.

Met het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE) wordt als IVA een overeenkomst gesloten, waarbij het takenpakket, zoals omschreven in het oprichtingsbesluit van de Vlaamse regering (5 maart 2004), als uitgangspunt wordt genomen: het beheren en genereren van de (wetenschappelijke) kennis, nodig voor het voeren van een kwalitatief erfgoedbeleid. Dit impliceert dat het gros van de activiteiten van het instituut een rechtstreekse band vertonen met de genomen beleidsopties. Deze activiteiten zijn prioritair. Autonome kennisopbouw en ontwikkeling blijft echter in beperkte mate mogelijk. Gezien de in eerste instantie beleidsgerichte functie van het VIOE zijn concrete en meetbare afspraken met de administratie monumenten en landschappen noodzakelijk, op basis van een jaarlijkse resultaatsverbintenis. Het VIOE en de afdeling Monumenten & Landschappen moeten als gelijkwaardig beschouwd worden.

- *Kwaliteit en innovatie brengen in het onroerend-erfgoedonderzoek*

Hoofdpodochten van het VIOE zijn: (1) het identificeren, inventariseren en onderzoeken van onroerend erfgoed, (2) het verwerken, opslaan en ontsluiten van de onderzoeksresultaten, in functie van intern (beleids- en beheersaspecten) en extern gebruik (naar de buitenwereld). Dit impliceert: het stroomlijnen en aanvullen van de bestaande inventarissen, het realiseren van één geïntegreerde inventaris, en het ontsluiten van de inventarisgegevens via een databank. Daarnaast moet het instituut permanent ter beschikking staan voor eventuele noodonderzoeken.

- *Duurzaam ontwikkelen van erfgoed*

Door zijn alomtegenwoordigheid bepaalt onroerend erfgoed voor een flink stuk de identiteit van onze leefomgeving. Het identificeren en bestuderen van het onroerend erfgoed is daarom belangrijk, maar ook de manier waarop het kan worden gerestaureerd én geïntegreerd kan blijven in de moderne samenleving. Het VIOE kan bijdragen in het onderzoek naar het ontwikkelingspotentieel van onroerend erfgoed. Daarnaast is de het uitbouwen van de expertise inzake restauratie en conservatie een optie, met daaraan gekoppeld de realisatie van praktische handleidingen.

- *Verhogen van de relevantie van erfgoed via integratie*

Erfgoed is gemeengoed, dat rechtstreeks of onrechtstreeks aansluiting vindt bij heel wat centrale maatschappelijke thema's. Het VIOE kan bijdragen tot het stroomlijnen van onroerend-erfgoeddoelstellingen en de doelstellingen van overheden, instellingen, ondernemers en het grote publiek. Het instituut brengt immers letterlijk het onroerend erfgoed in kaart én onderzoekt daarbij hoe dit erfgoed op een dynamische wijze kan worden ingepast in de moderne maatschappij. Het instituut helpt in de afstemming van het beleidsveld onroerend erfgoed op deze van andere beleidsvelden (cf. het georefereren van inventarisgegevens in functie van een GIS-laag, het opbouwen van deze GIS-laag etc.)

Deel I: FUNDAMENTELE UITGANGSPUNTEN VAN HET BELEID

Erfgoedzorg staat niet alleen voor de materiële instandhouding van ons onroerend erfgoed, maar houdt ook in dat het via een actuele beleving zijn maatschappelijke relevantie creëert. Enkel door erfgoed op een gepaste manier actueel in te schakelen in de huidige maatschappij kan een draagvlak worden gecreëerd en kan de collectieve bewustwording van ons erfgoed worden aangewakkerd. Op deze manier zal het patrimonium, waar we ons elke dag in bewegen, ook aan de volgende generaties worden doorgegeven en functioneel ingevuld kunnen worden met respect voor de aanwezige cultuurhistorische en maatschappelijke waarden.

1. Uitgangspunt 1 : Het belang van integratie: onroerend erfgoed op de kaart zetten

Onroerend erfgoed kan zijn maatschappelijke doelstelling niet halen als het los staat van de andere beleidsdomeinen. Vlaanderen is rijk aan kenmerken van regionale identiteit en diversiteit. Het behoud hiervan gaat de vervlakking, verschraving en vlakke globalisering van de leefomgeving tegen. Om de band tussen verleden, heden en toekomst te versterken, is het belangrijk dat de verschillende beleidsdomeinen samenwerken en naar oplossingen zoeken.

Het specifieke beleidsveld onroerend erfgoed legt traditioneel de nadruk op het veilig stellen van het verleden. Beschermen en het opleggen van erfgoedwaardigheden is echter niet de enige manier om aan onroerend-erfgoedzorg te doen. Dit kan bevriezend werken en een meer open houding hieromtrent is aangewezen. In dialoog met andere beleidsvelden als ruimtelijke ordening, cultuur, economie, leefmilieu en toerisme kunnen immers meer ontwikkelingsgerichte resultaten worden geboekt. Initiatieven zoals herbestemming van monumenten en het creëren van oplossingen voor zonevreemd beschermd erfgoed worden genomen om de verankering van erfgoedkenmerken in de ruimtelijke ordening na te streven.

Anderzijds kunnen die andere beleidsvelden ook een meerwaarde realiseren door rekening te houden met de identiteit en cultuurhistorische waarde van de omgeving, waardoor er een win-win situatie ontstaat. Een holistische en geïntegreerde benadering leidt immers tot meer ruimtelijke kwaliteit en een aangename leefomgeving. Een voorbeeld wordt alvast gesteld met de integratie van drie domeinen binnen het onroerend erfgoed, met name archeologie, landschappen en monumenten (inclusief de stads- en dorpsgezichten).

De volgende initiatieven kunnen in de komende legislatuur uitgewerkt worden:

- cultuurhistorische aspecten kunnen als informatief referentiekader worden gebruikt bij initiatieven, plannen en ontwerpen van stedenbouwkundige aard;
- bij herwerking van het eigen instrumentarium dient voldoende aandacht besteed aan het gebruiksvriendelijk maken van het instrumentarium voor andere beleidsdomeinen;
- pro-actief handelen en inspelen op initiatieven van andere beleidsdomeinen waar via hun wetgeving verschillende mogelijkheden worden gecreëerd. Bv. lopende processen bij afdeling ruimtelijke planning rond afbakening agrarische en natuurlijke structuur (groene en gele RUP's);
- opstellen van een aantal handleidingen, methodieken, publicaties,... rond integratie onroerend erfgoed en landschapszorg in ruimtelijke structuurplannen, aan de hand van de resultaten uit verschillende reeds lopende onderzoeken;
- het ontwikkelen van een erfgoedreflex (cfr. CHER-rapportering Nederland);
- nauwere beleidsafstemming met toerisme, economie, leefmilieu,....

Voor het onroerend erfgoed is er hier één belangrijke uitdaging: zichzelf duidelijk op de kaart zetten, zodat in figuurlijk opzicht de eigenheid van de sector wordt aangetoond, maar in letterlijk opzicht ook een instrument wordt aangereikt dat ook buiten de sector kan worden gebruikt. De inventarissen zijn zo'n instrument.

Inventarissen hebben altijd een hoeksteen gevormd van de onroerend-erfgoedzorg. Het inventariseren dient eigenlijk twee hoofddoelstellingen: het oplijsten van objecten in functie van het beleid (de beleidsinventaris) en het realiseren van een volledig overzicht van het bestaande patrimonium (de wetenschappelijke inventaris). Een beleidsinventaris, weliswaar gebaseerd op wetenschappelijke criteria, hoeft in eerste instantie niet diepgaand te zijn. Het, dient vooral een overzicht te bieden van het werkdomein, zodat dit ook voor instanties buiten dat werkdomein inschatbaar is en er terdege rekening mee kan worden gehouden. Een wetenschappelijke inventaris verleent kwaliteit, diepgang en nuance.

De inventarisatie gebeurt noodgedwongen op twee snelheden: de wetenschappelijke inventaris verloopt trager dan de beleidsinventaris en zorgt voor een permanente bijkomende input voor de beleidsinventaris.

Opdat er op een geïntegreerde manier aan onroerend-erfgoedbeleid zou kunnen worden gedaan, is het van cruciaal belang dat de beleidsinventaris wordt vervolledigd en vastgesteld. Op die manier wordt enerzijds het onroerend erfgoed op de kaart gezet (met het geo-refereren van inventarisgegevens is dit zelfs een erg letterlijke zaak), anderzijds krijgt het een juridisch statuut, dat niet kreunt onder restricties.

Een volledige en vastgestelde beleidsinventaris levert een onrechtstreekse bescherming op:

- Het onroerend erfgoed is geïdentificeerd als een bijzonder en niet te verwaarlozen aandachtspunt;
- De inventaris is een referentiekader voor adviesverlening, planning en regelgeving: hier wordt het bevoegdheidsdomein onroerend erfgoed afgebakend en wordt het ook gemakkelijker inpasbaar in een ruimer kader met andere administraties en overheden;
- Het onroerend erfgoed is in elk geval op papier geregistreerd, dit is reeds een eerst vorm van bescherming van de erfgoedwaarde voor de volgende generaties.

De inventaris is een instrument dat door verschillende overheden en diensten op alle beleidsniveaus, in de openbare en in de private sector kan worden aangewend. Idealiter worden deze ook betrokken bij de verdere uitbouw van de inventaris, de vervollediging en moderne ontsluiting ervan. Door een dergelijke participatie worden niet alleen sneller resultaten geboekt, maar ontstaat ook een mede-verantwoordelijkheidsgevoel.

Over de ontsluiting van de inventaris moet worden nagedacht. Het is van belang dat alle inventarisgegevens uiteindelijk worden ingepast in een algemeen systeem, gegeorefereerd, digitaal aangeboden volgens afgesproken standaarden, zodat ze onmiddellijk bruikbaar zijn voor de overige partners die met plaatsgebonden informatie werken. Het beleidsveld onroerend erfgoed krijgt dus de verantwoordelijkheid om m.b.t. haar bevoegdheden actuele en correcte informatielagen ter beschikking te stellen. Naast het digitaal ontsluiten van inventarisgegevens heeft ook een gedrukte vorm zijn voordelen, zeker wanneer de inventaris als beleidsinstrument wordt gebruikt in het kader van adviesverlening: uitgangspunt van een digitale databank is immers permanente actualisering, terwijl adviezen beter op standvastige uitgangspunten zijn gebaseerd.

2. Uitgangspunt 2 : Beschermen op maat

Het behouden van de erfgoedwaarden door deze te beschermen blijft een beleidsoptie. Het instrumentarium waarmee erfgoed beschermd wordt is echter aan evaluatie toe. Eerder dan belemmerende erfdienstbaarheden op te leggen vanuit een absoluut gestelde erfgoedwaarde, zal elke potentiële erfgoedbescherming de overweging moeten maken welke erfgoedkenmerken belangrijk genoeg worden geacht om ook materieel mee te nemen naar de volgende generaties, gelet op hun brede maatschappelijke ontwikkelingspotenties. Eventueel materieel verlies van erfgoedkenmerken kan opgevangen worden door studie en archivering, waarbij uiteraard het Charter van Venetië de leidraad blijft. Beschermingsdoelstellingen zullen dan ook veel explicieter moeten geformuleerd worden en dienen meer oog te hebben voor het beheer.

In sommige gevallen is beschermen niet nodig of wenselijk. De inventaris geeft het globale erfgoedbestand weer. Het kan als een eerste vorm van vrijwaring van de erfgoedwaarden worden beschouwd, in onrechtstreekse en papieren vorm. De inventarisgegevens vormen een waardevolle basis voor objectieve adviesverlening met een erfgoedtoets en zorgen op hun manier rechtstreeks voor instandhouding. Erfgoed dat uiteindelijk niet expliciet een beschermingsstatuut krijgt, vergt een eigen soort aandacht. Enige begeleiding bij de omgang met niet-beschermd erfgoed is niet onbelangrijk en hoeft ook niet problematisch te zijn. Een vakgroep niet-beschermd erfgoed zou zich kunnen buigen over dergelijke vormen van onrechtstreeks beheer.

Wanneer er alsnog wordt overgegaan tot bescherming, dient de draagwijdte van de bescherming weloverwogen te zijn. In sommige gevallen zal een algemene en bindende bescherming noodzakelijk blijven, in andere gevallen zal een grotere soepelheid aan de dag worden gelegd. De komende jaren zal er werk gemaakt worden van graduele en specifieke beschermingsregels die de belangrijkste erfgoedwaarden vrijwaren, maar die een gepaste hedendaagse herbestemming niet in de weg staan.

Het staat buiten kijf dat de topmonumenten van Vlaanderen onder een maximale bescherming zullen blijven staan. Hier wordt expliciet gesteld dat bepaalde erfgoedwaarden absoluut zijn, m.a.w. dat bepaalde aspecten kost wat kost moeten worden bewaard. Beschermen kan daarin erg letterlijk worden genomen: het waken over erfgoedaspecten die een moeilijk alternatief vormen voor moderne oplossingen. Omdat dit taxerend werkt, dient echter aan de hand van strenge criteria te worden geredeneerd.

Aangezien heel wat van ons erfgoed beschermd is, is het van belang het bestaande bestand te toetsen. Reeds bestaande beschermingen moeten kunnen worden heroverwogen en/of genuanceerd. Vooral bij de aantasting van de intrinsieke waarde en als nieuwe kansen zich aanbieden voor een kwaliteitsvolle ontwikkeling moet de bescherming opnieuw geëvalueerd kunnen worden, of eventueel zelfs opgeheven.

3. **Uitgangspunt 3 : Respect voor subsidiariteit**

- *Nationaal*

Op dit moment speelt de Vlaamse overheid een centrale rol bij het inventariseren, beschermen en beheren van het onroerend erfgoed in Vlaanderen. Andere bestuursniveaus en organisaties nemen traditioneel eerder een volgende rol op zich. Een evaluatie van het totale takenpakket is het licht van een gewijzigde bestuurscultuur en erfgoedvisie dan ook aangewezen. Deze evaluatie moet er toe kunnen leiden de onroerend-erfgoedzorg te herdenken en herstructureren vanuit het subsidiariteitsprincipe, een basisprincipe uit het huidige Vlaams Regeerakkoord. Net als andere beleidsvelden het voorbije decennium dit principe niet alleen inhoudelijk hebben uitgediept, maar ook beleidsmatig hebben doorvertaald in een decretale basis, zal de erfgoedsector deze oefening dringend en grondig dienen te maken. Het ontwikkelen van een uitgebreide toolbox van instrumenten, afgestemd op de specifieke kenmerken van de onroerende erfgoedzorg, is hierbij aan de orde.

Samenwerking met andere beleidsvelden en spreiding over verschillende bestuursniveaus is ook een uitgangspunt. Om te beginnen vergt dit een duidelijke profilering van het beleidsveld onroerend erfgoed, die ook vereist is voor een degelijke integratie. De doelstellingen en activiteiten van de onroerend-erfgoedsector moeten voldoende bekend worden bij alle instanties, opdat ze ook in aanmerking zouden komen. Een degelijke sensibilisering is dus niet alleen nodig naar de private sector, maar ook naar de publieke sector. Dit vormt de basis van een goede samenwerking, die enerzijds hiërarchisch is gestructureerd, in die zin dat de Vlaamse overheid voor de coördinatie van het beleid zorgt. Anderzijds dragen de verschillende bestuursniveaus zorg voor een stuk van het onroerend erfgoed. Zowel naar kennisopbouw/inventarisatie, bescherming als beheer toe, zijn ze dus evenwaardig. Het ontwikkelen van een erfgoedreflex op elk niveau is het ideaal.

Waar in de vorige legislatuur reeds geopteerd werd om de gemeenten en provincies nog meer te betrekken bij een erfgoedbeheer met lokale participatie, dient dit initiatief nu verder uitgebreid en geoptimaliseerd te worden. In de nabije toekomst is daartoe een herschikking van het takenpakket tussen de besturen noodzakelijk, dit conform de besluiten bij de discussies rond het kerntakendebat tussen Vlaamse overheid, provincies en gemeenten.

- Het Vlaamse Gewest moet, voor erfgoedzorg, meer instaan voor de overkoepelende taak. Zij moet het kader uitzetten, ontwikkelt de visie en de structuren waar binnen gewerkt kan worden. Door deze structuren moeten de lokale resultaten bruikbaar zijn in een groter geheel. Het Vlaamse Gewest draagt, daar waar nodig en wenselijk en binnen de financiële mogelijkheden van de begroting, bij in de lasten voor de andere besturen. Het internationale (bv. Unesco-werelderfgoed) en het Europese kader kan hierbij richtinggevend zijn. Het Vlaamse Gewest zal instaan voor de deskundigheid die het lokale niveau overstijgt, voor de opvolging van het bovengemeentelijk erfgoed, voor de kwaliteitsbewaking in de advisering, en waar er gedragen voorstellen komen voor de uiteindelijke beschermingen op Vlaams niveau.
- Het intermediaire niveau met provincies, regionale landschappen, de intergemeentelijke archeologische diensten,... is de bevoorrechte gesprekspartner voor het Gewest. Zij kunnen mee de beleidslijn vertolken naar de lokale besturen, hen ondersteunen en zorgen voor hun opleiding. Zowel het Gewest als het intermediaire niveau moeten instaan voor de taken waarbij de lokale besturen over onvoldoende capaciteit beschikken, of waar een aanpak op een hoger niveau doeltreffender is. Tevens kan zeker voor kleinere gemeenten intergemeentelijke samenwerking verder overwogen worden en kan de rol van de provincie herbekeken worden. Dit hoort samen met het kerntakendebat en het duidelijker profileren van de provinciale taken rond erfgoedzorg. Zij kunnen namelijk een motor vormen voor het losweken van erfgoedinitiatieven en de lokale kennis mee helpen opbouwen. Zij zorgen (b.v. met de provinciaal georganiseerde Monumentenwachten) mee voor de basiserfgoedzorg en de onderhoudsintentie voor beschermd en niet-beschermd erfgoed. Dit kunnen zij bijvoorbeeld doen door het mee organiseren van cursussen voor lokale

aanspreekpunten, het uitlokken of mee opbouwen van samenwerkingsverbanden tussen gemeenten, het opstarten van systemen rond aanvullend inventarisatiewerk, het ondersteunen van de gemeenten in hun taak als erfgoedbewaker, het opbouwen van provinciale expertise, het instellen van premiereregelingen voor lokaal erfgoed,....

- De eerstelijnszorg voor het erfgoed en de informatieve-sensibiliserende taak van de gemeente, die als bestuursniveau het meest toegankelijk is voor de burger, dient geoptimaliseerd. Naast eventueel bepaalde verantwoordelijkheden en taken voor het beschermde erfgoed, kan de gemeente zich vooral richten tot het niet-beschermde erfgoed. Een aantal kwaliteitsvereisten dient hierbij gesteld, waarbij de aanpak van een monumentenstad zal verschillen t.o.v. die voor een kleine gemeente. In deze legislatuur worden proefprojecten opgestart die moeten aangeven op welke wijze het lokale niveau het best deze taken opneemt. Er zal onderzocht worden of er b.v. meerdere soorten van convenanten uitgewerkt kunnen worden. Enerzijds basisconvenanten binnen het kader van de huidige wetgeving, zonder delegatie van de Vlaamse bevoegdheden, maar waarbij het lokaal erfgoedbeleid aanvullend werkt op het Vlaamse beleid. Anderzijds kunnen ook convenanten met delegatiebevoegdheid onderzocht worden, waarbij effectieve delegaties verleend worden aan de gemeenten in verband met de advisering. Hiertoe zal het wetgevend kader moeten aangepast worden. Voor beide soorten convenanten zal bepaald worden wat de voorwaarden zullen zijn om deze af te sluiten.

- *Internationaal*

In het kader van internationale instellingen zoals de UNESCO en de Raad van Europa werden verschillende verdragen inzake onroerend erfgoed goedgekeurd en bekrachtigd. Vele onderdelen werden dan ook doorvertaald naar een Vlaamse wetgeving. Ook de Europese Unie kent heel wat verordeningen en richtlijnen met een rechtstreekse invloed op het beheer en behoud van het onroerend patrimonium. De jongste jaren worden er b.v. steeds meer eisen gesteld inzake brandveiligheid en arbeidsveiligheid die elk op hun beurt een impact hebben op het beheer en de bescherming van het erfgoed. Ook de Europese Kaderrichtlijn Water legt voorwaarden op rond het beheer van watersystemen. Bij de toepassing van deze wet- en regelgeving komen we echter geregeld in conflict met de specifieke situatie van ons erfgoed, waarbij deze eisen meestal niet blindelings zijn te vertolken. Ook oude ambachten mogen soms niet meer uitgevoerd worden vanwege de arbeidsveiligheid. In bepaalde gevallen kan er een specifieke oplossing gevonden worden met respect voor het erfgoed. Dit vergt enerzijds creativiteit van de ontwerpers en uitvoerders en anderzijds welwillendheid van de overheidsdiensten. In andere gevallen is het noodzakelijk om uitzonderingsmaatregelen voor beschermd erfgoed in te lassen in de desbetreffende regelgeving. Het is noodzakelijk dat op het (inter)nationale niveau processen qua besluitvorming en regelgeving van nabij opgevolgd worden en geëvalueerd naar hun mogelijke consequenties, zodat op voorhand mogelijke toepassingsproblemen voor het erfgoed kunnen opgevangen worden.

4. **Uitgangspunt 4 : Naar een ontwikkelingsgerichte benadering: behoud door goed beheer en gebruik**

Het beheren van het onroerend erfgoed gebeurde tot nog toe vooral met de blik op de erfgoedwaarden uit het verleden. Vanuit de idee dat erfgoed, eens verdwenen, voor altijd kwijt was, verwierf de erfgoedzorg een eerder behoudsgezinde reflex. Dat het erfgoed dat ons vandaag omringt net zelf het resultaat is van verschillende (discontinue) historische, maatschappelijk-culturele en economische lagen, was niet altijd aan de orde. Erfgoedwaarden zijn immers nooit absoluut, maar steeds relatief. Ze vormen wel een feitelijk gegeven dat steeds in relatie met de omgeving moet bekeken worden, waar dynamisch en kwalitatief mee omgegaan moet worden.

De – uiteraard kwaliteitsvolle en duurzame - interactie tussen materieel erfgoed en de hedendaagse omgang ermee vormt net de essentie van erfgoedzorg. Een adequate waardering van materiële én immateriële structuren of punctuele relictten binnen de huidige en toekomstige samenleving brengt met zich mee dat erfgoedzorg van een behoudsgezinde naar een ontwikkelingsgerichte aanpak en aansturing dient te evolueren. Evenwel zonder aan de essentie van de erfgoedwaarde te raken. Beschermen om te beschermen heeft in die context geen zin.

Degelijke onroerend-erfgoedzorg is in eerste instantie gestoeld op een activerend en stimulerend voorkomingbeleid, waardoor de authenticiteit en de cultuurhistorische waarde van het erfgoed gevrijwaard wordt. Goed onderhoud voorkomt immers duur herstel en onnodig verlies van erfgoedwaarde. Daar waar het onderhoud toch faalt, moet de kwaliteit van het herstel het behoud van de authenticiteit maximaal garanderen.

Diverse nieuwe initiatieven werden reeds ontwikkeld of onderzocht rond verbeterde financiële tegemoetkomingen voor de instandhouding van ons erfgoed. Implementatie is hier de boodschap.

De onderhoudspremieregeling voor de monumenten en landschappen dient verder gepromoot. Onderhoud is namelijk de eerstelijnszorg voor ons erfgoed. Restauratie is pas aan de orde als normaal onderhoud niet meer volstaat.

Onroerend-erfgoedzorg kan eenzijdig worden bekeken, als een passief bewaren van materiële aspecten, die voor bepaalde intrinsieke waarden staan. De initiatieven rond beheer, onderhoud en restauratie zijn hierop geënt. Dit passieve bewaren kan een doel op zich zijn, maar is dat lang niet altijd: het kan ook ingebed worden in een dynamisch gebruik. Het gebruik van patrimonium is quasi een garantie op een succesvol behoud, omdat het een erg concrete relevantie krijgt: het wordt immers ook om andere redenen behouden dan alleen de intrinsieke waarde van het materiële.

Het stimuleren van gebruik, hetzij door het handhaven van het bestaande gebruik, hetzij via herbestemming, moet in de mate van het mogelijke een uitgangspunt vormen van het beleid. Dit uitgangspunt doorkruist zowel het beschermings- als het subsidiebeleid, en heeft ook consequenties voor de adviesverlening: de kennis over het te behouden erfgoed, moet worden aangevuld met een uitgewerkte visie op het harmoniseren van dit erfgoed met een hedendaags gebruik.

5. **Uitgangspunt 5 : Uitbouwen van gedragen partnerschappen**

Een belangrijke taak van de Vlaamse overheid houdt het beheer in van het onroerend erfgoed. Samen met andere partners en besturen tracht ze aan de hand van een expliciete beleidsvisie dit beheer op het terrein waar te maken via afspraken en financiële stimuli. Tijdens de komende legislatuur dient het uitbouwen van dergelijke gedragen partnerschappen verder uitgewerkt te worden. De invulling gebeurt via concrete dossiers, die aan de hand van duidelijke en uitgewerkte criteria vooraf, een korte en transparante beoordelingsprocedure doorlopen. De klemtoon zal hierbij volledig op preventie en onderhoud van het bestaande patrimonium komen te liggen. Dit betekent dat, gestuurd door expliciete beleidsklemtonen, beheren anders en breder dan voorheen ingevuld zal worden. Financiële stimuli zullen dan ook in die zin geheroriënteerd worden. Ook alternatieve financiering behoort tot de mogelijkheden.

Beheer is een essentiële hoeksteen van de onroerend-erfgoedzorg, maar moet echter meer zijn dan de controle op navolging van regels en desnoods ingrijpen. Het moet ook een sturend en stimulerend facet hebben. De zorg voor onroerend erfgoed gaat immers in eerste instantie uit van de basis: de onroerend-erfgoedeigenaars, van individuele particulier tot de organisatie die dit erfgoed als een goede huisvader behoren te beheren. Een goed beleid begint hier met een open dialogoog.

Centraal in dit verhaal is een duidelijke informatiedoorstroming: de activiteiten van het beleidsveld onroerend erfgoed, de inventarisatie, de beschermingsprocedures en rechtsgevolgen, alsook het subsidiestelsel moeten duidelijk gecommuniceerd worden en gemakkelijk consulteerbaar zijn. De eigenaars dienen daarom per procedurestap duidelijk te worden geconsulteerd en geïnformeerd. Hun opmerkingen moeten terdege onderzocht en gevaloriseerd worden. Bestaande netwerken kunnen eventueel als drempelverlagende spreekbuis worden gebruikt. Brochures en info-avonden bewerkstelligen veel, maar moeten worden ingebed in een consequent doordacht beleid, dicht bij de burger en de lokale overheden.

Bescherming is niet het enige middel om onroerend erfgoed te kunnen beheren. Beheren moet ook op een meer onrechtstreekse manier kunnen. Ook dit dient te worden begeleid door een gedegen sensibilisering. De afdeling Monumenten en Landschappen bouwde over de jaren heen al een uitgebreide sensibiliseringswerking uit, via kanalen als erfgoedverenigingen, de Open Monumentendag en het eigen tijdschrift *M&L*. Het succes hiervan toont de publieke interesse aan voor erfgoed, maar dit is slechts een eerste stap. Vooral de betrokkenheid van het publiek bij de erfgoedzorg verdient immers aandacht.

De uitdaging van de komende jaren bestaat erin om de sterke initiatieven uit het verleden te evalueren, te bestendigen, bij te sturen en de hiaten in te vullen. Zo kunnen ze steeds optimaal functioneren ten dienste van de erfgoedzorg. Daarbij dient te worden nagegaan hoe groot het bestaande draagvlak is, waar er eventueel knelpunten zitten en waar er nog mogelijkheid is tot verruiming. Instrumenten die deze verruiming kunnen bewerkstelligen, moeten worden ontwikkeld. Belangrijk hierbij is onder meer een samenwerking met verwante

administraties en afdelingen. Gebundelde krachten bereiken immers betere resultaten. Het optreden in een gescheiden slagorde moet vermeden worden.

Voor het promoten van de onroerend erfgoedzorg is de pers het ideale communicatiekanaal. Dit kanaal moet op een positieve, pro-actieve manier worden benut en er moet op een constructieve manier worden ingespeeld op kritiek. *M&L* moet evolueren van een zuiver onroerend-erfgoedmagazine naar een tijdschrift waarin de onroerend-erfgoedzorg centraal staat. Hier dient een nieuwe balans te worden gevonden.

Een aantal van de belangrijkste sensibiliseringstaken wordt momenteel uitgevoerd door betoelaagde v.z.w.'s. Hun taken gaan echter verder dan het louter sensibiliseren: zij zijn ook een aanspreekpunt voor onroerend-erfgoedeigenaars, begeleiden hen in hun taken, trekken moeilijke projecten, ... Verenigingen als Erfgoed Vlaanderen, de Monumentenwacht, het Contactforum voor Erfgoedverenigingen, de regionale landschappen en de intergemeentelijke archeologische diensten slaan in dit opzicht een brug tussen het beleid en de daadwerkelijke particuliere en openbare onroerend-erfgoedzorg op het terrein. In het kader van de subsidiariteit is hun rol dan ook erg waardevol.

Een continue en nauwgezette opvolging van hun werk en het maken van jaarafspraken via resultaatsverbintenissen blijft nodig. De ontplooiende activiteiten moeten steeds in dienst staan van de beleidsdoelstellingen qua erfgoedzorg. In de toekomst dienen enerzijds de kerntaken van ieder duidelijker bepaald te worden. Anderzijds dienen elkaar aanvullende initiatieven beter op elkaar in te spelen om overlappingen te vermijden.

Initiatieven met nieuwe partners moeten echter mogelijk blijven. Zo kan bijvoorbeeld het werken met peters worden overwogen. *Peterschapconvenanten* kunnen bijdragen tot de vergroting van het draagvlak en de affiniteit.

6. Uitgangspunt 6 : Vereenvoudiging en afstemming van procedures

meervoudige en vaak te gedetailleerde procedures inzake erfgoedbeheer vormen geen stimulans voor de integratie van de drie beleidsvelden. Vertrekkende vanuit de hiervoor opgesomde centrale thema's zullen ook de bestaande procedures niet alleen op mekaar afgestemd moeten worden, maar tevens vereenvoudigd en teruggebracht tot de essentiële basisvoorwaarden voor een adequate erfgoedzorg. In die context moet gedacht worden aan een coördinatiedecreet onroerend erfgoed met één vereenvoudigde gezamenlijke stamprocedure en beperkte meer gedetailleerde specificaties voor elk van de drie beleidsvelden (o.m. naar rechtsgevolgen) of voor wat landschappen betreft ook aan een coördinatie of afstemming met andere relevante decreten voor het buitengebiedbeleid (zie ook hoofdstuk inzake de overlappingen van regelgeving).

Onroerend erfgoed is een eenheid. De huidige opdeling in monumenten, landschappen en archeologie moet op termijn kunnen verdwijnen. De drie entiteiten gebruiken dezelfde instrumenten: inventarissen, beschermingen, adviesverlening, premies. Het tot stand brengen van een collectief

instrumentarium: één globale inventaris, één beschermingsstatuut en één financieringssysteem, indien nodig met accenten in functie van het soort erfgoed is een ideaal. Het versmelten van de verschillende afdelingen van de Koninklijke Commissie dient in hetzelfde licht te worden overwogen, alsook de inperking van haar takenpakket tot technische adviezen in het kader van beheer, onderhoud en restauratie.

7. **Uitgangspunt 7 : Transparante en alternatieve financiële stimuli**

Een bescherming verleent een juridisch statuut aan onroerend erfgoed, maar dat betekent niet altijd dat de erfgoedwaarden worden gerespecteerd of hersteld. Dit gebeurt niet altijd doelbewust: de (financiële) verantwoordelijkheid van onroerend-erfgoedeigenaars is nu eenmaal groot. De ervaring leert dat premieverlening of aanvullende financiering voor onderhoud en restauratie dan ook cruciaal zijn om de kerndoelstellingen van de onroerend-erfgoedzorg te realiseren.

Het groeiend aantal beschermingen, de achterstand voor bepaalde sectoren en de financiële realiteit dwingen ons het huidige premiestelsel kritisch te evalueren en aan te passen:

- In functie van de vereenvoudiging en de integratie van de verschillende beleidstakken zal gestreefd worden naar een eenduidig premiestelsel voor monumenten, landschappen en archeologie. De omvang van de procedure zal gerelateerd worden aan de aard van de ingreep. Eenvoudige onderhoudswerken moeten immers via eenvoudige procedures bekostigd kunnen worden;
- Pro-actief onderhoud zal verder sterk worden beklemtoond om dure restauraties zo veel mogelijk te voorkomen;
- Onderhoudspremies dienen toegespitst te worden op welbepaalde klemtonen die een belangrijke impact hebben op de kwaliteit van de omgeving;
- Het spreekt voor zich dat premies enkel aangewend kunnen worden voor werken die erfgoedwaarden verhogen of beschermen. Reguliere elektriciteits- en verwarmingsinvesteringen die geen directe impact hebben op de erfgoedwaarde van een onroerend goed kunnen niet met subsidies betoelaagd worden;
- Naast de erfgoedwaarde dient ook het gebruik en de maatschappelijke return mee door te wegen bij de financiering en toekenning van de subsidie. Zo kan de premie gekoppeld worden aan de toegankelijkheid, de frequentie van het gebruik en de publieke zichtbaarheid van een onroerend goed;
- Het verder uitwerken en optimaliseren van het opgestarte systeem van restauratie-enveloppen omwille van een betere spreiding van middelen en een grotere rechtszekerheid qua financiering. Het ontwikkelen van gelijkaardige onderhoudsenveloppen voor grootschalig onroerend erfgoed is een optie;
- In het kader van het subsidiariteitsprincipe is het evident dat elk bestuursniveau zorgt voor zijn eigen beschermd onroerend patrimonium. Om hieraan te voldoen kan het systeem van koppelsubsidies op termijn en

gradueel opgeheven worden, rekening houdend met de dossiers die nog steunen op deze vorm van subsidiëring, rekening houdend met de manier waarop het beschermingsstatuut evolueert en de mate waarin het bestaande beschermd bestand wordt aangepast en rekening houdend met de mate waarin het subsidiariteitsprincipe vorm krijgt. Vooropgesteld ideaal is dat de Vlaamse overheid zorgt voor de gedeeltelijke subsidiëring van haar eigen projecten. Provincies en lokale besturen kunnen het vrijgekomen geld aanwenden om herwaardering van eigen provinciaal en lokaal erfgoed te financieren. Zo bepaalt de Vlaamse overheid de prioriteiten van ondergeschikte besturen niet, maar zorgt elke bestuursniveau in tegendeel in de eerste plaats voor het patrimonium op haar eigen niveau.

Reeds heel wat jaren is publiek-publieke en publiek-private subsidiëring van toepassing in de sector van monumenten en landschappen. Tijdens deze legislatuur willen we echter alternatieve financieringsmogelijkheden en de uitbouw van publiek-private samenwerkingen onderzoeken op de haalbaarheid voor de onroerende erfgoedsector:

- Er wordt in de eerste plaats gedacht aan een (indien mogelijk rollend) fonds met bijvoorbeeld goedkope leningen voor instandhoudings-, onderhouds- en/of restauratiewerken aan beschermd erfgoed. Dit fonds kan gevoed worden vanuit een eenmalige dotatie, of door de overheid als waarborg te laten functioneren. Dit kan bijvoorbeeld in overleg met de ParticipatieMaatschappij Vlaanderen (PMV) onderzocht worden;
- Er zal ook onderzocht worden of naar analogie van de National Trust in het Verenigd Koninkrijk, de Heritage Service in Ierland een Vlaamse organisatie voor onroerend erfgoed ontwikkeld kan worden.
- Verder zal in deze legislatuur werk gemaakt worden van de mogelijkheid tot publiek-private samenwerking in het kader van monumenten en landschappen. Daarmee zou de samenwerking tussen publieke en privé-personen zich niet tot de financiering beperken, maar moet ook gezamenlijk beheer en eventuele exploitatie van het erfgoed mogelijk worden. Met name, maar niet uitsluitend, grote monumentale complexen in stedelijk gebieden bieden de mogelijkheid om op deze manier unieke stadsvernieuwingsprojecten te realiseren;
- Het werken met private stichtingen kan worden overwogen. Deze optie, in België mogelijk sedert 1 juli 2003, stelt particulieren of ondernemingen in staat een deel van hun vermogen afzonderen met een specifiek – belangeloos - doel. Een private stichting is geschikt om bijvoorbeeld een kunstverzameling in onder te brengen of om een vermogen af te zonderen dat zal worden gebruikt om een monument te restaureren. De Vlaamse regering heeft al decretale maatregelen genomen om de oprichting van private stichtingen te vergemakkelijken, door onder meer te werken aan de registratie- en successierechten; schenkingen of legaten aan deze private stichtingen worden sedert 1 januari 2004 immers aan een bijzonder voordelig tarief van 7 % onderworpen .
- De komende jaren zal onderzocht worden in hoeverre de Europese subsidieregelingen voor specifieke Vlaamse regio's van toepassing zijn en kunnen aangewend worden om de Vlaamse monumenten en landschappen een bijkomende financiële impuls te geven;

- De piste van sponsoring voor zichtbare en dankbare projecten in de erfgoedsector dient uitgewerkt te worden. Met name voor onroerende 'topmonumenten' (bijvoorbeeld de Mercator) lijkt dit aangewezen.

Naast de subsidie- en financieringsmechanismen hebben bepaalde randvoorwaarden een aanzienlijke impact op de kostprijs van het monumentenbeheer. Deze aspecten behoren echter niet altijd tot de bevoegdheid van de (Vlaamse) overheid. Niettemin is het de bedoeling om de komende legislatuur gesprekken op te starten met de aangewezen actoren rond specifieke thema's zoals het BTW-percentages voor de instandhouding van erfgoed en de hoge verzekeringspremies van beschermde monumenten. Ook dient onderzocht of een verlaging van de onroerende voorheffing op het kadastraal inkomen van beschermd erfgoed kan doorgevoerd worden, mits aan bepaalde voorwaarden voldaan wordt, zoals regelmatig onderhoud of lidmaatschap Monumentenwacht. In dezelfde zin dient de mogelijkheid tot verlaging van grondlasten en successierechten te worden bekeken.

Tot slot moeten de mogelijkheden voor gesubsidieerde tewerkstelling in het belang van onroerend erfgoed uitgezocht en uitgewerkt worden. Dienstencheques en groenjobs kunnen uitgebreid worden voor het bereiken van erfgoeddoelstellingen. Deze alternatieve financieringsmogelijkheden zijn vooral belangrijk voor het garanderen van de continuïteit van het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed in privé-bezit, zoals historische tuinen en parken en historische landgoederen.

Deel II: SPEERPUNTEN VAN HET BELEID

Hoofdstuk Monumentenzorg

1. Integratie via de inventaris

Hoewel de monumentenzorg in Vlaanderen binnen een breed veld resultaten heeft geboekt, ligt de klemtoon nog te vaak op het louter beschermen. Zoals aangehaald is niet alles beschermenswaardig, en tot op heden is nog niet al het beschermenswaardige patrimonium beschermd. Een andere, meer holistische vorm van profilering is daarom vereist om op een verantwoorde manier aan onroerend-erfgoedzorg te doen. De inventarisatie van het bouwkundig erfgoed is daarbij een belangrijke hefboom voor een algemene profilering, en kan als dusdanig een secundaire vorm van bescherming opleveren.

De grootschalige, geografische inventarisatiecampagne (de snelinventaris) zou deze legislatuur moeten worden beëindigd. Hiermee zet de administratie een punt achter een project dat ze sinds haar oprichting meedraagt. De snelinventaris is relatief goed gekend, en daarom blijft het handhaven van de boekvorm een voorkeursoptie, temeer omdat het aantal nog te verschijnen delen miniem is, een volledige reeks geloofwaardiger is, en omdat de boeken tot nu toe het meest zichtbaar zijn.

De snelinventaris is een belangrijk instrument voor integratie. Hiertoe zou hij echter systematisch en doorgedreven moeten worden gebruikt door allerhande instanties. In de context van Ruimtelijke Ordening kan de inventaris bijvoorbeeld te allen tijde de onroerend-erfgoedstem vertolken in de afwegingen bij het toekennen van vergunningen. Het *besluit van de Vlaamse regering tot bepaling van de toelaatbare functiewijzigingen voor gebouwen, gelegen buiten de geëigende bestemmingszone* (28 november 2003) gebruikt de inventaris trouwens al als basis voor een systematische adviesvraag aan Monumenten en Landschappen met betrekking tot een eventuele herbestemming.

Het vaststellen van de inventaris zou een verdere stimulans betekenen voor verdere initiatieven in die richting. Hiertoe is de ruimtelijke vertaling van de inventarisgegevens naar een GIS-laag noodzakelijk. Deze vertaling (geo-referentie) kan ook een aanzet betekenen tot het ruimer digitaliseren van inventarisgegevens.

De verdere inventarisatie dient in eerste instantie het geografische aspect te vervolledigen. Dit impliceert voor sommige gemeentes een bijkomende inventarisatie van het patrimonium na 1850 (de oudste inventarisdelen hadden een tijdslimiet). Daarnaast is ook de verderzetting van de inventaris historische tuinen en parken aangewezen.

Verdere wetenschappelijke inventarisatie zal, zoals aangehaald in de diepte werken: hier wordt voor een thematische aanpak geöpteerd (industriële erfgoed, jonge bouwkunst, ...).

De ideale manier waarop al deze inventarissen - behalve de boekenreeks - kunnen worden ontsloten, moet nog worden onderzocht. Het is in elk geval de bedoeling ze uiteindelijk te integreren in een totaalsysteem, waarin ook de landschaps- en archeologische inventaris vervat zitten.

2. Ontwikkelingsgerichte bescherming

De bescherming als monument zal moeten gebeuren op basis van een eerlijke en doordachte selectie, volgens zekere criteria. In de beschermingsdossiers dient voorwaardelijk de draagwijdte te worden aangeduid: voor welke onderdelen gaat de bescherming op ?, Voor welke is een compromis mogelijk. Een dergelijk compromis is bijvoorbeeld het uitgangspunt van de uitzonderingsmogelijkheid die het decreet Ruimtelijke Ordening biedt voor beschermde zonevreemde gebouwen naar herbestemming toe.

Om rekening te kunnen houden met de eventuele ontwikkeling van een beschermd monumenten, zal daar waar nodig zal een beheers- en ontwikkelingsluik aan het beschermingsdossier en –besluit moeten worden toegevoegd, met een inschatting van het potentieel van het monument naar gebruik, hergebruik of herbestemming toe. Voor wat het beheer betreft kan met behulp van de monumentenwacht een systeem worden uitgewerkt dat de bouwfysische toestand van ons erfgoed in alle provincies kan monitoren. Naar ontwikkelingen toe kunnen de regelingen rond praktijkgericht bouwhistorisch onderzoek verder worden ontwikkeld met herbestemmingsstudies, waarbij verschillende alternatieven worden onderzocht.

Hergebruik en herbestemming, naast het zo mogelijk voortzetten van het traditionele gebruik, vormt een kernthema in deze legislatuur. Het ene monument is echter het andere niet Zeker hieromtrent is het ene monument het andere niet, maar om tot een effectief resultaat te komen, geniet een typologische aanpak wel de voorkeur boven een individuele of geografisch geïnspireerde. Domeinarchitectuur, agrarisch en stedelijk erfgoed, openbare gebouwen, industrieel en religieus patrimonium, klein onroerend erfgoed: alle hebben ze hun eigen potentieel. Uitdaging van het komende beleid vormt het ontwikkelen van een referentiekader, het in kaart brengen van de mogelijkheden en beperkingen, het creëren van knowhow en goodwill om hier op een constructieve manier mee om te gaan.

De beoogde strenge selectie voorafgaand aan bescherming en de integratie van beheers- en ontwikkelingsdoelstellingen gaat zeker ook op voor stads- en dorpsgezichten. Meer nog dan bij monumenten dient hier te worden ingespeeld op de ontwikkelingsdynamiek. Vaak wordt een stads- of dorpsgezicht afgebakend met inbegrip van naar onroerend-erfgoednormen storende aspecten. Niettegenstaande recente arresten van de Raad van State, die de bescherming van stads- en dorpsgezichten strikt interpreteren, mag het beschermingsstatuut echter geen bevrozing betekenen. Zeker bij het wegwerken van storende aspecten zijn de invloeden vanuit andere beleidsdomeinen te waardevol. Een maatschappelijk verantwoorde, maar tevens authentieke manier om deze complexe problematiek te benaderen dringt zich dan ook op.

Het koppelen van beheers- en ontwikkelingsplannen aan de beschermingsbesluiten is daarom ook hier een oplossing. Daarenboven minder agressief dan het herzien van het beschermingsstatuut *stads- en dorpsgezicht*. De idee van een onderhouds- en ontwikkelingsplan in het kader van een stads- of dorpsgezicht zit trouwens al vervat in het nieuwe onderhoudspremiebesluit, waarin de toekenning van een premie binnen een beschermd stads- of dorpsgezicht wordt gekoppeld aan een goedgekeurd herwaarderingsplan.

Eerder dan de oude beschermingsstatuten te herzien, kan dan beter worden gewerkt aan een geïntegreerde, globale onroerend-erfgoedbescherming. De erfgoedlandschappen, uitgewerkt in de schoot van de landschapszorg, hebben een enorm potentieel in dit licht (ut infra). Erfgoedlandschappen zijn een zachte vorm van bescherming, en binnen de als erfgoedlandschap afgebakende zones kunnen bestaande of potentiële monumenten, stads- en dorpsgezichten vervat zitten. Mocht de idee van erfgoedlandschappen ook naar een stedelijke context kunnen worden vertaald, zouden hier drie belangrijke doelstellingen kunnen worden gerealiseerd. Het individuele beschermen van monumenten, stads- en dorpsgezichten, maar ook landschappen zou beperkt kunnen blijven tot het allerbelangrijkste patrimonium. Het andere patrimonium blijft niet in de kou staan, en er wordt een geïntegreerd statuut gerealiseerd.

3. De verhouding onroerend erfgoed-roerend erfgoed

Samen met het onroerend patrimonium wordt bij de bescherming als monument vaak roerend patrimonium meegenomen (roerend kunstbezit, orgels, maar ook machines, ...). Dit is soms te verdedigen: sommige stukken zijn specifiek ontworpen voor een gebouw of in een totaalconcept samen met de architectuur gerealiseerd. Het verwijderen van het roerende aspect betekent in deze gevallen veelal het creëren van een hiaat. Het gaat hier echter om uitzonderingsgevallen, die aan strikte regels moeten worden gebonden, en vooral hier ook zal het onderhouds- en ontwikkelingsluik doorslaggevend moeten zijn. In privé-context (bv. de inboedel van een kasteel) zal daarnaast het statuut van een beschermd stuk roerend patrimonium in het kader van een successie duidelijk moeten worden omschreven. Het mee beschermen van roerend patrimonium kan in bepaalde gevallen hinderlijk zijn voor de herbestemming van een monument. Bij de bescherming geniet het daarom de voorkeur, - tenzij bij uitdrukkelijke motivering -, zich te beperken tot het nagelvaste interieur (vast, dus onroerend), en zeker daarin duidelijk aan te geven hoe ver de bescherming zich uitstrekt. Nieuwe beschermingen moeten zich aan deze redenering houden, bestaande zullen eraan moeten worden getoetst.

Het kan daarbij niet de bedoeling zijn het roerend patrimonium aan zijn lot over te laten: er is nu eenmaal roerend patrimonium (bv. orgels, ...) met een monumentaal karakter. Het gaat anderzijds niet op om beschermd onroerend patrimonium te bevriezen omwille van interessante roerende aspecten die het toevallig (niet doelbewust, cf. totaalontwerp, ...) omsluit, of om gebouwen te beschermen omwille van een interessant roerend aspect: dit holt het monumentenstatuut nodeloos uit. De overheid dient daarom zijn verantwoordelijkheid op te nemen: indien interessant roerend patrimonium de

ontwikkeling van een monument hindert, of wanneer het omgevende gebouw niet interessant genoeg is, moeten betreffende stukken kunnen worden verwijderd en veilig opgeslagen tot er een betere oplossing is gevonden. Met het *Centrum voor Religieuze Kunst* heeft de afdeling Monumenten en Landschappen al in de voorbije legislatuur een aanzet gegeven tot het creëren van een dergelijk erfgoeddepot.

4. Partners

In wat volgt wordt dieper ingegaan op een aantal partners van het beleid.

- *Monumentenwacht Vlaanderen.*

Monumentenwacht Vlaanderen (MOWAV) werd opgericht vanuit het basisprincipe dat een kwalitatieve monumentenzorg steunt op regelmatig onderhoud en nazicht, opdat met een minimum aan inspanningen en financiële middelen groot onheil kan worden voorkomen. De vereniging begeleidt onroerend-erfgoedeigenaars, maakt hen attent op de intrinsieke waarde van hun eigendom, de noodzaak en de zin van regelmatig onderhoud.

MOWAV werkt op basis van inspecties. Gezien het succes hiervan moet de bestaande frequentie gegarandeerd blijven en zelfs opgedreven. Dit kan door verdere optimalisering en professionalisering van de interne werking en door de uitbreiding van de inspectieteams.

De inspecties worden vertaald in toestandsrapporten, met een beschrijving van de bestaande toestand, aanbevelingen voor duurzaam onderhoud, dringende herstellingen en noodzakelijke restauraties. Deze rapporten moeten voldoen aan kwaliteitsnormen, die regelmatig moeten worden bijgestuurd en die mee kunnen worden gehaald door de permanente vorming van monumentenwachters.

Het in situ toelichten van het inspectierapport aan de eigenaar of de verantwoordelijke voor het onderhoud zorgt voor een snellere en betere opvolging van de aanbevelingen. De uitbreiding van deze dienstverlening is dan ook een van de prioriteiten.

MOWAV staat ook in voor de verdere opvolging van de toestand en het (uitgevoerde) onderhoud. Er wordt ook bijkomend advies verstrekt inzake regelmatig onderhoud, dat wordt aangevuld met een onderhoudsdraaiboek op maat, een instrument dat de basis vormt voor de opmaak van een meerjarenplan op maat van het gebouw. Het is tevens een praktisch werkinstrument om onderhoudscontracten af te sluiten met uitvoerders van onderhoudswerken. Onderhoudscontracten kunnen de sleutel vormen van nieuwe maatregelen van de Vlaamse overheid inzake onderhoud, bv. in het kader een eventuele (meerjarige) onderhoudsenveloppe.

De restauratiepremieregeling verplicht premienemers ertoe voor een termijn van 10 jaar een tweejaarlijks technisch nazicht te laten uitvoeren over de technische toestand van het monument. Tot op heden blijft dit een dode letter. De monumentenwacht moet hierop inspelen en de premienemer stimuleren aan deze verplichting te voldoen. De toestandsrapporten die zo tot stand

komen zullen op termijn inzichten verschaffen inzake duurzaamheid van onze restauraties.

MOWAV beschikt over heel wat deskundigheid, die door opleidingen en vormingsdagen steeds wordt uitgebreid. Deze vorming moet jaarlijks worden aangepast aan de noden en de behoeften van de monumentenwachters en aan de aard van de monumenten anderzijds. Hierbij gaat al de nodige aandacht naar complexe thema's als interieur, maar de waaier moet uitgebreider worden met bijvoorbeeld jonge architectuur en industrieel erfgoed.

De steeds toenemende regulering inzake veiligheid, milieu en hygiëne vormt binnen de erfgoedsector vaak een probleem van uitvoerbaarheid. Bepaalde richtlijnen blijken onuitvoerbaar zonder afbreuk te doen aan de erfgoedwaarden van een monument. MOWAV zal daarom binnen de mogelijkheden van de begroting meewerken aan de oprichting van een observatorium op Europees niveau waarbij nieuwe instrumenten en richtlijnen tijdig kunnen getoetst worden aan de verenigbaarheid met de zorg voor het erfgoed. In afwachting moet naar overgangso oplossingen worden gezocht, b.v. werken met de provinciale preventieadviseur, consulteren van de Centrale Afwijkingscommissie inzake de brandveiligheid, ...

- *Het Contactforum voor erfgoedverenigingen (VCM)*

Het VCM werd opgericht met als voornaamste doelstelling te fungeren als forum van particuliere organisaties, die op één of andere wijze actief zijn in de sector. Deze vereniging heeft dan ook een belangrijke functie te vervullen op het gebied van informatie- en ervaringsuitwisseling, door middel van organisatie van studie- en ontmoetingsdagen, rondetafels, sensibilisatieprojecten, samenwerkingsverbanden en tentoonstellingen.

De Vlaamse overheid verwacht dat dit platform voor vrijwilligersverenigingen nog verder in de breedte wordt uitgebreid. Op die manier ontdekt de overheid beter de noden en behoeften van de basis, i.c. de honderden vrijwilligersverenigingen die in Vlaanderen actief zijn in de erfgoedsector, teneinde deze om te zetten in beleidsvoorstellen.

- *Erfgoed Vlaanderen*

Erfgoed Vlaanderen ontwikkelt en beheert probleemmonumenten in opdracht van de afdeling Monumenten en Landschappen en draagt het belang van monumentenzorg naar het brede publiek uit. Op het vlak van projectontwikkeling rond monumenten staan de komende jaren zeker twee belangrijke sites op het programma, m.n. de abdijsite van Herkenrode in Hasselt en het Koninklijk Paleis op de Meir in Antwerpen.

Projectontwikkeling en –beheer van probleemmonumenten omvat o.m.: prospectie van nieuwe monumenten, herbestemmingsonderzoek, zoeken naar financiering voor de restauratie en inrichting van een site, opstellen van een (sluitend) business plan per site, werfopvolging tijdens de werken en technisch onderhoud van de sites.

Vandaar dat er de komende jaren moet geïnvesteerd worden in de uitbouw van een mobiel onderhoudsteam, dat voor de eigen sites, maar bijvoorbeeld ook voor de sites in eigendom van het Vlaams Gewest kan worden ingezet.

Publiekswerking en sensibilisering rond erfgoedzorg is de tweede belangrijke taak van Erfgoed Vlaanderen. Open Monumentendag is daarvan het speerpunt, en zal dat ook in de toekomst blijven. Om aan effectieve sensibilisering te doen is echter meer nodig: daarvoor moeten er nieuwe initiatieven, laagdrempelig en democratisch maar toch kwalitatief hoogstaand, ontwikkeld worden. Het doel moet zijn om monumenten dichterbij de mensen, in hun leefwereld te brengen.

Samenwerking met verschillende partners uit de monumentenzorg zelf (zoals de afdeling Monumenten & Landschappen, VCM en MOWAV, maar ook met de socio-culturele sector, milieuverenigingen en toeristisch-recreatieve organisaties) is daarbij een belangrijk instrument. Mogelijke samenwerking met de cultureel-erfgoedsector moet worden ondezocht. Door die samenwerking zal Erfgoed Vlaanderen proberen om een groot draagvlak te creëren voor de zorg voor ons onroerend historisch patrimonium. Het mag echter niet de bedoeling zijn om alleen de reeds betrokken en geïnteresseerde Vlaming te bereiken, maar ook de leek warm te maken voor monumentenzorg. Om die laatste groep te bereiken zal er actief op zoek gegaan worden naar contact met het grote publiek : via publieks- en vakbeurzen enerzijds, maar ook via de media. Uiteindelijk moet dit deze legislatuur resulteren in een brede ledenbeweging.

5. Handhaving

Een degelijk onroerend-erfgoedbeleid kan niet zonder een aangepast handhavingsbeleid. Met het decreet van 21 november 2003, dat unaniem werd goedgekeurd, wordt het handhavingsbeleid inzake monumenten, stads- en dorpsgezichten afgestemd op dat van ruimtelijke ordening, evenwel met eigen accenten. Het is de bedoeling in de toekomst een gelijkaardige wijziging van de handhavingsbepalingen door te voeren in de decreetgeving rond landschapszorg en archeologisch patrimonium.

Een aantal nieuwe aspecten verdient daarnaast verdere stimulans:

- de doorbraak in de behandeling van onroerend erfgoedzaken voor het gerecht, onder meer onder Stimulans van de Commissie Vervolgingsbeleid;
- De contacten met de Algemene Politie-eindienst die werden opgestart om het hoofd te kunnen bieden aan diefstallen van waardevolle kunstvoorwerpen in beschermde onroerende goederen;
- De aandacht voor beschermde goederen in overheidsbezit (aangezien de overheid een voorbeeldfunctie vervult);
- Het oprichten van een *operationele eenheid handhaving*, die erfgoedconsulent adviseert en bijstaat;
- Het wegwerken van conflictieuze tegenstrijdigheden tussen beschermings- en bestemmingsvoorschriften.

Hoofdstuk Landschappen

Landschapszorg heeft als doel het beheer van landschapswaarden in alle Vlaamse landschappen. Elk landschap kent zijn eigen geschiedenis, die zijn huidige identiteit heeft bepaald. Het (h)erkennen van deze identiteit maakt een landschap boeiend en herkenbaar. Daarom is het erg belangrijk dat er verder gewerkt wordt aan de kwaliteit van onze landschappen, in de waardevolle, de verschaalde en in de nieuwe landschappen.

1. Het Europees landschapsverdrag als internationale referentie

Het Europees landschapsverdrag (Verdrag van Firenze van de Raad van Europa) onderstreept de noodzaak en het politiek en maatschappelijk draagvlak voor de landschapszorg in de Europese Unie. België heeft het verdrag ondertekend op 20 oktober 2000. Op voordracht van de minister bevoegd voor de landschapszorg in de Vlaamse regering, heeft het Vlaamse parlement op 8 juli 2003 het instemmingsdecreet aangenomen, dat nadien door de Vlaamse regering bekrachtigd werd. De ratificatie moet enkel nog door de federale regering bekrachtigd en gefinaliseerd worden. Op dat moment ontstaan er voor het Vlaamse gewest een aantal verplichtingen en moet het verdrag geïmplementeerd worden.

De 3 hoofdacties van het Europees landschapsverdrag zijn de bescherming, het beheer en de inrichting van het landschap. Niet alleen van de pittoreske of waardevolle landschappen, maar van alle landschappen, dus ook de verschaalde en de nieuwe landschappen. Hierbij worden ook het economisch, ecologisch en sociaal aspect betrokken. Het verdrag beschouwt een landschap dan ook als een dynamisch gegeven, maar dan wel met eigen identiteiten en karakteristieken. De kennis van zijn (cultuur)historie en zijn geschiedenis zijn in dit kader essentieel. De diversiteit van landschappen is dus een cruciaal element in het beleid. Die diversiteit is meteen ook de link naar de bevolking, omdat de herkenbaarheid als een belangrijke factor in de beleving van zijn bevolking wordt erkend. De bevolking moet zich thuis voelen in het landschap, en het moet aldus een bevordering zijn van het algemeen welzijn.

Het landschapsverdrag stelt uitdrukkelijk dat het landschap steeds als een volwaardige factor in het afwegingskader van elke planvorming of vergunningenbeleid moet opgenomen worden. Sleutelwoorden bij het landschapsbeleid zijn de integratie in andere en/of sectoriele beleidsvormen, en de samenhang en de coördinatie van het beleid, zowel op het vlak van de bescherming, het beheer als de inrichting van het landschap. Omdat het landschap een gemeenschappelijk of gemeenschapsgoed is, moet steeds de bevolking op welk niveau ook betrokken worden. Ook de bevoegde overheden moeten via het subsidiariteitsbeginsel steeds bij het landschapsbeleid betrokken worden.

De administratie zal als motor, als coördinator en deskundige kunnen fungeren. Eveneens wordt de noodzaak benadrukt om een aangepast wettelijk instrumentarium uit te bouwen over het aspect landschap.

2. Integratie door inventarisatie

Voor de komende periode moet er voor landschapszorg op Vlaams niveau, zoals voor onroerend erfgoedzorg in het algemeen, extra aandacht besteed worden aan het aspect profilering. Kerngegevens in deze profilering is dat landschapswaarden complementair zijn aan de waarden die vanuit Natuur, Bos, Leefmilieu, Toerisme, Economie of Ruimtelijke ordening aan een gebied toegekend worden. De cultuurhistorische en esthetische waarde van het landschap die zowel door interne als externe factoren bedreigd kunnen zijn, worden niet altijd gevat door andere vormen van beschermingen, zoals VEN-gebied, habitatgebied, bosreservaat, e.d.

Meer dan in de monumentensector blijkt inventarisatie bij de landschappen een hefboom te zijn voor een dergelijke profilering. De ankerplaatsen (gebieden met een hoge concentratie aan erfgoedwaarden) uit de landschapsatlas (naast de landschapsskenmerkenkaart één van de inventarissen gebaseerd op een holistische benadering van het landschap) dienen als basis voor de erfgoedlandschappen, die als een alternatief soort landschapsbescherming kunnen gelden (ut infra).

Atlas en kaart vormen, zoals de snelinventaris van monumenten een goede basis, maar vergen nog een verdere uitdieping om de juiste objectieven voor beheer en inrichting te kunnen bepalen, en om het landschap in al zijn aspecten te kunnen behandelen. Voor het aspect ontwikkelingen in verschaalde en nieuwe landschappen loopt momenteel een studie, die als basis kan dienen om deze legislatuur een beleid uit te werken.

De beschikbaarheid van degelijke basisgegevens is essentieel om vanuit de landschapszorg een insteek te leveren in ruimtelijke planning en voor het aanreiken van alternatieven die ook voordelig zijn voor het onroerend erfgoed. De reeds gegeven aanzetten tot samenwerking en het zoeken naar afstemming van de verschillende wetgevingen en instrumenten moeten zeker verder gezet en uitgebreid worden.

Gelet op de impact van Ruimtelijke Ordening op het landschap is een nauwe binding tussen beide beleidsvelden en hun uitvoerders in een administratie of ministerie een pluspunt dat in meerdere andere landen erkend wordt. Als het Europees landschapsverdrag in werking treedt, zou dit een bijkomende stimulans zijn voor het beleid en de bevoegde overheden om die integratie zowel inzake ruimtelijke ordening, natuur, landbouw, maar ook economie, streekontwikkeling, toerisme en dergelijke te verwezenlijken. Dit is een bepalende factor voor een duurzame streekontwikkeling in Europa. Intern in de staten of regio's, maar ook grensoverschrijdend.

Het Europees Landschapsverdrag benadrukt het belang van die identiteit van het landschap in de inrichting en planning van het Europese grondgebied. Bij de eerstvolgende bijsturing van het RSV is het essentieel dit aspect mee als een van de uitgangspunten op te nemen, zodat het ook als een formeel aspect in het afwegingskader kan behandeld worden.

3. Anders gaan beschermen: erfgoedlandschappen

Niet alle beschermingswaardige landschappen van Vlaanderen hebben al één of andere vorm van bescherming. Toch worden ze elke dag opnieuw bedreigd in hun waardevolle voortbestaan. De komende legislatuur zal het belangrijk zijn om te komen tot een bescherming van de op Vlaams niveau beschermingswaardig geachte landschappen.

Het landschapsdecreet voorziet in twee mogelijke vormen van bescherming: naast de klassieke landschapsbescherming kunnen nu ook erfgoedlandschappen, gebaseerd op de ankerplaatsen in de landschapsatlas, worden aangeduid in de ruimtelijke uitvoeringsplannen.

De klassieke landschapsbescherming wordt niet verlaten, doch mogelijk alleen aangewend wanneer de aanduiding als erfgoedlandschap geen optie is. Wanneer de landschapswaarden zodanig sectoraal zijn en niet vertaald kunnen worden in stedenbouwkundige voorschriften of wanneer landschapswaarden erg subtiel zijn, dan kan een bescherming als landschap het behoud van de landschapswaarden garanderen. Echter, dit hoeft niet de regel te zijn.

De erfgoedlandschappen, geïntroduceerd in het landschapsdecreet van 13 februari 2004, betekenen een belangrijke vooruit in het omgaan met landschapsbescherming, op een hedendaagse manier, en volgens de principes van het Europees Landschapsverdrag. Het wettelijk kader is opgebouwd, de invulling kan nu starten door effectief over te gaan tot de aanduiding van ankerplaatsen. Hiermee kunnen nieuwe vormen van afstemming bereikt worden en betere resultaten op gebied van het behoud van landschapswaarden. De prioriteit aan te duiden ankerplaatsen en hun timing worden naast het aspect onroerend erfgoed ook bepaald door de lopende processen zoals ruimtelijke uitvoeringsprocessen, de afbakening van natuurlijke en agrarische structuur, ...

Omdat niet binnen één legislatuur de ankerplaatsen gebiedsdekkend aangeduid kunnen worden, zullen er accenten bij de aanduidingen moeten gelegd worden. Criteria die hierbij gehanteerd kunnen worden zijn: de mogelijkheid tot het realiseren van erfgoedlandschappen op korte termijn, bedreigde landschappen, regionale spreiding en het daadwerkelijk aanwezig draagvlak.

Het landschapsdecreet laat niet toe een ruimtelijke bestemming onmogelijk te maken door een bescherming als landschap. In Vlaanderen zijn er een aantal beschermingswaardige landschappen waarvoor het zinloos is de procedure tot bescherming op te starten aangezien er in deze gebieden een ruimtelijke bestemming aanwezig is, die evenwel niet gerealiseerd is, maar die de bescherming als landschap wel onmogelijk maakt. Over een aantal gebieden bestaat echter op het terrein tussen de verschillende betrokken een draagvlak om het betrokken landschap te beschermen. Deze gebieden zullen tijdens de komende legislatuur via de opmaak van R.U.P.'s beschermd worden. Er zullen strategische projecten uitgewerkt worden.

4. Beheer van landschappen : opbouwen van partnerschappen

Het uiteindelijke doel van landschapszorg is het kwaliteitsvol beheer van landschappen op vrijwillige basis. Partners zijn essentieel bij het beheer van landschappen, want de Vlaamse overheid kan niet overal het beheer op zich nemen. De overheid kan wel voor begeleiding zorgen.

Partners bij het landschapsbeheer zijn eigenaars, beheerders, gemeenten en provincies, lokale en regionale verenigingen. Zij verrichten uiteindelijk op het terrein de realisaties. De voorbije legislatuur heeft men voor het beheer van landschappen een aantal instrumenten wettelijk georganiseerd, waarvan de algemene toepassing en de resultaten in de komende periode aan de orde zijn. Het opbouwen van publiek-publieke en publiek-private partnerschappen is voor de komende legislatuur een voorname beleidsprioriteit.

Omdat het beheer van landschappen gestoeld is op vrijwilligheid en de Vlaamse overheid vooral een stimulerende rol hierin heeft, zijn er twee belangrijke beheersinstrumenten wettelijk voorzien: de beheerscommissie en het landschapsbeheersplan. De verdere toepassing hiervan is belangrijk voor een kwaliteitsvol landschapsbeheer.

De beheerscommissie is een goed instrument voor het creëren van een draagvlak voor het uit te voeren beheer. Bovendien kan via het overlegmodel gekomen worden tot de concrete invulling van de beheersdoelstellingen van het beschermde landschappen. De betrokkenheid van verschillende partners vertegenwoordigd in een beheerscommissie kan hierdoor ook vergroot worden.

Een landschapsbeheersplan is essentieel voor een totale visie op het beschermde landschap. Het te voeren beheer wordt gestructureerd bepaald en wordt gekaderd binnen het bereiken van de beheersdoelstellingen. De verdere concretisering van de beheersdoelstellingen maakt landschapszorg voor alle betrokkenen zichtbaar. Zonder beheersplannen zal het beheer te veel ad hoc gebeuren, en te weinig afgestemd zijn op de noden van de verschillende relevante sectoren.

Om algemene landschapszorg zichtbaar te maken naar de burger is het zeer belangrijk om ook concrete acties uit te voeren. Daartoe moet de Vlaamse overheid partners zoeken. De regionale landschappen zijn zo'n partner. Vlaanderen kent momenteel negen Regionale Landschappen die aan actieve landschapszorg doen en hiervoor een maatschappelijk draagvlak creëren. Deze verenigingen zetten landschapsanimatoren en landschapsteams in op het terrein, in functie van het beheer, het herstel en de aanleg van kleine landschapselementen. Tevens dient de werking geëvalueerd te worden en moet onderzocht worden indien er een betere afstemming (eventueel integratie) kan bewerkstelligd worden met andere subregionale initiatieven.

Het subsidiëren van Regionale Landschappen kadert in het besluit van de Vlaamse regering betreffende het sluiten van beheersovereenkomsten in uitvoering van de Verordening (EEG) nr. 1257/1999 van de Raad van 17 mei 1999 inzake steun voor plattelandontwikkeling van (10 oktober 2003).

Plattelandsbeleid zal in de toekomst meer en meer belangrijk worden aangezien het niet langer alleen landbouwactiviteiten zijn die plaatsvinden op

het platteland. Het platteland wordt beschouwd als woon- en leefgebied, als werkgebied, als collectieve ruimte en als consumptieve ruimte waar voldoende aandacht moet zijn voor de identiteit van het gebied. Landschapszorg neemt in deze visie op het platteland een prominente rol in en zal zeker de komende legislatuur blijvend aan bod moeten komen.

De Europese plattelandsverordening biedt naast de Regionale Landschappen nog een uitweg voor landschapszorg: complementaire steun ten bijdrage van 30% bovenop de basisvergoeding van de beheersovereenkomsten voor houtige kleine landschapselementen in relictzones.

Het programma voor plattelandsontwikkeling loopt nog tot 2006. Nadien (al vanaf 2005) zal er een nieuw programma ontworpen worden. In het kader van een actuele kijk op ons platteland hoort algemene landschapszorg hier zeker bij. Nieuwe acties behoren tot de mogelijkheden: b.v. beheersovereenkomsten met de Vlaamse Landmaatschappij rond het behoud van cultuurhistorische landschapselementen (klein historisch erfgoed, archeologische sites, ...) die niet gevat zijn door de beheerspakketten voor kleine landschapselementen. Hieromtrent zijn al besprekingen gaande.

5. Implementatie van het premiestelsel

Anders dan in de Monumentenzorg beschikt de Landschapszorg nog maar recentelijk over een decretaal verankerd premiestelsel, met een onderhouds- en een landschapspremie (stimuleren van de opmaak van beheersplannen en de uitvoering ervan). Het wettelijk kader is de voorbije legislatuur op punt gezet, de effectieve implementatie is de komende periode aan de orde. Het premiestelsel werkt preventief en stimuleert een goed beheer. Via een degelijk landschapsbeheer zal de Landschapszorg meer zichtbaar worden voor de burger. Via proefprojecten kan de methodologie na evaluatie verfijnd worden.

Ook het wettelijk kader voor de toekenning van een supplement van 30% bovenop de basisvergoeding van beheersovereenkomsten voor houtige kleine landschapselementen in de relictzones is opgemaakt. De toepassing ervan moet de komende periode gebeuren. Met een minimaal budget kan het landschapsbeleid een extra stimulans geven voor het beheer van deze landschapselementen. Het is een perfect instrument waarbij verschillende sectoren samenwerken, waarbij de burger gestimuleerd wordt voor het behoud van landschapswaarden. Ook hier is het aangewezen dat gewerkt wordt met proefprojecten.

6. **Aanzet tot subsidiariteit: ondersteuning van lagere overheden**

Het landschapsdecreet gaat al uit van het subsidiariteitsprincipe met de subsidiemogelijkheid voor algemene landschapszorg, waarvan lagere overheden gebruik kunnen maken. Sinds 2002 vindt dit principe toepassing in de samenwerkingsovereenkomst *Milieu als opstap naar duurzame ontwikkeling*, waarin Landschapszorg samenwerkt met de administraties bevoegd voor Natuur, Bos en Groen. De overeenkomst is een stap in de richting van een ruime samenwerking tussen verschillende publieke instanties op verschillende niveaus. Aan de hand van de opgedane ervaring kan het samenwerkingsprincipe worden bijgestuurd en verruimd. Een eerste conclusie is alvast dat de integratie van de onroerend-erfgoedsector gepaard moet gaan met een degelijke sensibilisering en profilering.

Hoofdstuk Archeologie

De archeologie verdiept zich in het onroerend erfgoed dat in de bodem is achtergelaten. Vlaanderen is van oudsher dicht bevolkt, en dat heeft gezorgd voor een rijk bodemarchief. Het ondergrondse onroerend erfgoed is echter onzichtbaar, en net daarom permanent bedreigd. Archeologisch onderzoek kan in sommige gevallen verhinderen dat waardevolle gegevens ongedocumenteerd verloren gaan, maar opgraving impliceert meteen ook de fysieke vernieling van de vindplaats. Dat is niet altijd aangewezen.

De destructie van het bodemarchief is een fenomeen van alle tijden maar de voorbije eeuw heeft het enorme proporties aangenomen. Door het hoge tempo van vernieling is de zorg voor dit archeologische erfgoed meer dan ooit aan de orde. Een uitgewerkte en coherente beleids- en beheersvisie inzake de archeologische erfgoedzorg is dan ook een absolute noodzaak, anders dreigt het landschap in de toekomst zijn geheugen te verliezen.

1. De internationale referentie

Op 16 januari 1992 werd in La Valetta (Malta) de Europese Conventie inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed goedgekeurd door de Raad van Europa. Deze conventie moest de uit 1969 daterende Conventie van Londen actualiseren. Tien jaar later en na goedkeuring door de drie gewesten, ondertekende de federale minister van Buitenlandse Zaken de Conventie voor België (30/01/2002). Deze Europese regelgeving werd in onze buurlanden op verschillende manieren in wetten omgezet. De ervaring die daar is opgedaan vormt de basis voor een strategische omzetting in een mogelijks Vlaams decreet.

In de conventie van Malta staat de integratie van de archeologie in de ruimtelijke ordening centraal. Bijzondere aandachtspunten zijn een pro-actief voorkomingsbeleid en het behoud van archeologische erfgoedwaarden in situ. Er wordt aangestuurd op een veralgemening van het zgn. veroorzakerprincipe ter financiering van het preventief archeologisch onderzoek, met inbegrip van het vooronderzoek en het onderzoek na opgraving (de zogenaamde post-excavation). Het respecteren van de vooropgestelde timing is hierbij belangrijk. Verder regelt de conventie een aantal aspecten die betrekking hebben op de wetenschappelijke betekenis van het archeologisch onderzoek, de bescherming van het archeologisch patrimonium en de publiekswerking. Hoe de Europese regelgeving decretaal verankerd kan worden, maakt deel uit van verder onderzoek.

2. Het belang van integratie

De archeologische monumentenzorg is een relatief nieuwe discipline. Pas op 30 juni 1993 werd het decreet *houdende bescherming van het archeologische patrimonium* goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Het eerste uitvoeringsbesluit, waarbij onder meer de beschermingsprocedures, de vergunnings- en beroepsprocedure en het gebruik van metaaldetectoren worden geregeld, dateert van 20 april 1994. Onderzoek, bescherming en beheer waren de bevoegdheid van het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium (IAP).

Een eerste stap in de integratie van de beleidstak archeologie werd in 2004 gezet, met het overdragen van de bevoegdheden archeologische bescherming en beheer naar de Afdeling Monumenten en Landschappen. Het IAP behield de onderzoeksbevoegdheid, maar de instelling ging op in het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE), waarbij ook de kenniscel van de Afdeling Monumenten en Landschappen werd ondergebracht.

Zoals het hele beleidsveld onroerend erfgoed dient ook de tak archeologie zich terdege te profileren en instrumenten aan te reiken voor een verdere integratie. De archeologische wetgeving houdt al rekening met het decreet Ruimtelijke Ordening van 18 mei 1999, en via artikel 127 van datzelfde decreet beschikt Archeologie over een bindend adviesrecht op bouwvergunningen die worden ingediend, wanneer de aanvrager een publiekrechtelijk persoon is of wanneer de aanvraag betrekking heeft op werken, handelingen of wijzigingen van algemeen belang.

De archeologische monumentenzorg verdient ook een stem in de dynamiek van de ruimtelijke structuurplanning. Enkel in het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan van Oost-Vlaanderen werd terdege rekening gehouden met de archeologie. Met de herziening van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) in het vooruitzicht blijkt hier dus nog werk aan de winkel. Ook naar de ruimtelijke structuurplannen en uitvoeringsplannen op lokaal en provinciaal niveau moet integratie bewerkstelligd worden.

Opdat de archeologie in aanmerking zou worden genomen, is het ook belangrijk dat deze moeilijke tak van het onroerend erfgoed zichzelf zo veel mogelijk op de kaart zet, via een instrument dat ook buiten de archeologische wereld kan worden gebruikt en een beleidsmatige impact kan hebben. Ook de archeologen werken aan een inventaris, de Centrale Archeologische Inventaris. Het verderzetten van dit project (onderzoek, dus VIOE) is dan ook een belangrijke optie.

3. De balans bescherming-beheer: een visie voor de archeologische monumentenzorg

Het bodemarchief is een immens ondergronds landschap, waarvan slechts een gedeelte door de erfgoedzorger beheerd kan worden. Archeologisch beheer valt uiteen in een behoud ex situ (de wetenschappelijke opgraving, de vertaling van het opgegraven bodemarchief in een archeologisch archief) en een behoud in situ, dat het voortbestaan van de archeologische sites ondergronds garandeert. Dat kleine gedeelte van het bodemarchief dat omwille van zijn intrinsieke en andere kwaliteiten beter verdient, komt in aanmerking voor bescherming.

Met dit als achtergrond en uitgangspunt, wordt de taakstelling van de archeologische erfgoedzorger duidelijk. Het beheer spitst zich toe op wat nu nog bewaard is, waarbij behoud in situ voorop staat. Slechts wat onafwendbaar bedreigd wordt kan opgegraven worden. Deze visie is de meest realistische visie, waarbij de beschikbare financiële middelen gekanaliseerd worden naar de sites die op verdwijnen staan. Het is bovendien een duurzame visie waarbij archeologische monumenten via behoud en via een vertaling in een archeologisch archief voor de toekomstige generaties bewaard blijven. Het is deze visie die aan de basis zal liggen van een nieuw archeologisch erfgoeddecreet.

Het oude archeologiedecreet heeft immers nood aan een grondige evaluatie. Het stoelt te veel op een visie vanuit de traditionele monumentenzorg en houdt te weinig rekening met de specifieke aard zelf van de archeologische monumenten. De te vermijden toevalsvondsten en archeologische opgravingen krijgen daarin te veel aandacht. Verder worden er nu prangende vragen gesteld bij de beschermingsprocedures en de betoelaging van archeologische monumenten. Het verborgen karakter van het archeologische erfgoed en de vernieuwing van archeologische prospectiemethodes zelf zorgen ervoor dat het voortraject een belangrijkere plaats verdient dan nu het geval is.

Met het inzetten van de beschermingsprocedure van de sites Middelburg (Maldegem) en Chartreuse (Brugge, Sint-Michiels) is de aanzet gegeven tot een effectief beschermingsbeleid in de archeologische sector. Aansluitend op deze eerste projecten volgt een evaluatie van de gehanteerde procedure. Deze evaluatie moet duidelijk maken of de bescherming van dergelijke grootschalige archeologische sites toepasbaar en/of wenselijk is en indien bijstellingen noodzakelijk zijn. Tegelijkertijd wordt vanuit de administratie gewerkt aan de uitbouw van een set van objectieve criteria die gebruikt kunnen worden om archeologische zones over heel het Vlaamse grondgebied te selecteren voor bescherming. Een voortdurend overleg met de verschillende partners in het veld moet bijdragen tot sterke en goed onderbouwde dossiers die opgesteld zijn vanuit het algemeen belang. Enkel gedragen beslissingen zijn wenselijk.

Daarnaast dringt een grondige herziening van de beschermingsprocedure zich op. Het huidige decreet is immers geschreven vanuit een visie op de bovengrondse monumentenzorg. Zo kunnen het onderhoud, het herstel en de beveiliging van beschermde archeologische monumenten gesubsidieerd worden. Deze werkzaamheden brengen niet altijd baat aan het behoud van een archeologisch monument, wel integendeel: ze kunnen zelfs gevaarlijk zijn voor

de betrekkelijke gaafheid en bijgevolg de wetenschappelijke integriteit van het archeologische erfgoed.

Hoewel de filosofie achter de bescherming het creëren van archeologische reservaatgebieden propageert, waar *nooit* zal opgegraven worden, is dit in de Vlaamse praktijk zeer moeilijk. Planologisch beschouwd, heeft elk perceel immers zijn bestemming, en een bescherming zal deze nooit onmogelijk maken, tenzij in een aantal uiterste belangrijke gevallen waar de gemeenschap bereid is planschade te betalen. Het beschermen van archeologische monumenten en/of zones is momenteel echter het enige decretaal middel om het archeologische erfgoed te behoeden voor ongeregistreerde vernieling.

Naast het eigenlijke beschermen beschikt de archeologische monumentenzorg over een onrechtstreeks beschermingsinstrument: zowel het uitvoeren van een opgraving, een prospectie met ingreep in de bodem, als het gebruik van een metaaldetector, zijn immers vergunningsplichtig. Op die manier ontstaat een duidelijk beeld van de actieve spelers in het veld. In navolging van de bevoegdheidsherverdeling worden de aanvraagformulieren doorgelicht op de mogelijkheden tot administratieve vereenvoudiging en waar nodig aangepast.

Gelet op de momenteel weinig overzichtelijke situatie wat betreft het onderzoek met metaaldetectoren en de onduidelijkheid over de actieve spelers in het veld, neemt de Afdeling Monumenten en Landschappen (in nauwe samenwerking met het VIOE en de provinciale archeologen) actief deel aan een werkgroep rond metaaldetectie in Vlaanderen. Bedoeling is om een open gespreksplatform te creëren met de talrijke Vlaamse verenigingen van detectoramateurs. Knelpunten tussen amateurs en professionele archeologen worden besproken en er wordt gezocht naar mogelijkheden tot samenwerking. Een goed afgebakende structurele samenwerking kan een basis vormen voor een toekomstige decreetswijziging die het beoefenen van metaaldetectie in Vlaanderen legaal maakt.

4. Subsidiariteit

Met als doelstelling de archeologische monumentenzorg voor grote projecten vanuit het Vlaamse niveau in de planvorming te betrekken, zal de Afdeling Onroerend Erfgoed in de komende regeringsperiode een overlegplatform ontwikkelen om de Vlaamse archeologische wereld te structureren. Slechts na de realisatie van een structuur per niveau kan het principe van de subsidiariteit voluit spelen. Zolang een dergelijke goede provinciale of gemeentelijke structuur ontbreekt, blijft het de taak van AML om op die niveaus grote projecten archeologisch te begeleiden.

Tegelijkertijd wordt verder gewerkt aan de uitbouw van de intergemeentelijke archeologische diensten, waarvan de aanzet werd gegeven in de vorige regeerperiode. Intergemeentelijke archeologische diensten hebben een duurzaam beheer van het lokale bodemarchief tot doel. Ze moeten werk maken van het behoud en het management van de archeologische erfgoedwaarden op het grondgebied van de aangesloten gemeentes. Dergelijke bovenlokale beheersinstrumenten kunnen een passend antwoord bieden op de vele uitdagingen waarmee het beheer van het lokaal archeologisch erfgoed

geconfronteerd wordt. Een duidelijke aflijning van de kerntaken is echter wenselijk. Door de oprichting van archeologische diensten op een lokaal niveau, wordt getracht om gemeentebesturen actief te betrekken bij de zorg voor het archeologische erfgoed. Het is dan ook de kerntaak van de intergemeentelijke archeologische dienst om de archeologische monumentenzorg te integreren in de beleidsplannen van de lokale overheden en te zorgen voor een kwaliteitsvol behoud en beheer van de archeologische waarden binnen hun werkingsgebied.

Een dergelijke bovenlokale samenwerking heeft reeds haar sporen verdiend in het Waasland, met de Archeologische Dienst Waasland (ADW). In navolging hiervan en met de financiële ruggensteun van de Vlaamse Gemeenschap, werden in 2003 twee intergemeentelijke archeologische diensten opgericht: de Kale Leie Archeologische Dienst (KLAD, regio Aalter-Deinze) en de Archeologische Dienst van de Antwerpse Kempen (ADAK, regio Turnhout). Ook in 2004 zagen twee nieuwe initiatieven het licht: ZOLAD (Zuidoostlimburgse Archeologische Dienst) en IVABO (Interlokale Vereniging voor Archeologie in Brugge en Ommeland).

In functie van de reeds opgestarte initiatieven zal een evaluatie doorgevoerd worden. Waar nodig zullen maatregelen getroffen worden om de werking van deze diensten te optimaliseren. Het accent voor de komende jaren ligt bijgevolg op het begeleiden, beoordelen en optimaliseren van de bestaande diensten en het scheppen van een degelijk kader.

5. Op zoek naar financiering

Hoewel een degelijk uitgewerkt financieringssysteem onontbeerlijk is voor de optimale toepassing van het archeologische beleid, ontbreekt tot vandaag een dergelijk instrument. Wil men in Vlaanderen effectief overgaan tot een pro-actief en voorkomend beheer van het archeologische patrimonium, dan kan een oplossing voor het probleem van de alternatieve financiering niet lang meer uitblijven.

Eén van de belangrijkste fundamenteën van de Conventie van Malta is het principe dat de kosten voor het verantwoord wetenschappelijk onderzoek – inclusief het vooronderzoek en de *post-excavation* – verhaald worden op degene die baat heeft bij de aantasting van het bodemarchief, in die gevallen waar archeologische erfgoedwaarden door de uitvoering van werkzaamheden verloren dreigen te gaan: de vernielers betaalt. Het is evident dat het aspect timing hierbij niet onderschat mag worden.

Binnen het vakgebied dient dan ook dringend werk gemaakt worden van een consensus omtrent enkele kapitale vragen. Wordt gekozen voor de spreiding van het archeologische verstoringsrisico bij ingrepen in de bodem door een zogenaamd omslagstelsel dat de zorg voor onze archeologische erfgoedwaarden ombuigt tot een meer collectieve responsabilisering? Of kiest men voor een veralgemening van het *veroorzakersprincipe*, waarbij een specifiek begrotingsfonds wordt opgericht, dat onder meer gespijsd kan worden door bijzondere ontvangsten bestaande uit premies of bijlagen betaald door openbare en private opdrachtgevers van werken die leiden tot de vernieling van

archeologische erfgoedwaarden? Welke werken komen in aanmerking en wat als de kosten voor het onderzoek dermate oplopen dat ze moeilijk door de bouwheer alleen kunnen gedragen worden? Ook met deze elementen moet rekening gehouden worden bij het afwegen van een juist en evenredig alternatief financieringssysteem.

Een grote hinderpaal bij de uitbouw van een alternatieve financiering, is de blinde hoek in de kennis, die eigen is aan het (doorgaans aan het oppervlak onzichtbare) bodemarchief. In de huidige situatie is de archeologische kennis van de ondergrond immers verre van toereikend om een betrouwbare inschatting te kunnen maken van de archeologische potentie van een bepaald gebied. Hierdoor kunnen doorgaans zeer moeilijk uitspraken worden gedaan over kostprijs en tijdsimpact die een eventueel noodzakelijk archeologisch onderzoek met zich meebrengt bij de realisatie van bodemingrepen en over de mate waarop de archeologische kost doorweegt op de begroting van een bouwproject. Daarenboven is een integratie van archeologische data in de planvorming bijzonder moeilijk zonder een precies inzicht in de archeologische waarde van de ondergrond.

Daarom zal in de komende regeerperiode onderzocht worden indien en onder welke voorwaarden het uitvoeren van een verkennend archeologisch onderzoek gefaciliteerd kan worden (onder meer proefsleuvenonderzoek, veldkartering, boringen, geofysisch onderzoek). Door het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek wordt immers een inhoudelijk kennisdossier verkregen van de archeologische waarde van een bepaald gebied en van de knelpunten.

6. Handhaving

Een degelijk uitgebouwde handhaving wordt als een essentieel en onontbeerlijk element beschouwd van een onderbouwd onroerend erfgoedbeleid. Het streefdoel is één handhavingsbeleid. Daarom is het nodig dat de bepalingen inzake handhaving van de archeologische monumentenzorg worden afgestemd op deze van de ruimtelijke ordening, evenwel zonder haar eigenheid te verliezen.

Dirk Van Mechelen

Vlaams minister van

Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening
